

ARGIA

Iparraldeko ezker abertzalearekin solasean

**Xabi Larralde (Batasuna)
eta Jakes Bortairu (AB)**

Ezker abertzalea ESTRATEGIA BATERATU beharrean

MIREN EGIGUREN,
"Venezuelako Gobernuen
plangintza izan da herria
pobretzea, eta pobreak
akabatzea"

ARRIGORRI
ITSAS PENTSOIA
-ONDARROA-

23

Talasoterapia
Zelai

6

7 ☐ beheraper
atrikula agiria

ARGIA

asteko gaia

- Xabi Larralde (Batasuna) eta Jakes Bortairu (AB) parez-pare. MIKEL ASURMENDI 4

pertsonaia

- Miren Egiguren: "Venezuela pobretu egin dute, nazio pobrea ez bada ere". MIEL A. ELUSTONDO 10

gaiak

- Lasaiagarriak eta depresioaren aurkako sendagaiak: Irtenbidea arazo bihurtzen denean. UNAI BRIE 16
- Zulueta arabarra, Kubako azken esklabista handia. URKO APAOLAZA 19

iritziaren leihoa

- Gora Pro Nobis: ASISKO URMENETA 23
- Ekinez ikasi eta ikasiz ekin. AGURTZANE INTXAURRAGA 24
- Zaharra amaitu ezinik. XABIER OLEAGA 25
- Luparekin: Kasualitatea, printzak eta amuak. ARANTXA ITURBE 26
- Txandan: Esan barik doana. I. ESTANKONA 27
- Hiruko txikian: Ontziolak. J.M. OSTOLAZA 27
- Galga. EDORTA ARANA 28

erdiko kaiera

- Afrika Bibang, sustraiei jarraika. JON GURRUTXAGA 29
- Por los pelos antzezlanean, publikoa detektibe. EIDER GARAIOETXEA 32
- Ezpalak: KATIXA GARATE 36
- Argitalpenak: Edu Zelaletari galdezka. PILAR IPARRAGIRRE 38
- Denbora-pasak 40
- Ihesi: Zaraitzuko ibarrean, Itzaltzuko bardoaren bila. A. OTAMENDI/M. ZARAUZ 42
- Makina bat kontu. JABIER AGIRRE, JAKOBA ERREKONDO, JOXERRA AIZPURUA 46
- Sukaldean: Arraingorri pastela. HASIER ETXEBERRIA/DAVID DE JORGE 48

termometroa

- Jose Luis Alvarez Enparantza: "Gazte jendeak ez du ezagutzen nondik gatozen". P. IPARRAGIRRE 49
- Vocentok ere negozioa egin nahi du burtsan. DANIEL UDALAITZ 52
- Bero-beroan 54
- Net hurbil: Franko berriak estreinatuko ditugu... Mendebaldeko Afrikan. PELLO ZUBIRIA 56
- Itzulpenaren auzia. JON ALONSO 58

Hiru urte iragan dira Iparraldeko AB eta Batasuna alderdiak bereizi zirenetik. Alderdi hauetako zuzendaritzako kide Jakes Bortairu (AB) eta Xabi Larralde-rekin (Batasuna) solastatu gara ezker abertzalearen zatiketaren gainean. Ezker abertzaleak Iparraldean nahiz Euskal Herri osoan dituen beharrez eta erantzukizunez mintzatu zaizkigu, halaber. Iparraldeko ezker abertzalearen egoeraz galdezka joan gatzazkio, alta, haien hitzetan ezin da Iparraldeaz aritu Euskal Herria bere osotasunean kontuan hartu gabe. 4

Ezkerraren batasuna xede

Miren Egiguren

Kooperante ohia

Miren Egigurenek 34 urte daramatza Venezuelan, behartsuekin bizitzen. Beraiekin, ez beraientzat. Urte horietan Venezuela behera etortzen ikusi du, gobernuak aldatzen eta herriari lapurtzen. Berak ordea, eskolak altxatzen lagundu du, ura etxetara ekartzen eta gazteak babesten. Aurtien Euskal Kooperantearen Saria jaso du. Baina berak ez du bere burua kooperantetzat hartzen. 10

Luparekin

Arantxa Iturbe

26

XXI. mendeko gaixotasunak Irtenbidea arazo bihurtzen denean

XXI. mendea antsia, depresioa eta urduritasunaren mendea izan daiteke. Gero eta hedatuago daude gaitz hauek. Medikuntzak hainbat sendagai eskaintzen du horiei aurre egiteko. Baina gehiegitan eskaintzen ditu eta denbora gehiegiz erabiltzen dira. Ondorioz, sarri konponbidea arazo bihurtzen ari da. 16

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Lefona. Zuzendaritzaren albokoa: Pello Zubiria. Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua. Produktzioa: Berdaitz Goia. Erredakzioa: Mikel Asurmendi, Estitxu Eizaguirre, Katixa Garate, Nagore Irazustabarrena, Onintza Irureta, Izaskun Jauregi. Argazkilaria: Dani Blanco. Sustapena: Kike Amonariz. Harpidetza: Aratz Aranburu. Argitalpenak: Bego Zuza. Bezeroen harrera: Olatz Korta. Publizitatea: Iñigo Txinburreta, Aloña Soraluze. Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loiarde. HELBIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Faxa: 943 373403 (erredakzioa), 943 361048 (komertziala). Lapurdi: Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita, 64122 Urruña. Tel: 559 476000. Faxe: 559 476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3 eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. POSTA ELEKTRONIKOA. Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions. S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza: Hego Euskal Herria: 118 euro. Iparraldeko Euskal Herria: 143 euro. Espainia: 118 euro. Beste alzerriak: 150 euro. Airez: 235 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagaila Taldeko partaidea da.

Azala: Antza. Azaleko argazkia: Dani Blanco.

Ezker abertzalea estrategia bateratu beharrean

Batasuneko Xabi Larralderen iritziz, Euskal Herria bidegurutzean dago berriro ere. ABko Jakes Bortairu ados dago, baina bidegurutzea bi urtero errepikatzen dela zehaztu du. Bidegurutzearena Euskal Herriarentzako gurutze astun bat dela ulertu dugu guk, eta ezker abertzaleak bidegurutze horretan estrategia bateratu beharra daukala. Iparraldeko ezker abertzalearen bi kideengandik jaso ditugu inpresio horiek, baita bertako egoera politikoari buruzko beren ikusmoldeak ere.

ZENBAT EZKER ABERTZALE dauden Iparraldean galdetu diegu elkarrizketaren abiapuntuan. Honatx ABko Jakes Bortairuren arrapostua: "Galdera horrela planteatzea faltsua da, ezker abertzalea ez baita Iparraldekoa soilik, Euskal Herri osoa baizik. Zatitua da Euskal Herri osoan, eta ez bereziki Iparraldean. Nik ezker abertzalea esparru sozio-politiko zabal gisa ikusten dut, hainbat tendentzia dituena. Historikoki enbor nagusi bat dago: ETA. Enbor hartatik sortu zen ezker abertzalea, geroago Herri Batasunan bildu zena Hegoaldean eta beste hainbat antolakundetan Iparraldean. Gaur egun ordea, ezker abertzalea zabalagoa da".

Batasuneko Xabi Larralde honela dio: "Orokorrean ados naiz. Ezker abertzalearen esparru soziala zabala da. Begi-bistakoa da, Batasunak ez ditu biltzen ezkerreko espresio eta militante guztiak. Iparraldeko egoera hala ere, ez da oraingoa, aspaldiko hainbat ildo edo tendentzia daude".

Krisian al dago ezker abertzalea?

J. BORTAIRU. Bai, baina ez Iparraldean soilik. Krisia ez da kointurala, beraz ez da AB-Batasuna zatiketaren ondorioa. AB eta Batasunaren zatiketa ezker abertzalearen krisiaren isla bat da. Nik krisia perspektiba orokor batean kokatzen dut.

**MIKEL
ASURMENDI**

Argazkiak:
Dani Blanco

**"Utz ditzagun bazter estatuak,
eta kontuan har ditzagun
burujabetzaren prozesuan mugitzen
diren indarrak. Horien artean,
nagusiki EAJri eta ETari
konpromisoak hartzeko
unea iritsi zaie"**
JAKES BORTAIRU

Baina zergatik dago krisia?

J. BORTAIRU. Estrategiari buruzko arazoak direlako alde batetik. Ezker abertzalearen estrategiak ez du ekarri duela hamabost urte espero genuena. Ezker abertzaleak birsortze biziki sakona behar du hartara. Beste aldetik, urteetan izan dituen erreferenteak, ohiturak, antolatze nahiz gidaritzatza politikorako moldeak berrikusi behar ditu. Ezkerrak birsortze prozesu bat bizi izan du eta bizi du, Europan eta munduan; bien bitartean —hemengo borroka

dinamika gogorrenengatik— prozesu hori berant heldu zen Euskal Herriko ezkerreari. Desfase bat izan da. Ezker abertzaleak, oro har, ez ditu Europa eta munduko ezkerreko indarrek bizi izan dituzten krisiak bere egin, ez du bere burua birkokatu. Beraz, berant bada ere ezkerrak birkokapen prozesua landu behar du Euskal Herrian.

X. LARRALDE. Ezkerrak, metodoz, abertzalea izan edo ez, tokian tokiko krisi egoerari erantzun behar dio. Nik, alta,

ezkerraren krisia, metodoaren diagnostik baino gizartearen diagnostik aipatu nahi dut. Hau da, ezker abertzalea krisian murgilduta badago, lehenik eta behin, Euskal Herria krisian dagoelako da. Azken hogeitaz urteko perspektibatik ikusita, Euskal Herria bidegurutzean dago. Batetik, Hegoaldean, bi ezaugarri

Xabi Larralde

Jakes Bortairu

nagusitzen dira: bat, erakundetzearen ezta-baida eta gatazka konpontzeko premia. Testuinguru horretan gatazkaren izaera politikoa ukaezina da. Bi, aldi berean, arazoaren irtenbidea Euskal Herriak erabakitzeko eta bere burua eraikitzeko eskubidean finkatzen da. Bi osagarri hauek funtsezkoak eta errotuak dira gizartean. Iparraldean, berriz, azken hamar urteotan, hainbat prozedura –“Euskal Herria 2010 Garapena eta Antolamendua” abiapuntuan eta Batera-ren aldarrikapenak egun– gizarteratu dira marko instituzional bat exijitzeko, oraindik ere erdietsi gabeak. Oso kontuan hartu behar da gisa berean, Europaren eraikuntza. Ezker abertzalearen krisia testuinguru horretan kokatu behar da, eta beti ere, beste eragileek ere –ezker edo eskuinekoak izan– bizi duten krisiaren parametroetan kokatuta. Testuinguru horretan gertatu zen AB eta Batasunaren arteko zatiketa, aipatutako egoerari erantzuna bilatzen ari ginenean eta proiektu politiko nazional

baten ikuspegitik erantzuna eman nahi genio-
nean.

Abertzaletasuna eta jendearen arteko harremanak hizpide orain. Nola ikusten duzue gizartea Batera plataformaren –ziklo bukatuaren– ondoren? Zertan da abertzaletasuna gizartearekiko?

J. BORTAIRU. Zikloa ez da bukatua, ziklo horretan ari gara. Iparraldeko jendarteak abertzaletasunarekiko urrats handiak eman ditu azken urteetan. Euskaldun eta abertzale kontzientzia izugarri zabaldu da. Abertzaleek, alabaina, ez dituzte oraino bere eraginaren emaitzak bildu hauteskundeetan, nahiz eta emaitza batzuek alderantziz esaten duten, Baionako kantonamenduetako bozen emaitzek, adibidez. Abertzaleak sektore berriak bereganatzeko gauza dira. Hiritar batzuentzat abertzaleak erreferenteak dira, nahiz hiritar horiek ez duten abertzaletasunarekin ez euskalduntasunarekin lotura zuzenik. Ezker abertzaleak lortu du sektore horiekin konektatzea eta haientzat

Borroka armatua hizpide

Borroka armatua desagertzeak ekarriko al luke ezker abertzalearen batasuna Iparraldean?

J. BORTAIRU. AB eta Batasunaren arteko zatiketa ez zen borroka armatua dela-eta gertatu bereziki. 2000ko irailean, zatiketa gertatu aitzin eta su etena amaitua zelarik, borroka armatuari buruzko ABko jarrera gehiengo zabal batek onartu zuen. Arazoa orokorragoa izan zen eta da gaur egun ere. Zer-nolako estrategia erabili behar dugun burujabetzaren prozesuan, zein borroka molde diren egokienak eta zein aliantza politiko behar ditugun zehaztea da arazoa. Baina, egia da, une honetan borroka armatua jarraitzeak batasuna posible egin lezakeen estrategia gauzatzea oztopatu egiten du. Borroka armatuak egun bezala segitzen badu, baldintza eskasak izango dira ezker abertzalearen birbatzeko. ETAk beste su-etan bat emango balu, adibidez, aldeko baldintza bat gehiago litzateke. Hala ere, guk beharrezkoa ikusten dugun birsortze prozesua aurrera eramateko, beste hainbat kontu mahai gainean ezarri eta konponbidean jarri beharko dira. Prozesua gainera ez da Iparraldean soilik gauzatu behar, Euskal Herri osoan baizik.

X. LARRALDE. Euskal Herrian badago gatazka bat, baina ez da borroka armatuarengatik bakarrik islatzen. Gatazka dago bi estatu hauek herri honi bere nortasuna ukatzen diotelako. Horri begira historikoki ezker abertzaleak jarrera bat izan du, betikoa, bere printzipioetan dagoena: zapaldua dagoen herri batek oldartzeko eskubidea du. Gero, aldian aldiko egoeraren irakurketan jarrera horiek egokiak ote diren eztabaidagarriak dira, ezker abertzalearen ildo edota espresio bakoitzak bere iritzia dauka. Ohar bat, alta: Espainiako Estatuarekin gatazka gainditzeko hainbat klabe eskaini duen Batasuna legez kanpo dago Hegoaldean. Egoera horretan, bake justua bilatzen duen indar politiko batek ezin badu egoera normalizatu batean lanean segitzen ahal, herritar batzuei beste bidean jarraitzeko argudioak ematen ari zaizkie. Egoeraren arabera, printzipiozko jarrera hori edo beste bat hartu daitezke, baina, nago, ezker abertzalearen jarrera eta printzipio horren arabera izan diren eztabaidak benetakoak izan direla, gatazka gainditzeko egiazko pausoak ematea da gakoa.

ere erreferente politikoa bilakatzea. Prozesua ez doa nahiko genukeen bezain fite, baina aurrera doa, dudarik gabe. Testuinguru honetan, abertzaletasunak –batzuetan plataforma zabalagoen bidez– ez du emaitza sendoagoa lortu orainokoa, baina hemengo agenda politikoa berak markatzen du. Beste alderdi politikoek, neurri batean, abertzaletasunaren eskaerak bere egin dituzte. Abertzaletasuna, neurri batean ere, motorra bilakatu da, oraindik ere mugatua, ez aski indartsua bere aldarrikapenak beste alderdiek betearaz ditzaten. Baina ni maila horretan baikor naiz.

X. LARRALDE. Ados naiz Jake-sekin oro har. Zikloa bukatua den edo ez eztabaidagarria da jakina, zikloen barnean ziklo ttipiagokak baitaude. Nik ez nuke Batera-ko zikloa deituko, hamar urtez garatutako eztabaiden zikloa baizik. Ziklo horretan hiru ezaugarri azpimarratuko nituzke: gizartearen kontzientzia politikoa aitzinatu da, sekulako pausoak eman dira. Zikloa “Euskal Herria 2010 Garapena eta Antolamendua” prospektibatik abiatu zen. Orduko egoera kontuan hartuta, begi-bistakoa da, oraindik ere euskara, euskal kultura, lurralde-etxebizitza eta ekono-

mia kinka larrian daude. Paradoxikoki, batetik, gizarteak kontzientzia hartu du, eta bestetik, gizarteak, neurri batean, atzera egin du. Adibidez, lurralde-etxebizitzaren arazoa oso larria da, denok ari gara eremu horren jabetza galtzen, euskal mundu tradizionala krisian dago, arazo estrukturalak ditugu. Politikoki, berriz,

paradoxikoki, Jakesek aipatu duen euskal nortasun eta kultur kontzientziaren azkartze bat eman da, departamenduari buruzko kontzientzia handitu eta herritarrak Frantziako Estatuak duen erantzukizunaz ohartu dira. Baina une honetan, ez aitzina ez gibelerako egoera batean gaude. Estatua nola mugitu da galdera.

Egoerari erantzuteko gauza al da abertzaletasuna? Ezker abertzaleak badu eskaintza politiko zehatzik? Ba al du indar eta bitartekorik aski?

J. BORTAIRU. Izan beharko genuke. Gure bitartekoak beti eskas dira, egin nahi duguneko, baina hala edo nola moldatu behar dugu eta indarra bildu aurrera joateko. Batera plataformak indar eta ahul guneak ditu, plataforma zabala da, gorabeheratsua. Orain baina, Laborantza Ganbera proiektuak alimaleko dinamika

**“Batasuna gatazka gainditzeko
ekarpena lantzen ari da, eta beste
abertzaleekin adostasunean gauzatu
nahi du. Bakoitzak bere
printzipioetan oinarrituta eta
guztion artean landua”**

XABI LARRALDE

piztu dezake. Ekimen zehatza baita, ez da aldarrikapen hutsa. Estatuari zerbaite eskatzetik eraikitzaera pasa gara. Horrelako proiektu bat, historikoki, Ikastolen sortzearekin pareka dezakegu. Proiektua konkretua da, energiak erakartzeko indarra du, ekintza guztien helburua egitura hori muntatzera zuzendua izanen baita. Alor horretan baikor naiz. Bestalde, ABren egitura ahulegi da, liberatu bat baino ez dugu, militantzia kopuru handia dugu baina arlo anitzetan ari da, ez bereziki politika alo-

"Abertzaleen dinamikak planteatzen dituen problematikak beste alderdien agendan daude, edo behintzat beren zeregin politikoa baldintzatzen dute. Beraz, gizartea noraino eraman dugun ikusirik, oraindik asko dugu eskaintzeko eta lortzeko". XABI LARRALDE

Zatiketaren menturak Bortairuren ikuspegitik

Ez dut uste zatiketak berez eta beti txarrak direnik, batzuetan ezinbestekoak dira. Ezin bada elkarrekin aritu, bereizi behar da. Bizi izan duguna kaltegarria izan da. Zatiketarako ildoak behar bezala kokatuak ote ziren? Ezetz uste dut. Erritmo eta kokapen eskasarengatik jende askok ez zuen bere burua kokatu bere hautuz, inertzia edota inguruko besteek behartu ohi dutelako baizik. Fenomeno soziologikoak eta psikologikoak dira. Historiak erranen du zatiketak zer ekarriko duen, baina horrek ez du kentzen funtsezko eztabaida: ezker abertzalean estrategia ezberdinak daude burujabetasunaren bidean. Estrategia zehatz bat eraman zen urte luzetan eta Lizarrar-Garaziko Akordio garaian aldatu zen. Akordio hori mugarri izan zen. Beste fase batean sartu ginen, bere mugak eta arazo sakonak ere zituena bestalde. Gero, sektore batzuek akordio hura ez zela emankorra pentsatu zuten eta beste molde bateko akordio bat behar zela erabaki zuten. Eta hor bi bide daude, nekez uztartzekoak. Dena dela ere, ezker abertzalearen zatiketa Hegoaldean nahiz Iparraldean gertatu da, eta molde ezberdinetan.

rean. Beraz, ez ditugu eguneroko politikak eskatzen dituen erantzun guztiak ematen ahal. Halaber, AB bere sortzetik beretik politikoki franko heterogeneoa da, aberatsa da baina konplikatu ere aitzina egiteko.

X. LARRALDE. Ezker abertzaleak arlo politikoan aurrerapauso funtsezkoak eman ditu Euskal Herria osoan. Bat, Euskal Herriak bere geroaz erabakitze ahalmena eskatzen du. Bi, Euskal Herria definitzeko pausoak eman dira. Bigarren puntu honi buruzko ikuspegi anitz daude, baina aurreko puntua funtsezkoa da bigarrena gauzatzeko.

Iparraldeko erakundetze prozesuan, berriz, kontzientzia azkartu da gizartean. Abertzaletasuna finkatzeko aukeretan sinesten dut. Euskal Herriaren hitzaren artikulatzea konplikatu da, baina abertzaletasuna —bidean bide eta heldutasuna garatu ahala— hel daiteke nolabaiteko estatutu politiko bat planteatzera hemen ere, beste indar politikoekin adostuta. Bi behar hauek plazaratzeko gauza izan den indar batek badu zer eskainia gizarte honi. Izan ere, abertzaleen dinamikak planteatzen dituen proble-

«Baliteke elkarrengandik hain urrun ez egotea»

Nik ez dut ABren kasuan deus kritikatzeko, errespetatu behar ditugu bakoitzaren bidea eta estrategia. Guri dagokigunean, berriz, Batasuna prozesua burutu zenean jende askok ulertu ez zuela eta kanpo geratu zenaren inpresioa dugu. Konstatazio bat da. Noski, konstatazio horren beste alde da gauzak ez zirela behar bezain ongi egin. Gero, horren oinarrian, frankotan ez dugu lortzen estrategiaren inguruan dauden egiazko irakurketak eztabaidatzea. Maleruski, bide aski kalapitatsu horrek eragin du horretan.

Batzuetan elkarri botatako mezu batzuk gaiz-

ki interpretatuak izan dira, oker eta nahas-mahas hartuak izan dira. Agian, sarrerako eztabaida bat burutu beharko genuke, asmo estrategikoetan zein neurrian gauden bereiziak edo zertan gauden ados jakiteko. Baliteke elkarrengandik hain urrun ez egotea.

"Agian, sarrerako eztabaida bat burutu beharko genuke, asmo estrategikoetan zein neurrian gauden bereiziak edo zertan gauden ados jakiteko".

XABI LARRALDE

AB eta Batasuna orain hiru urte bereizi ziren Iparraldean. Jakes Bortairuri nahiz Xabi Larralderi atzera eginez gero ea autokritikaren bat egingo ote luketen galdetu diegu. Ea beste alderdiaren ibilbidean zer kritikatu edo zer hobetsiko luketen galdetu ere.

zauriak areago mintzea. Estrategiaren bidean desadostasun nabarmenak ditugu, eztabaida gogorrak, bakoitzak bere bidea urratu nahi baitu, baina, politikan gauza arrunta eta normala da. Beraz, entsea gaitezen gure arteko alde horiek ez sobera handitzen, egunen batean elkartuko garelakoan.

"Inportanteena orain indar berezia egitea da, eztabaida politikoa bere tokian kokatzeko, hau da, ez gaitezen desbideratu irain eta deskalifikazioetan".

JAKES BORTAIRU

«Ziur naiz geroan elkartuko garela»

Zatiketari buruz mintzatzea ez da garrantzizkoa gaur egun. Gauza batzuk gaizki egin dira bi aldetatik, baina, oro har, gauzak logika batekin egin ziren. Inportanteena orain —egoera ez dela samurra kontuan hartuta— indar berezia egitea da eztabaida politikoa bere tokian kokatzeko, hau da, ez gaitezen desbideratu irain eta deskalifikazioetan, ziur bainaiz geroan elkartuko garela. Burujabetza prozesua elkarrekin egin nahi badugu, indartu nahi badugu, elkarrekin aritu beharko dugu. Ez du deusetarako balio izan daitezkeen aldeak handitzea edota

matikak beste alderdien agendan daude, edo behintzat beren zeregin politikoa baldintzatzen dute. Beraz, gizartea noraino eraman dugun ikusirik, oraindik asko dugu eskaintzeko eta lortzeko.

Kantonamenduetako azken bozen ondoren horrela erran zuen Xabi Larraldek ARGIAN: "Sozialistak ez dira alternatiba sinesgarria abertzaleen aldarrikapenak azkartzeko". Frantxua Maitia Garaziko kontseilari nagusi hautatua izan zen. Jakes, zuk zer balorazio egiten duzu horretaz?

J. BORTAIRU. Nik bat egiten dut esaldi horrekin. Abertzaleen aldarrikapenak azkartzeko abertzaleek eman behar dituzte beren pausoak. ABk ez zuen bigarren itzulian kontsignarik eman. Frantxua Maitiaren ibilbide politikoa ezagutzen dugu, hitza eman du sarritan, baina ez du usu bete. Bestalde, orde, eskuina —Michel Intxauspe kontseilariaren ondorengoa— boteretik kanporatzeko aukera

zegoen. Orduan, betiko kontseilaria betiko izan ez zedin eta Maitiari sostengua eman gabe, ABk eskuineko jauntxo kanporatzeko aukera zabalik utzi zuen. Bi aukerak utzi zituen zabalik eta hautesle abertzale bakoitzak hautatu zuen.

X. LARRALDE. Abertzaletasuna indartsua den eskualdeetan eztabaida politikoa baldintzatzea lortu dugu, eta ez bakarrik salaketa mailan, alternatibak eskainiz ere bai. Garazin eta barnealdean orobat abertzaleek panorama politikoa aldarazi dugu. Frantxua Maitiak gure proposamenen kopia egin du hainbat esparrutan, berak eskuinaren alternatiba gisa aurkeztu dituen ideia franko abertzaleenak dira. Orduan, hainbeste lan egin dugularik, gizartea hainbeste aitzinatu delarik, guk geuk ordezkatu behar dugu gure alternatiba.

Hauteskundeak hizpide honatx Igor Ahedo irakasleak ARGIAN errana: "Abertzaleak politikan

baztertuak izatetik pisu eta eragina izatera pasatzen ari zirenean zatitu zen ezker abertzalea larraldean".

X. LARRALDE. Irakurketa hori partziala eta itxia da. Agian, bozen emaitzen arabera ulertu daiteke, eta hala ere, ez da ere guztiz zuzena. Gainera, politikan eragin moldeak ez dira bakarrik hauteskunderen emaitzetan neurtzen ahal, ekimen politikoa anitzagoa da, eguneroko eta karrikako lanean txertatuta dago. Abertzaleok gutxiago eragiten dugula orain politikan duela hiru urte baino? Ez naiz batere ziur.

J. BORTAIRU. Ez nator guztiz bat esaldi horrekin, ezta aipatzen duen unearekin ere.

Batasunaren diskurtsoan, egoera politikoari buruz erabilitako hitzak dira hauek: "Bidegurutze batean gaude. Konpromisoa hartu beharra dago". Zer dira hitz horiek ABko kide batentzat?

J. BORTAIRU. Bidegurutzearenak hizkera politiko bati erantzuten dio, azken hamabi urte hauetan, bi urtetik bi urtera, bada bidegurutze bat. Alderdien hitz egiteko manera da —neurri batean ulertzekoa—, motibatze eta egoeraren garrantzia azpimarratzeko, baina, errealitatean gure borrokan, bidegurutzetik bidegurutzera goaz. Askotan, bidegurutzea pasatakoan ohar-tzen gara bidegurutzearen garrantziaz, egindako hautu egoki edo okerra egin izanaz jabetu ere. Egungo bidegurutzea garrantzitsuagoa ote da duela bost urtekoa baino? Ez dut uste. Orduan ezker abertzaleak ez zuen bide egokia hartu nonbait. Konpromisoak hartu behar direla, noski, baina bakoitzak duen pisuaren arabera hartu behar ditu. Zeregin horretan, eta Euskal Herria hartzen dut bere osotasunean. Utz ditzagun bazter estatutak, utz ditzagun bazter bere babesean kokatzen diren PSOE, PP, RPR eta PS alderdiak, eta kontuan har ditzagun burujabetzaren prozesuan mugitzen diren indarrak. Horien artean, nagusiki EAJri eta ETari konpromisoak hartzeko unea iritsi zaie. Besteok ere badugu erantzukizuna, baina ez maila eta ahal berdinekin.

"Laborantza Ganbera proiektuak alimaleko dinamika piztu dezake. Ekimen zehatza baita, ez da aldarrikapen hutsa. Estatuari zerbait eskatzetik eraikitzaera pasa gara". JAKES BORTAIRU

Batasunaren lurraldetasun ikuspegia Larralderen iritziz

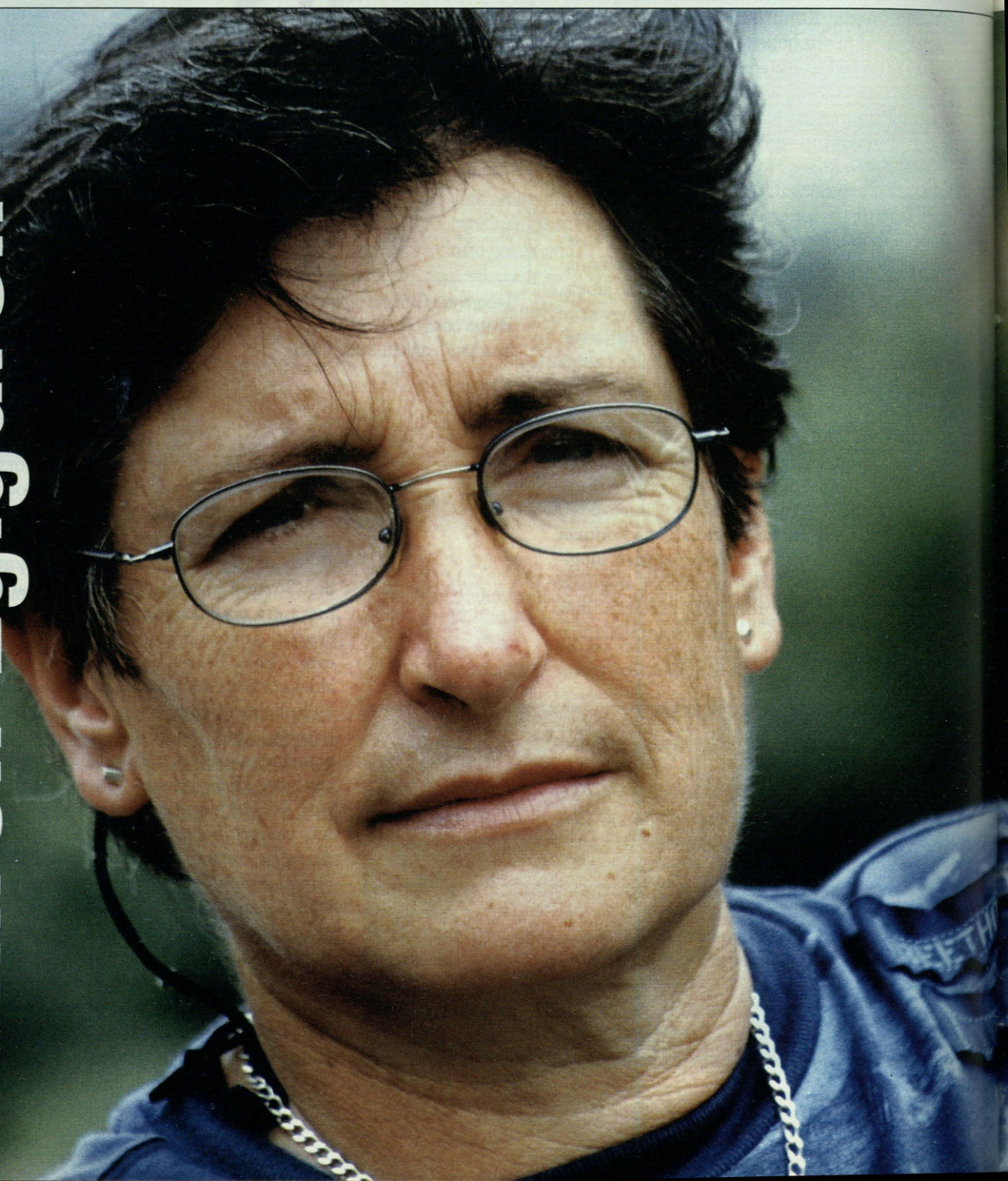
Batasunari agian ez zaio ongi ulertu lurraldetasunaren gainean duen ikuspegia. Guk ez dugu hobesten estatuekiko konfrontazio ildoak, eraikuntza ildoak baizik. Frankotan, estatuen aurkako gure lanen eta borroken lehen irakurketan konfrontazio ildoak lehenesten dugula dirudi, abertzaletasunak eremuka dituen indar harremanen arabera irakurketa proiektatzen baita, nonbait. Alta, konfrontazio ildoak baztertu gabe, guk eraikuntza lehenesten dugu. Eraikuntza dinamika batean abiapuntua lurraldetasuna da, ez da emaitza. Nahitaez. Adibidez, ikastolen eremuan ikastolen federakuntza gauzatu da maila nazionalean, euskararen normalizazioan Euskaltzaindia beharrezkoa izan da. Guk ekimen molde hori eremu politikora eraman nahi dugu, baina, agian, gure estrategia politikoa ez da behar bezala ulertu.

X. LARRALDE. Ados. Izan ere, abertzale guztiok Euskal Herrirako estatu politikoa aldatzeko beharra ikusten dugu. Indar hori Ibarretxe Planaren inguruan biltzen ari da. Baina ez dezagun ahantzi: plana, neurri batean, ezker abertzalearen borrokarengatik gauzatzen ari da. Guztion ahotan dagoen "Euskal Herriak hitza eta erabakia hartzeko printzipioa" ez zegoen horren errota gizartean duela bost urte. Orain, berriz, guk sakoneko eta egiazko aldaketa bat eman dadin, gatazka gainditzeko balio behar duena, estatutu berri batez baino haratago joan behar dugula diogu. Batasuna gatazka gainditzeko ekarpena lantzen ari da, eta beste abertzaleekin adostasunean gauzatu nahi du. Bakoitzak bere printzipioetan oinarrituta eta guztion artean landua. Lantze eta moldatze prozesuan eragile guztiak bildu behar ditugu, irtenbideak integratzaileak eta ez bazter-tzaileak izan behar du. Eta edozer adosten dela ere, ondoren Euskal Herriak bere hitzak onartu behar du. Gure ustez, egoera honetara hel-tzen bagara, sakoneko aldaketa eman liteke, edo gerta dadin baliagarria izan daiteke behin-tzat. Batasunan prest gaude prozesu horretan ausardiaz parte hartzeko. ■

• PERTSONAIA •

«Venezuela po nazio pobrea e

Miren Egiguren

retu egin dute, bada ere»

Euskal Kooperantearen Saria jaso zuen uztailean Miren Egigurenek Ibarretxe lehen-dakariaren eskutik. 34 urte daramatza Egigurenek Venezuelan eta Caracastik hurre, Petare herrian bizi da gaur egun, behartsuekin. Eta ez "behartsuen artean", ez "behartsuentzat", beraiekin baizik. Aspaldi utzi zion Miren Egigurenek kooperante izateari. Haietako bat da. Horixe du Miren Egigurenek saririk handiena: haietako bat egin dute venezuelarrekin eta pozik da behartsuekin bat eginda, pozik bere ingurukoak pozikago bizi daitezen lanean..., patrifilioak laga eta jo eta ke lanean.

MIEL A. ELUSTONDO

Argazkiak: Zaldi Ero

Aurtengo Kooperante Saria jaso duzu, behartsuen alde lana beltz egiteagatik...

Grupo Cristiano Esperanza izena duen elkarrean egiten dugu lan. Talde bat ginen lanean baina ez genuen izenik. Gero, gure taldeko emakume zahar bat, oso ona, hil zen. Esperanza zuen izena, eta horregatik jarri genion izen hori. Guk Luz y Vida izena duen beste talde batekin egiten dugu lan. Teknikoek osatzen dute taldea, jende ikasia, kontaktuak dituen... etorkizunari begira lan egiten dute. Gure taldea, berriz, ekin-tza taldea da: Petaren bizi gara eta bertan lan egiten dugu, eguneroko lana.

Caracastik bertara, Petaren bizi eta lan. Horixe da zure aukera...

Han ez dago ni beste urte bizi denik. Bertakoak bezala bizi naiz han, bertakoa banintz bezala. Ez zait ondo iruditzen bestela bizi-tzea, edo hemengo jendearen ondoan bizi-tzea han. Venezuelan egon eta hemengo jendearekin biziko banintz, aparte jango nuke, bizitzeko estilo ezberdina izango nuke, hangoak ez bezala biziko nintzateke. Hangoa izan eta haientzat lan egitea izango litzateke hori, baina ez haiekin batera. Eta bi gauza zeharo ezberdinak dira. Ez da gauza bera inorentzat lan egitea, edo inorekin. Niri, inorekin lan egitea gustatzen zait. Hara, Luz y Vida harreman handiak ditu, baina inor harritu nahi dutenean, niri hots egiten didate. Nire bizitza kontatzen hasi eta aho bete hortz geratzen dira, harrituta! Bateko eta besteko enbaxadoreek hots egiten didate, Petareko egoeraren berri emateko. Ni bizi

Nortasun agiria

Miren Egiguren (Bidania, 1947). Hogeita lau urte zituela joan zen Venezuelara eta, dagoeneko, urte gehiago egin ditu han, Euskal Herrian baino. Hemen izan ez zituen aukerak baliatu zituen han. Ikasketak burutu, irakasle jardun... baina pobreen alde egiten duen lanak eman dio sonarik handiena Venezuelari. Eskolak jaso, ura etxetara ekarri, haur eta gaztetxoak babestu... kale gorriko lanean, jo eta ke. Anaia baten heriotzak etxera ekarri zuen mina gozatzeko asmotan, "zerbait handi" egitera joan zen Miren Egiguren Venezuelara. Aurten, zerbait handi egin duela, egiten ari dela, jakin dugu Euskal Herrian. Txikienaren eta ahulenaren alde ari da lanean. Horixe du handitasuna sasoi betean bizi eta epelkeriarik gabe mintzo den emakumeak.

• Miren Egiguren

naizen lekura ez duela inork joan nahi kontatzen diet, ezta Luz y Vidakoek ere! Izan ere, gure auzoan arriskua, tiroak eta heriotza dago. Bazterrekoetan bazterrekoena da gure Petare.

Ze lan egiten duzue komunitatean?

Guk kaleko umeak ditugu. Kaleko umeak esaten zaie baina, berez, badute non lo egin eta non bizi... baina ez dira hara joaten! Lagunen etxean geratzen dira edo auskalo. Baina kalean bizi denak ez du batere aukerarik Venezuelan, ez bizitzeko, ez ikasteko, ez ezertarako ere. Hogeita hamalau urte dara-

matzat Venezuelan, eta hogeita hamalau urte honetan herria erortzen ikusi dut. Etxe bat nola erortzen da behera? Halaxe. Herria pobretzen ikusi dut. Ikusi dut... pobreago, pobreago, pobreago... Ikusi ditut gobernuak pasatzen eta lapurreta nola egiten duten. Beraiei sekula ez zaizkie inporta izan pobreak, umeak, lanik ez dutenak... Nik begiak irekita eduki ditut, ez nintzen diru egitera joan eta! Beraiekin bizitzera joan nintzen, beraiek ezagutzera, eta sentitu egin dut pobrezia, nola gero eta okerrago egon garen. Eta ikusi dut gobernuaren plangintza izan dela herria pobretzea.

Oso latza da esaten ari zarena...

Ez dituzte pertsonak baloratzen, ez dakizu egin dituzten hilketa pila! Gobernuen plangintza izan da pobreak akabatzea... Hondamendia! Hori izan da alderdi politikoen plangintza! Amorrarazita jartzen naiz, berotu egiten naiz horretaz hizketan. Horixe egin

dute eta gobernuek, izan kristau-demokratak eta Jainkoaren izenean hizketan, edo izan beste nornahi... Gezurra galanta! Venezuela egin dute eskutrapua bezala hartu eta bihurtu, tantarik gabe utzi arte. Venezuela aberatsa da, baina pobretu egin dute. Ez da berdin pobre izan edo bestek zu pobretzea. Venezuela pobretu egin dute, nazio pobrea ez bada ere!

Bertakoek ala kanpokoek pobretu dute Venezuela?

Denek! Oligarkak ez du nazionalitaterik. Zapaltzaileak ez du herritasunik. Izan liteke euskalduna, izan liteke espainiarra —ze ezberdina da euskalduna izan edo espainiarra—, izan liteke gringoa... Eta pobreak ere ez du nazionalitaterik: berdinak dira denak.

Zerk eraman zintuen Venezuelara? Askotan galdetuko zizuten baina.

Galdetu? Beti! 23 urte nituen orduan, Donostian bizi nintzen, bertan lan egiten nuen eta. Hara, nola esango dizut! Bidanian jaio nintzen eta bertan hazi nintzen. Eskolara joan eta erdaraz hitz egiten ziguten mojek. Guk, ezer ere ez genekien erdaraz. Eta sartu zitzaidan halako amorrazio, gorroto bat nire barruan! Hamaika urtetan neskame joan nintzen! Aurrena Bidanian bertan eta, gero, 14 urtetan, Donostian. Bidaniko eskolan, mojetan, arratsaldetan josi egiten genuen, errosarioa erreztatu bitartean! Niretzat mojak txarrak ziren, gaizki tratatzen gintuzten eta. Ez genekien nola esan komunera joan nahi genuela! Behin, egunkariko paperarekin txiza garbiarazi zidaten moja haiek. Zapaldu egin gintuztela sentitzen nuen! Gure herrian bertan zapaltzen gintuzten! 6-7 urte bat izango nituen, mojen eskolan josten eta errosarioa erreztatzen genuen eta han, aurreko paretan, gurutzea, eta beherago, Francoren erretratoa zeuden. Beraiek esaten ziguten Jaungoikoaren hurrena "hura" zela, Franco! Nik, batere ezer jakin gabe, nire ezjakinean, esaten nuen: "Mojak txarrak dituk niretzat eta erretratoko hori horientzat ona bada, niretzat txarra dek!". Francori txistu botatzen nion nik! Kontzientzia hori nuen! Eta inork ez zidan ezer esaten, Franco txarra zenik, euskaldunei min egiten zigula... Ez, inork ez zidan ezer esaten baina nik banekien kanpoko jendeak gu izorratu egin gintuela! Donostiara joan eta lotsa

ematen zidan euskaraz hitz egitea! Eta dantzara joan Hernanira, Oialumera eta han "Mira estas casheras!" aditu behar! Kanpoko jendeak despreziatu egiten gintuen! Lagun bati esaten nion: "¡Qué bien hablamos caste-

**"Bi anaia ditut apaiz,
baina ez zait granorik
inporta! Ondo
konpontzen gara. Nik
esaten dut haiek lau boto
egin zituztela eta nik
kunplitu ditudala!"**

llano! ¿Se nos notará que somos vascas?". Badakizu zer min egin diguten! Gorroto ditut horiek! Gorrotoa dut barruan, gorroto dut Espainia den edozer, bihotzean daukat gorroto hori! Esaten didate: "Gorroto horrek min egiten dizu". Eta nik: "Nahiago dut min egiten badit! Ez dut ahaztu nahi!". Gorroto eta arrabia hori daukat, eta ez dut kendu nahi. Nola kenduko dut ba! Bateko psikologia eta hainbeste *buevonada*! Guretzat orduan ez zen psikologiarik! Nik ez dut bar-katuko!

Nola heldu zinen Venezuelara, Miren?

Caracas izan edo beste leku bat, gutxienekoa zen. Nik joan egin nahi nuen, hemendik kanpora. Saria eman zidatenean Lehendakaria-ren aurrean esan nuen. Ordura arte ez nuen behin ere esan, etxean ere ez zekiten: 16 urte nituela anaia bat hil zitzaigun. Hildakoaren kutxan atera behar zutenean, gure aitak esan zuen: "Motel, gaur arte nire semea hintzela uste nian baina gaur ikusten diat ni baino lehenagoko aita badaukaala. Laster ikusiko gaituk eta itxaron!". Gure aitaren gogoeta horrek dardar eragin zidan. Orduantxe erabaki nuen nire anaiaren heriotzak ekarri zuen mina nola edo hala gozatu behar nuela. Halako mina izan zen gure familian! Zer edo zer inportante egin behar nuela sartu zitzaidan barruan.

Eta kaleko umeeekin lan egitera abiatu zinen Venezuelara?

Aurrena indioekin joan nintzen lanera, mendira, Guajirara, Venezuela eta Kolonia arte-

ra. Bertakoek lurrean salto egiten zuten, hankapean marra bat baleukate bezala, eta "Venezuela, Kolonia, Venezuela, Kolonia", esaten zuten, hanka marra haren alde batean eta bestean txandaka jarrita. Guajiran, herritik oso urruti geunden. Oso ona izan zen niretzat, hantxe ikusi nuen garbi! Dotrina erakustera joan nintzen, erdaraz. Joan eta indioek erdaraz ez zekitela ikusi nuen! Orduantxe esan nion neure buruari: "Bidaniko mojek niri egin zidatena egin behar ote diat ba nik! Ez diat dotrinarik emango hemen!". Eta kaputxino batengana joan eta kasua kontatu nion, haien ardura-pean nengoen eta. Kaputxinoa espainiarra zen, baina ondo hartu zidan nik esana, maitasun handia ere hartu zidan garbi adierazi niolako pasatu zitzaidana, ez nuela historia errepikatzea nahi.

Zenbat denbora egin zenuen guajiroen artean?

Hiru urte. Han egoteko konpromisoa bete nuen. Lan asko egin genuen. Hara ailegatu ginenean, herri hartan, urik ez zegoen, etxerik ez, eskolarik ez... eta hiru urtean hori dena egin genuen...

Eta gero? Handik nora?

Gero, hona etorri nintzen. Aita hil zen, arbolatik erorita. Nahi nuen joan leku batera, baina elizarik gabe; ez nuen nahi inork niri misiolari esaterik, ez nuen Erromako eliza katoliko apostolikoaren berririk jakin nahi, elizaren hierarkiak eta! Bi anaia ditut apaiz, baina ez zait granorik inporta! Ondo konpontzen gara. Nik esaten dut haiek lau

Venezuelako presidente ustelak

"Orain dela urte batzuk izan zen presidente bat, Lucinchi, emaztearekin bizi ez zena. Baina konstituzioak agintzen zuen presidentek emaztearekin bizi behar zuela. Hor-taz, presidentarekin bizitzera derrigortu zuten emaztea, eta pagatu egin zioten horretarako, Lehen Damaren lanak egiteko! Lucinchik, ordea, maitalea zuen, Blanquita Ibañez, eta Venezuelako agintzen zuena... maitalea zen! Gizona zahagia baino mozkorrago zen eta! Blanquita zen botere exekutiboa zuena! Beste bat, Carlos Andres Perez, inurriak baino gehiago akabatu du jendea Venezuelako! Inork ez ditu horiek nahi".

Misiolari ez

"Hasieran hildakoa non, hantxe nintzen ni, errezoak egiten. Gero, jendeari erakutsi nion erreztatzen eta bestek egiten du hori, ze inor otoitz egin gabe lurperatzen baduzu esaten dizute: 'Ze! txakurra bezala sartu behar al duzu zulora?'. Hileta ondoren edo, joan izan naiz inguru hartan aldi batean bizi izan den apaizen batekin etxeren batera eta kafea eman izan digute: apaizari, kikanari; niri, besteekin batera, ontzi plastikozkoan. Horixe da handiena niretzat! Ez didate kikanari ematen, plastikozko ontzian baizik, besteek bezala! Ni beraietako bat naizela esan nahi dute. Ez dute nirekin diferentziarik egiten!".

boto egin zituztela eta nik kunplitzen ditudala!

Atzera Venezuelara joan zinen...

Lehenengo Madrila joan nintzen, jatetxe batean lanean aritu nintzen, ontzi garbitzen, Venezuelara joan ahal izateko dirua ateratzen. Eta emigrante joan nintzen Venezuelara. Petare honetara joan nintzen, beste kanariar batekin, berarekin egon nintzen 30 urtean baina orain Kanariaetan dago, erretiro saria, seguritate soziala eta kontu horiek konpontzen. (Uste zuen arin xamar konponduko zuela, baina ez du konpondu oraindik. Eta lau urte darmatza bertan). Txabola erosteko dirua utzi ziguten, eta hango eskola batean idazkari hasi nintzen lanean. Gero, maisutza ikasi nuen nire kontura, eta eskola ematen hasi nintzen

Fe y Alegria eskolan, eta gazteei laguntzen. 17:30etan bukatzen zen eskola, eta kanariar hura eta biok gazte talde batekin geratzen ginen bertan, ikasteko zailtasun handiak zituztenekin. Eta haiekin, egunero-egunero, 19:30ak arte egoten ginen. Eta jendea esaten hasi zen: "Maistra hauek diferenteak dituk!". Baina "maistra" esaten zuten, behintzat, ez "misiolari". Hitz hau ez zait batere gusta-

tzen. Maistra bai: "Maistren etxea", "Joan maistren aldetik", "Maistrak dauden eskaile-rak"... Horrela beti. "Maistrak".

Zer diozu Chavezen gainean?

Maite dut. Han esaten dute zahar (andre) denak hartaz maiteminduta gaudela. Nire ametsa izan da, beti, nire ingurukoak hobeto bizitzea, gusturago bizitzea. Horretan jardun dut lanean. Gizon eta emakumeak, izan daitezela gizonago eta emakumeago, eta pertsonago. Chavezen programak proiektu bat du, orain arte behin ere ez

bezala. Venezuelako konstituzio berria herri proiektu bat da. Konstituzio hori biblia dut nik: lehenengo aldiz, ezer ez daukatenak gogoan hartu ditu dokumentu horrek. Analfabetorik ez duela egon behar esaten du; ez du ontzat ematen

"Maite dut Chavez. Venezuelako konstituzio berria herri proiektu bat da. (...) Konstituzioak esaten duena betetzen bada, nire ingurukoak hobeto biziko dira, gusturago. Nire ametsak bete egingo dira horrela!"

aberatsen eta pobreen arteko alde hori; enpresek hainbeste irabazi eta dirua Venezuelatik kanpora ateratzea ez du onartzen. 34 urte pasa eta gero, liburu batean daukat nire bizitza, nire ametsak gauzatzeko bidea. Konstituzioak esaten duena betetzen bada, nire ingurukoak hobeto biziko dira, gusturago. Nire ametsak bete egingo dira horrela!

Eta zergatik hainbeste burrunbada, Chavez dela eta ez dela?

Zatiketa ikaragarria dago. Umeek ere batak besteari galdetzen diote: "Hi zer haiz, *chavista* ala *escualido*?". Pobreak baztertuta egon dira beti, eta orain ere bai. Ez dira sekula aintzako hartuak izan. Chavezen diskurtsoa da: "Zuek balio duzue! Zuek gabe nazio hau ez doa aurrera! Zuek eman diozue honi bizitza! Zuek aberastu duzue herri hau! Zuek eskolarik ez daukazue eta bestek probetxu atera du hortik! Etxerik ba al daukazue? Ospitalerik? Begiratu zuen inguruan, zer zareten, nola bizi zareten! Horrek ez du horrela izan behar! Zuek gero eta jende hobeia izan behar duzue! Elkartu! Pobre zarete, baina pobretu zaituztetelako! Hemen denentzako lain lur dago! Denok biziko ginateke ondo!". Chavezek hitz egin behar duenean jendea korrika joaten da etxera haren hitzaldia entzuteko. Hari entzun nahian denok. Eta lau eta bost ordutan zehar hitz egiten du. Jendea puzten hasi da. Venezuela ez da sekula santan berdina izango. Eskatzen hasi da. Badaki zer den eta zenbat balio duen! Pobreak eta langileak gorroto hartu dio nagusiari: "Higatik nagok ni horrela! Hik egin didak hori!". Gorrotoa atera egin da, orain arte lo zegoen gorroto hori. Begira, land-roverrak ibiltzen ditugu. Horiek dira gure ibilgailu. Etxera joateko, etxe sail batetik pasa behar izaten dugu. Harri tiraka hasten zaizkigu bertako aberatsak! Zuek ez dakizue ze gauza egin dituzten aberatsek bertako pobreen kontra!

Lauburua daramazu lepotik zintzilik...

Beti daramat. Ezin naiz bizi lauburu gabe. Nire nortasun agiria da, nire arnasa. Beti esaten diet Venezuelari: "Euskal sinboloa da". Eta hemendik hara noanean beti eramaten dut atzaparkada bat lauburu. Lauburua da ni bizi naizen herrira eramanezakeen erregalorik onena. Izan ere, hainbeste urte eman dut esplikatzeko gu ez garela espainolak, euskaldunak garela.

Ulertzen al dizute? Nola azaltzen diezu?

Nola azaltzen diedan? Galdeztzen diet: "Ezagutzen duzu Guajira?", eta "Bai". Eta nik orduan: "Ez dira venezuelarrak, ez kolonbiarrak. Ez dira, zatitu egin zituzten. Marra bat egin eta esan zieten, 'zu, venezuela-

Gernikako arbola etxe atarian

"Arbola bat dut etxe atarian. Gernikako arbola da. Ez da haritza, baina niri berdin zait, izen horixe du, 'Gernikako arbola'. Berez, aguacatilloa da. Arbola handi bat, leku denetatik ikusten dena, eta jendeak badaki Gernikako arbola dela hori. Aguacatilloa arbola arra da eta ez du fruiturik ematen. Arbola emea balitz, bai, emango luke, aguakatea. Nireak fruiturik ez baina itzala behintzat egiten du. Bada zer edo zer".

rra, eta zu, aldiz, kolonbiarra'. Baina indioek esaten dizute: 'Ez naiz venezuelarra, ez kolonbiarra, guajiroa naiz. Nire herria, nire hizkuntza, nire arraza ditut... guajiroa naiz'. Horixe bera pasatzen zaigu guri: zatitu egin gintuzten, Espainian jarri gintuzten batzuk eta Frantzian beste batzuk, baina ez gara ez bat eta ez beste, euskaldunak gara". Joan eta harrapazak! ■

Bertsoa

DOINUA:
LAGUNDURIKAN DANOI

Gernikako arbola
atari aurrean
daukazulako zaude
etxetik hurrean.
Venezuelara joanda
han lan gogorrean
jardunda jakin duzu
leku ziurrean
nortasuna sustraitzen
zoazen lurrian.

Aitor Mendiluze

ONDARROAKO UDALA

Agustin Zubikarai IV. Saria Nobela Laburren Lehiaketa

- Noiz arte aurkeztu: Abenduak 1
- Sariduna Elkarlaneanekin argitaratua
- Epaimahaia: Miren Agur Meabe, Kirmen Uribe, Xabier Mendiguren

Udal Euskara zerbitzua
94 683 36 68

Lasaigarriak eta depresioaren aurkako sendagaiak:

Irtenbidea arazo bihurtzen denean

Urduritasuna, depresioa eta gogoaren beste hainbat gaitz gero eta hedatuago daude gure artean. Hori berez txarra izanik, "epidemiak" beste ondorio bat ekarri du, medikuntza arloko hainbat erakundek ohartarazi duenez: aipatutakoei aurre egiteko sendagaien gehiegizko erabilera. Osasun-sistema beraren antolamendua izan daiteke horren zergatietako bat: gaixoarekin lasai berba egiteko denborarik ezak botika bidezko irtenbidera jotzea eragiten du sarritan.

UNAI BREA

HERRIALDE ABERATSENETAKO gizarte modernoetan, gehienok ondo asetzen ditugu oinarriko beharrianak, eta baita oinarrikoak ez direnak ere. Ondasun materialek, hala ere, ez digute ongizatea bermatzen, agidanez. Estresak, lehiakortasunak eta aisialdi faltak jotako bizimodua da gurea, eta haien eskutik zabalitzen ari dira, modu geldiezinean, antsietatea, depresioa eta tankera bertsuko zenbait gaitz. Horiei aurre egiteko hainbat medikamentu eskaintzen du medikuntzak, baina batzuetan okerragoa izaten da konponbidea arazoa baino.

Gonzalo Gomez de Iturriaga familia-medikua da. Hamazortzi urte daramatza lanbidean eta denbora horretan antsiolitiko –“antsietate hiltzaile” litzateke itzulpen zehatza– eta depresioaren aurkakoen erabilera asko handitu dela dio. Are gehiago, erabilera hori gehiegizkotzat jotzen du. "Guztion errua da: gaixoena,

medikuona...", nabarmendu du. Gomez de Iturriagak azaldu duenez, arazoa bentzodiazepinekin gertatzen da batez ere.

Benzodiazepinak gehien erabiltzen diren antsiolitikoak dira. Joan den mendeko erdialdetik dira ezagunak, eta laster lortu zuten ordura arte oso zabalduak zeuden barbiturikoak baztertzea, ez direlako inondik inora haiek bezain arriskutsuak.

Gaur egun kopuru izugarriatan ekoizten dira, Antonio Escobadok *Aprendiendo de las drogas (Drogetatik ikasten)* liburuan dioenez. Lan horretan aipatzen diren adibide bi ekarri ditugu hona: 1977an, 800 tona bentzodiazepina sintetizatu ziren AEBetan, eta 1985ean Nazio Batuek munduan 600 milioi lagunek antsiolitikoren bat –bentzodiazepina, gehienetan– hartzen zutela adierazi zuten.

1985eko egoera nazioarteko erakunde baten arreta bereganatzeko aski izan baten, gaur egungoa askoz okerragoa da. Mundu mailako daturik ez dugu, baina gure ingurukoek, behintzat, hala adierazten dute:

ALBERTO ELOSEGI

hamabost urtetan Espaniako Estatuan lasaigarri eta depresioaren aurkakoen kontsumoa hirukoiztu egin dela argitaratu zuen Madrilgo egunkari batek iaz. Gomez de Iturriaga bizkaitar sendagileak, ikerketa zehatzik ezean, datu esanguratsua eman digu: egunero 35-40 gaixo inguru ikusten du, eta egunero sartzen da beraren kontsultara bentzodiazepinak hartzen dituen norbait. Bide batez, EAEko Osasun Sailak honetaz guztiaz daukan iritzia jakiten ahalegindu gara, baina isiltasuna baino ez dugu jaso. "Ez dago ezer esaterik gai honi buruz", esan digute hitzez hitz.

Arauk ez dira betetzen

Bentzodiazepinek menpekotasuna eragiten dute, eta horrez gain tolerantzia-indize handia daukate. Hots, zenbat eta gehiago hartu, orduan eta kopuru handiagoak behar dira eragin bera erdiesteko. "Azkenean"—dio Gomez de Iturriagak—"ez dute ezertarako balio, sekulako menpekotasuna sortzeko ez bada".

Medikuek aspaldidanik dakite —eta hala gomendatzen dute nazioarteko erakunde ugari— sendagai mota honekin egindako tratamenduek ez luketela hiru hilabete baino gehiago iraun behar, baina jende askok orain dela urte asko hartzen ditu. Zergatik? "Askotan, ez medikuok ez gaixoez ez dugulako araua betetzen", dio Gomez de Iturriagak. "Gaixoez pilularen menpe ikusten dute beren burua, eta uzteko unea dela esaten diegunean guztiz aurka agertzen dira. Gaixo horiei bentzodiazepina kentzea oso zaila da, eta medikuok, batzuetan ezin dugulako eta bestetan ez dugulako nahi —hala da, kontsulta denbora asko kentzen digu eta Osakidetzan gaixo bakoitzarentzat bost minutu baino ez daukagu—, ez dugu egiten. Tratamenduak, azkenik, kroniko bihurtzen dira".

Bestetik, bentzodiazepina bidezko tratamenduak inolako beharrik gabe hasten dira askotan. Koldo Callado EHUko farmakologia irakasleak adierazi digunez, "batzuetan

Hamabost urtetan Espainiako Estatuan lasaigarri eta depresioaren aurkakoen kontsumoa hirukoiztu egin dela argitaratu zuen Madrilgo egunkari batek iaz.

gaixoa egoera ezagun batengatik dago urduri —azterketa batengatik, esaterako—, eta kasu horretan nahikoa litzateke baleriana bat edo besterik gabe tila bat hartzea, baina oso arrunta da, AEBetan batez ere, halakoetan bentzodiazepina ematea". Gomez de Iturriagak ere aitortu egiten du gehienetan ez dela bentzodiazepina bidezko tratamenduarentzako alternatibarik bilatzen: "Izan ere, ez dugu aukerarik edukitzen. Gaixoarekin tratamendu psikologikoa abiaraz genezake, baina gure osasun-sistemak ez du horretarako betarik ematen. Nik badakit askotan gaixoak hitz egi-

Errespetatu ditzagun pertsona eta herri guztien eskubideak, eta erabil dezagun

gure hizkuntzan bizitzeko eskubidea

Bizkaiko Foru Aldundia
Kultura Saila
Diputación Foral de Bizkaia
Departamento de Cultura

tea baino ez duela behar, eta ni neu ahalegin-tzen naiz hitz egiten, baina ez dago horretarako denbora nahikorik".

Denborak ezarritako mugek, hala ere, ez dute saihezi familia-medikuak gero eta gehiago arduratzea arazo psikologikoez. "Lehen, gaitz psikologikoak ez ziren inoiz oinarritzko medikuntza kontsultatetan aztertzen", dio Gonzalo Gomez de Iturriagak, "zuzenean bidaltzen genituen espezialistengana. Baina gaur egun hori aldatu egin da. Familia-medikuon lanaren zati bat -ez naiz gauza portzen-taje zehatza emateko, baina handia da- psikia-triari dagokio. Eta horrek eragin du, besteak beste, bentzodiazepinak eta abar gero eta gehiago erabiltzea; honezkero, psikologo eta psikiatrek ez ezik, geuk ere ematen ditugu-eta. Egia esan, gauza berritzaileak daukagun arren beti egon dira era honetako osasun-arazoak, baina gaur egun sarriago atzematen dira". Arazoak atzeman ostean datoz, gaitza senda-tu behar denean. Gero eta farmako gehiago erabiltzen da horretarako, psikoterapiaren kaltetan.

Depresioaren aurkakoak, ez hain kaltegarriak

Benzodiazepinez gain, depresioaren aurkako sendagaiak ere modu ikaragarrian ari dira zabaltzen. Horiak, ordea, arazo gutxiago sortzen dute, berriek batez ere. Ez dute menpekotasunik eragiten, eta beraz errazagoa da uztea, baita tratamendu luze baten ostean ere. Zelangura, bigarren mailako eragin desiragaitz ugari sortarazten dute: ahoa lehortzea, ikusmena lausotzea, idorreria, izerdia, zorbioa, urduritasuna, lo egiteko zailtasuna, antsietatea, buruko mina, dardara, orgasmoa berandutzea edo sexu-harremanak izateko nahia gutxitzea, batzuk aipatzearen.

Azken urteotan serotoninaren bixurgapenaren inhibitzaileak gailendu dira depresioaren aurkako familia zabalean. "Leku zehatz batean baino ez dute eragiten", argitu du Koldo Calladok, "eta horregatik lehen erabiltzen zirenek baino ondorio kaltegarri gutxiago sortzen dute". Dena dela, gehiegi erabiltzen direla azpimarratu du Calladok, "baita beharrezkoa ez denean ere".

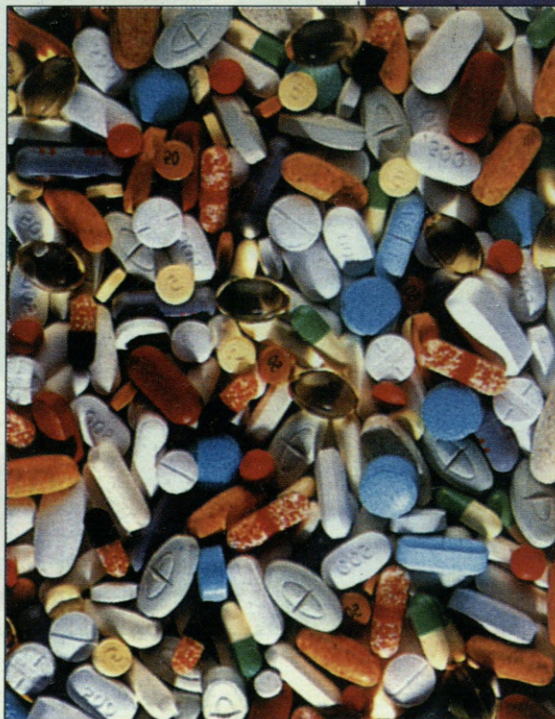
Eromen honetan bada onerako joeraren

Benzodiazepinak, noraino seguruak?

Sendagai guztiek eragin ditzakete bigarren mailako ondorioak, eta bentzodiazepinak ez dira salbuespena. Menpekotasuna eragiten dute denbora tarte jakin batean erabiliz gero. Beraz, hartzeari utzita abstinentzia-sindromea agertzen da. Koldo Callado irakaslearen berbetan, "sindrome hori farmakoak borrokatzen dituen sintomak are modu bortitzagoan agertzean datza: urduritasuna, lo egiteko ezintasuna, kasurik larrienetan konbultsioak...".

Menpekotasuna albo batera utzita, bentzodiazepinek ez dute aipatzeko moduko ondorio kaltegarriak eragiten, Calladoren ustez. Antonio Escotadok, aldiz, besterik dio *Aprendiendo de las drogas* liburuan: "Benzodiazepinek menpekotasun fisikoa eragin dezakete, abstinentzia-sindrome arriskutsua eta guzti". Zorionez, gaintosia gertatzea ez da batere ohikoa: dosi eraginkorra baino 60-100 aldiz gehiago hartu behar da (bentzodiazepina motaren arabera) koma edo heriotza eragiteko.

Beti ere Escotadoren arabera, bentzodiazepinek amnesia motaren bat eragin dezakete, "berehalako memoriarik epe luzeko memoriara doan informazioaren transmisioa eteten baitute", eta baita depresioa, urduritasuna, eta lo egiteko eta arreta jartzeko zailtasuna ere. "Benzodiazepinek antsietatea gutxitzen dute, hartzailearengan lasaitasun emozional gisa deskribatu den egoera sortuz - dio Escotadok- baina nik bizitza psikikoaren moteltzea esango nioke lasaitasun horri". Alegia, bentzodiazepinak hartzen dituztenak "erraz konformatzen direla", adierazten du Antonio Escotadok: "Fantasiarik, ikuspegi kritikorik eta hausnarketarik gabeko egoera eragiten die drogak. Ideiak murriztu egiten dira". Gaineratzen duenez, "bentzodiazepinen azalpen-erriroek esaten dute egoera psikikoa egonkortzen dutela gizabanakoaren ohiko egin-kizunei inola ere eragin gabe. Hori ez da egia. Dosi txiki-tan ere, hitz egiteko eta mugimendua koordinatzeko zailtasuna eragiteko gauza dira, besteak beste. Gainera, ezinezkoa da antsietatea gutxitzea norberaren aldartea aldatu gabe, eta besterik dioena gezurretan dabil".

bat. Gomez de Iturriagak dioskuz, "apurka-apurka serotoninaren bixurgapenaren inhibitzaileak hasi dira erabiltzen lehen bentzodiazepinak erabiltzen ziren kasu askotan, konturatu egin baikara antsietatea sendatzeko onak direla. Are gehiago, bentzodiazepinek ageriko sintomak baino ez dituzte desagerrarazten, eta depresioaren aurkakoak, berriz, sintomak ezabatu ez ezik, egokiagoak dira antsietatea sortarazten duen arazoari aurre egiteko". Zailagoa izango da, zalantza barik, arazo orokorrari aurre egitea. ■

Zulueta arabarra

Kubako azken esklabista handia

Julian Zulueta arabarra, Kubako azken *negreroa*, osabak deituta gazterik joan zen Antilletako espainiar koloniarara. Bertan, botere itzela lortu zuen, kanaberazko lur sail handien eta esklabotzaren bidez aberastuz. Politikan ere gora egin zuen, munduko hiri aberatsenetakoa zen Habanako alkate izan

zen eta bere ideiak lau haizetara zabaldu zituen inoren eta ezeren aurrean amore eman gabe. Hiru aldiz ezkondua, azken bi emazteak ilobak zituen eta bere oinordekoek jauregiak, lur sail erraldoiak eta dirutza izugarria jaso zuten. Zulueta inperioak ez zuen mugarik izan azukrearen irlan.

URKO APAOLAZA

GEZURRA BADIRUDI ERE, Kuba beti izan zen bazterturiko lurralde bat, Nueva Espainiako administrazioaren itzalean bizi zen beste irla bat soilik. Baina XIX. mendean egoera hau nabarmen aldatu zen, ordura arte nagusi ziren abeltzaintza eta tabakoari, kanaberen laborantza gailendu zitzaion eta benetako milioien dantza hasi zen, kainako azukrea ekoizteko *ingenioak*—kanaberek, esklaboak eta errotak biltzen zituzten lur sailak—izugarri ugaltu ziren eta hauen inguruan *sakarokrazia* deituriko gizarte elitista sortu zen. Habanako hiria, sekula baina distiratsuago, aberatsen bilgune bihurtu zen; bertako oligarkian klase sozial baxuagoetatik zetorren gero eta jende gehiagok hartu zuen parte, hauen artean Julian Zulueta Amondo, Arabako lautadako nekazal herri txiki batean jaioakoa.

Mende honetan, migrazioek izugarri egin zuten gora, Euskal Herria ez zen salbuespen izan eta populazioaren hazkundeak, gerratek edo industriaren atzerapenak, milaka lagun Amerikara eramane zituen, itxaropenaren lurraldera. Askok inork esan gabe, abenturaren arriskuan egin zuten bidaia hura; beste askok, lehenagotik joandako senide baten deia jaso eta gero. Zulueta azken kasu honetan sar genezake, 1832an, hemezortzi urte besterik ez zituela, bere osaba Tiburtzioren kafe sailetan manciatzeko Anuzita herrixka utzi baitzuen.

Inperio ekonomikoa

Osabaren lur sailak heredatu eta gero, Zulueta azukrearen negozioan buru belarri sartu zen eta Londresen zuen ustezko senide baten enpresan—Pedro Juan Zulueta, Zulueta & Cía-n—parte hartu zuen; nabigazio enpresa honek esklaboak garraiatzen zituen, eta honen bidez, gure arabarra azukrearen ekoizpenerako ezinbestekoa zen eskulan merkeaz hornitzen zen. Baina negozioa ez zen hain erraza eta garbia, Britainia Handiak 1810ean esklaboen garraioa abolitu zuenetik, afrikarrez lepo zeuden bapore hauek pertsegitu zituen; Londreseko justiziak Pedro Juan Zulueta auzitan sartu zuen eta Julian Zulueta ere bi hilabetetako kartzela aldia igaro behar izan zuen Kubako kontsul britainiarraren erruz.

Eragozpenak eragozpen, Zulueta Kubako

Ezin da ukatu Zulueta negozioetarako begi zorrotza zuenik, ezkontza ere modu horretan erabili zuen eta! Habanan oso arrunta zen endogamiara jo zuen, hortutako dirutza familian gera zedin.

Garaiko dirutza handienetakoa

Zulueta bizi arras harrigarria bada, bere inguruan dantzan ibili ziren zenbakiak ez dira gutxiagokoak:

200.000.000 errealetan zenbatzen dira bere ondasunak. Garai haietako fortuna handienetakoa, Espainiako noblezia garrantzitsuenak bakarrik gailendua, hauen esku zeuden lur sailak kontuan hartzen badira, beti ere.

5.291,42 kilometro koadro lur sail zituen, bere jatorrizko probintzia zen Arabako azalaren bikoitza ia, edo Kubako irlaren %5a.

1.862 esklabo zituen bere menpe lanean. Ingenio handiengan, "Alava"-n, 660 esklabok egiten zuten lan. Horietatik 264 txinatarrek ziren.

kanaberen esplotazioari esker aberastasun handia lortu zuen, 1860an Macagua inguruan eraikitako hiru *ingenio* zituen "Alava", "Vizcaya" eta "Habana" izenez ezagunak—herriminen lortutako bistakoa da— eta urte horretatik aurrera Habanako oligarkiaren buru bihurtu zen. Ustiapen hauek sistema modernoekin mugitzen ziren, *Derosne* izeneko baporezko makina berritzailea, esaterako. Gainera, azukrea itsasertzeraino garraiatzeko trenbideak sortu eta kostaldean ontziralekuak eraiki zituen. Baporezko itsas linea bat ere bazuen trafikante euskaldunak. Esklaboak barrakoi erraldoietan sartzen zituzten, hauek *bohioetan* zeuden banaturik, kanpotik ixten ziren ziega txikiak ziren, presondegien parekoak.

Zulueta esklaboen osasuna hobetzeko Afrikan ontziratu aurretik txertoa jartzen zien eta *ingenio* bakoitzean erietxe bana sortu zuen. Baina hau guztia ekonomiaren ikuspuntutik egiten zuen, esklaboak bere ondarearen parte baitziren, ekoizpenerako tresna bat, alegia. Izan ere, ezin da ukatu Zulueta negozioetarako begi zorrotza zuenik, ezkontza ere modu horretan erabili zuen eta! Baina ez gaitze inuzenteak izan, maitasunagatik baino, ezkontza kontratu ekonomiko hutsa izan baita mila bider historian zehar. 1842an Francisca Dolo-

XIX. mendean kanaberen laborantza nagusitu zen Kuban eta benetako milioi dantza hasi zen.

resekin ezkondu zen, Katalunia-ko Samá familiako kidea eta honi esker esklaboen trafikoan gehiago sartu zen. Honen ondoren beste bi bider ezkondu zen, bere arreba baten bi alabekin, 1861 eta 1864an, hurrenez hurren; Zuluetak Habanan oso arrunta zen endogamiara jo zuen, lortutako dirutza guztia familian geratuko bazen.

Alkate, txapelgorri eta markes

Boterea ez da soilik diruz neur-tzen; Zulueta, aberatsa izateaz gain politikoa ere bazen, gehi-entan bi hauek batera baitoaz. Kubara iritsi bezain laster bertako gobernuetan muturra sartu zuen, lehenik Merkataritzarako Kontsul, gero Haziendako Kontseilari eta azkenik, 1864an eta 1876an Habana-ko Alkate izan zen. Bere agintaldian hiria inguratzen zuten harresi zaharrak bota zituen, etorbide eta eraikin zabalei bide emanez. Mundu globalizatuaren has-

ARRIGORRI
ITSAS PENTSIOA
-ONDARROA-
P

bizkaiko kostaldea ezagutzeko aukera paregabea!

zerbitzuak

- Biko logelak bainugelarekin
- Garbilekua
- Jaletxea
- Kafetegia
- Egongela
- Jolas aretoa
- Irakurgela
- Delicatessen motako denda

www.arrigorri.net

Arrigorri Itsas Pentsioa leku paregabea dago, hondartzaren gain-gainean, bertara sarbide zuzena duela. Talaia baten gisa, itsasoa aurrean eta Ondarroako portua zein Saturrarango hondartza ezker-eskuin. Barnealdera so eginez, Lea-Artibaiko mendixka, erreka, baso eta herriak

 946 134 045
605 711 684

zenbat
gara
elkarte

ondarro

Bere ustezko senide batena omen zen nabigazio enpresa baten bidez ekartzen zituen Zuluetak esklaboak Kubara, azukrearen ekoizpenerako.

tapenetan, karguak ez zituen bakarrik Kuban izan, baita Espainian eta Euskal Herrian ere. 1875ean Arabako Markes eta Casablancako Bizkonde izendatu zuten eta urtebete beranduago, espainiar erregeak senatari kargua eman zion Madrilen. Beraz, aldi berean Kuban eta Madrilen ibili zen, zaila da, ordea, soinua jo eta dantza batera egitea, esatera zaharrak dioenez.

Espainiako erreinuak ardura hauek eman izanak Zuluetairen postura ideologikoein lotura zuzena du. Pertsonaia honek Kubako ildo intrantsigentearen gidaritza hartu zuen hasieratik, esklabotzaren abolizioa eta Kubarentzat autonomia gehiago eskatzen zutenei aurre eginez –liberalak, kubatar kreolak...–. Zuluetak, beti bezala interes ekonomikoei so, Espainiako sektore tradizionalistekin bat egin zuen eta aldaketa zekarren edozer mugimenduren aurka jo zuen. 1868an kubatarren lehen altxamendua gauzatu zen eta Anuzitako esklabistak, ehunka boluntarioz osaturiko "txapelgorrien tertzioak" sortu zituen. Batailoiko Koronel eta estrategia militar izan zen, beraz. Gurean eraginik ere izan zuen gizon boteretsu honek, II. Gerrate Karlista diruz lagundu omen baitzuen, Karlosen kausaren alde, noski.

Heriotza kaxkarra

Gizon handia eta aberatsa zen eta heriotza ere hala etorri beharko zitzaioela usteko zuten askok garai haietan, zirrargarria eta epikoa; baina alderantziz izan zen, distira gabeko heriotza margula eta kaxkarra izan baitzuen Zuluetak. 1878an, bere zaldietako batean paseatzen zihoala, abere gainetik erori eta bertan geratu zen betirako. 64 urte eskasekin, "gazte" hil zen, baina hona hemen kontrastera-

ko datu bat: bere menpe zeuden esklaboek bizi itzaropena ez zen urte horien erdira ere iristen.

Gaur egun apenas dugun berririk Zuluetaire buruz, badakigu bere dirutzari esker hainbat jauregi eta eraikin egin zituztela, batez ere Gasteizen, horien artean Sancho el Sabio Fundazioaren Dokumentazio Zentroa dagoen Zulueta jauregia, Arte Ederretako Museoa kokaturik dagoen jauregia edo Gasteizko Diozesi Seminarioa, baita garai bateko Anuzita herriko eskola ere. Kuban ere ez dute trafikante euskaldunaren oroitzapen askorik gorde, Habanako etorbide batek bere izena omen du eta garai bateko handiena zen "Alava" ingenioak izenez aldatu du, baina bertan "Torre Alava" bezala ezagutzen den kanpandorrea mantentzen da oraindik ere, esklabotza deituriko burugabekeria baten azken arrastoa. ■

Kolore gabeko esklabotza

Esklabotzaren kolore tipikoena beltza da, sistema petral hartan Afrikako esklaboak gehiengo izan zirelako. Baina esklabotza, arrazismoaren gainetik, negozio bat ere bazen eta negozioak ez du kolorerik ezagutzen. Horrela, urte haietan Txina urrunetik Amerikara milaka "esklabo hori" garraiatu zituzten. Esklabotza mota hau estaliago zegoen ordea, kontratu iraingarrien bidez kutsu legala ematen baitzioten trafikante eta lurjabeek. Baina txinatarrak esklabo kontsideratzen zituztela dudarik ez dago, ona zer zioen Julian Zulueta, Txinako esklaboak Kubara inportatzen lehenengoa izan zenak, hauei buruz:

"Lehenengo bi urteetan hauetako askok ez dute beraien zoriarekin etsipen handiegirik azaltzen, izan ere suizidiorako joera izaten dute beraien burua urkatuz, horrela sorterrira itzuliko direla uste dute eta horretarako, duten ekipaia eta janari guztia biltzen dute, bidaia luze bat egitera balihoaz bezala".

Mentalitate krudela erakusten du hemen gure pertsonaiak, baina, bere garaiko edonork izango lukeen pentsamoldeen barruan aurkitzen da Zulueta.

Euskaldunak ere bai

Beltza, horia eta zuria ere bazen esklabo trafikoa, ehunka bizkaitar "trata zurian" erortzeko arriskuan egon ziren une haietan. Kubako sakarokratek eratutako proiektu bat airean ibili zen denbora askoan, proiektu honen bultzatzaile nagusia euskalduna zen gainera, Miguel Aldama bizkaitarra. Bizkaitik ekarritako soldatapeko langileekin *ingenio* handi bat sortu nahi zuten –Aldamak "nere bizkaitarrak" deitzen ziren herrikideei–; horretarako, txinatarraren antzeko kontratuak erabili nahi zituzten, baina laster ohar-tu ziren asmo hori gauza ezina zela, euskaldun haiek ez ziren sasi-esklabotzara makurtuko eta.

LARRAZKENeko hiztegitik:

ERRETIRATUA

halaxe
egiten
gaituzte...

ERRE
ETA
TIRATU !!!

...edo
TIRATU
ETA
ERRE!

Ni
ERRETRETAN
NIZ...

Ekinez ikasi eta ikasiz ekin

Duela urte batzuk imajina ezina zena, azken hauetan salbuespen izateari utzi eta egia bihurtu da. Telebistaren eraginez batez ere, "arlo artistikoa" delakoak, itzelezko bultzada izan du.

Telebistaren barne produkzioaren igoerak, eragin zuzena izan du honetan eta lehen existitzen ez ziren figura berriak indarra hartuz joan dira eguneroko lanean. Aktore, gidoilari, aktore zuzendari eta abarrez ari natzaizue.

Antzerkiari dagokionez ere, kanpoko merkatuak eragindako lehiakortasunak, taldeen funtzionamendua errotik aldatu eta egun, ekoizpenik txikiena ere, talde artistiko eta tekniko zabalaz osatzen da. Besteak beste, produkzio burua, banatzailea, eszenografoa, argi diseinatzailea, egilea, musikaria, zuzendaria... Aldaketa onerako izan da. Nahiz eta batzuetan, adibidez, trukean taldeek euren ekoizpenak askatasunez erabakitzeko aukera galdu duten, baina, bestalde, emaitzak hor daude, denon begi bistan. Eta uka ezina da azken urte hauetan euskal antzerkiak ireki duen merkatua estatu eta baita atzerrian ere. Amaitu da Euskal Herriko bazterretan soilik aritzea. Eta horren guztia atzean, arestian esan bezala, talde profesional handi baten ekin dago. Fitxa tekniko eta artistikoa osatzen duten guztien, alegia. Beraz, esatea dugu arte eszenikoa profesionalizatuz joan direla, marka guztiak hautsiz. Gogoratu bestela duela urte batzuk Tanttaka gipuzkoar taldearen *Florida Pensil*-ek lortutako arrakasta, mila eta laurhun emanaldi baino gehiago eginez. Markeliñe bizkaitarra egun oraindik *DSO* lanarekin munduan zehar betetzen ari den birarekin... Telebista arloan, *Goenkalek* ezarri duenarekin, hamaika urtez gure telebistako leihatila zeharkatuz bertako istorioak gureak ere eginez. Bi mila kapitulu.

Beraz, logika erabiliz, edozeinek esatea du arte eszenikoen familia garai onean murgilduta dagoela, herri honetan behinik behin... Badu, ordea, gure herriak familia honekiko zor handi bat: goi mailako arte eszenikoetako eskola ofizial bat. Noizko?

Urteak dira Eusko Jaurlaritzako Arte dramatikoko Zerbitzua -Antzerki delakoa- zendu, itxi edo desagertu egin zela.

ALBERTO ELOSEGI

Hura itxeak ez zuen berririk ekarri, ez instituzioen aldetik bederen. Egun daudenek, Bilboko Artebi, Barakaldoko Bai eta Nafarroako ENT, sarri askotan, instituzio beraien trabak gaituz egin dute aurrera, edo okerrago oraindik, beste batzutan euren ezikiak desagertzea eraman ditu, atek ixtera. Horren adibide nagusietako bat Basauriko eskola. Beraz, daudenak meritu handiz daude hor eta bertan erakusten dutenek esker txaloak baino ez dituzte merezi. Hala ere, horrek ez gaitu asetzen. Ez da nahikoa. Gure profesio zabalak gehiago behar du behingoz, normalizazio baten barruan sartzeko eta harik eta prestaketa zabalena eta era berean espezializatuena emateko eta bideratzeko. Une hauetan profesional gisa lanean ari garenok ere, non birziklatu izateko eta azkenik, gu denon

Hilabete honetako hogeita zortzian egingo dute publiko duela hiru urte Ibarretxe Lehendakariak iragarri zuen

Kulturaren Euskal Planaren lehen zirriborroa.

Besteak beste eta antzerkiari dagokionez, bertan aurreikusita dago hezkuntzaren barnean kokatuta legokeen eskola ofizial baten beharra.

Bejondeiola eraiki eta martxan ikusiko dugun egunari!

elkargunea bihurtzeko. Eskola ofizial bat dramaturgia, zuzendaritza, interpretazioa eta eszenografia espezializazioekin. Nahikoa urte badaramagu ekinez ikasten, bada garaia ere ikasiz aurrera ekiteko, ala ez?

Hilabete honetako hogeita zortzian egingo dute publiko duela hiru urte Ibarretxe Lehendakariak iragarri zuen Kulturaren Euskal Planaren lehen zirriborroa. Besteak beste eta antzerkiari dagokionez, bertan aurreikusita dago hezkuntzaren barnean kokatuta legokeen eskola ofizial baten beharra. Bejondeiola eraiki eta martxan ikusiko dugun egunari! ■

Xabier Oleaga

KAZETARIA

Zaharra amaitu ezinik

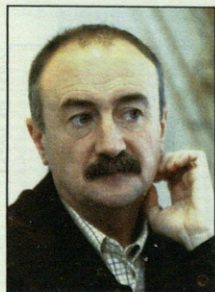
Ikasturte politikoa nahaspilatuta dator. Alderdi eta erakunde politikoetako eledunen diskurtsoek eboluzio handiagoa izan dute azken bi urteetan, aurreko hamar urteetan baino. Ukatu gabe ETArekin su-eten garaian eman ziren aldaketak, eman ziren esparruetan, eta aitor-tuta ordukoan dagoela oraingoan jatorria. Iritzi horretakoa naiz behintzat.

Eztabaida politikoaren epizentroa, hala ere, Ibarretxeren egitasmoan dago. Ezin diote meritu hori ukatu etsairik amorratueneke ere. Gauza bat da, baina, eztabaidaren muina bihurtzea eta beste bat etorkizuna ziurtatuta izatea. Begira, bestela, Ezker Abertzalearen kasua. Gaurko eztabaida politikoaren gidoia berak jarri du. Urteetan bakardade gordinean ere aldarrikatu behar izan du eta egun nagusi da. Ordez, Ezker Abertzale organikoa inoizkorik ahulen dago eta soziologikoa inoiz baino nora eza handinean.

Egoera honetan EAJk badu epe baterako etxeko lana eginda. PPrengandik inor gutxi espero du ezer berririk, gutxiago ezer berri eraldagarriarik. Ezker Abertzalearen jardunetik, EArenetik eta PSOErenetik, bakoitza bere mailan, etor daitezke etorkizunerako aldagaiak.

Ezker Abertzaleak konpromiso sakonak hartu ditu, bultzatu egin ditu, estrategia politiko-militarra jasan ezingo lukeen proiektuetan, jakinik horrela dela. Hala ikusten dut nik Nazio Garapen Biltzarra, esate baterako. Beraz, argi dago zerbait berri, sakonki berria, espero daitezkeela. Gero, egia da, baita ere, "malgutasuna" eta "pragmatismoa" hitzak garrantzi handia hartzen ari direla azken egunetan eledun kualifikatuenean ahoetan eta onartu beharko da hizkera horrek arretaren eragina lortzen dutela, nahiz eta oraindik ez den nabarmen geratzen hitz horiek Ezker Abertzalearen ageriko diskurtsoa inkorporatuta zer esan nahi duten.

Badakigu zer adierazi nahi duten beste alderdi guztien ahotan, onerako zein txarrerako, bakoitzaren kaleidoskopioaren arabera, baina ez Ezker Abertzalearenean. Horrek adierazi nahi ez badu ere Ezker Abertzaleak ez duenik malgutasunerako edo pragmatis-

ELI GOROSTEGI

morako gaitasunik. Besteen adinakoa edo handiagoa, kasuan kasu.

Baina, esate baterako, hurrengo hauteskundeetan ere ordezkariarik gabe geratzeko asmotan ikusten ditut, ilegalizazioaren hesia gaingintzeko inolako saio sinesgarriarik egin gabe.

Ulertzen ez dudana da Madrilgo Gobernari ETArekin hitz egiteko gomendatzen dion alderdi batek, EAJk kasu, nola ez duen Ezker Abertzalearekin joan-etorri emankor bat lantzen, jakinik Ibarretxe lehendakariaren egitasmoaren inguruan, gainera, adostasunak lortzeko aukerak egon daitezkeela.

Beste alderdi batera jota, EAren haritik espero dudana aldagarik garrantzitsuenak erabaki batean laburbiltzen da. Hautatu egin beharko du, edo EAJren altzoan jarraitu, edo jeltzaleetatik ezkerreko dagoen tarte abertzale zabala Ezker Abertzalearekin batera osatzen egokituko litzaiokeen goi mailako erantzukizunari eutsi. Baionako foroan kide dituen Aralar, AB, Zutik eta Batzarre ez lirakeke geratzeko esparru horretatik kanpo.

PSOE geratzen zaigu. Moncloan dagoen PSOE inkognita bat da. Oraindik ez da PPren trenbidetik atera eta ez du erakusten ateratzeko asmorik ere, ez behintzat Euskal Herriari dagokionean. Zapaterori ezustekoak eman zion Moncloarako sarrera, baina egun gutxira Espainiako tropak atera egin zituen Iraketik. Zein da Patxi Lopezen eskaintza datozkion hauteskunderi begira, PPren estrategiapean egositako ilegalizazioa, Ezker Abertzalearena?

Nafarroako eta EAEko PSOE, bestalde, estatu guztian zehar nortasun sustrairik gabeenak ikusten ditut dauden gizarteekiko. Begiratu eta erkatu, bestela, PSC-PSOErekin. Madrilgo erabakien sarbide hutsa, horretara mugatzen da euren papera. Ikusi, bestela, Navaleko kasuaren aurrean egokitzen zaion paper tristea.

Estatutu zaharra gaingintu beharra eta bertako hiritarren hitza errespetatzearen aldeko esaldiak ere ugari dira, baina konpromisorako politikarik gabe, oraingoz.

Laburbilduta, ildo zaharrei oraindik falta zaie amaitzeko. ■

Ulertzen ez dudana da
Madrilgo Gobernari
ETArekin hitz egiteko
gomendatzen dion alderdi
batek, EAJk kasu, nola ez
duen Ezker Abertzalearekin
joan-etorri emankor bat
lantzen, jakinik Ibarretxe
lehendakariaren egitasmoaren
inguruan, gainera,
adostasunak lortzeko aukerak
egon daitezkeela

Arantxa Iturbide

IDAZLEA

Kasualitatea, printzak eta amuak

DANI BLANCO

Dublandarrak nobela irakurtzen hasi naizen egunean piztu dut telebista botatzen dizuten edozer ikusteko sofan esertzen zaren ordutsu horretan. Hasi-tako film bat. James Joyceren bizitzaz.

James Joyceren hasiera mixerablei buruzkoa. Jim —hala deitzen dio Norak— *Dublandarrak* saldu ezinik zebilenekoa. Txarra, filma. Bi pentsamendu printza: bat, telebistako programatzailei bost axola nire irakurketak, beraz, kasualitateak existitzen du —gauza jakina, bestalde, baina eguneroko detaile txiki-ekin frogatzen dira teoriarik sakonenak—; bi, eskerrak literatura lan bat irakurtzeko orduan, film bat ikusterakoan, koadro batekin gozatzerakoan, antzezlan batean murgiltzen garenean ez dugun kontuan hartzen egilea nor den eta batez ere, nolakoa den. Eskerrak heldutasunak laguntzen duen egilea eta bere obra bereizten. Bestela akabogure bizitzan eragina izan duten hainbat eta hainbat —obra, jakina—. Ze, telefilme kaxkarran Jimek Norari ze tratatu ematen dion ikusita, Jim zeinen neurotiko-paranoiko-egozentriko-mixerablea den ikusita, *Dublandarrak* albo batera uzteko tentazioarekin oheratu naiz. Biharamunean beste jarrera batekin esnatuko naizelakoan.

- Ez da egia. Ez da egia egilea eta bere obra bereizten ikasi dugunik. Loak hartu ezinda, ezkerretara begira egilea eta bere obra bereizi ezinak direla sinistu dut. Bata besteari lotuta doazela. Eta badirela egile nazkagarriak, nazkagarriak izateagatik merezi ez duen obra sortu dutenak. Obrak merezi zezakeela ere onartzeko prest, beti ere egilea beste bat balu. Esquinetara begira, egilea eta obra bereizi beharraz konbentzitu naiz. Obra zoragarriek ez dute egile nazkagarriaren erruz gutxiestea merezi.

Ahozpezt hartu nau loak. Beraz, ez dakit ze komeni den. Erabakitzea komeni ote den ere ez.

- Ezin dut apartatu Ramon San Pedroren irudia burutik. Bardemek ez dio tokirik kendu nire garunean. Sentsazioetan ere ez. Arrastoa utzi zidan San Pedrori telebistan egin zioten elkarriketa luze batek. Arrastoa utzi zidan gizon haren serenitateak. Arrastoa utzi zidan hain logikoa zirudien eskaera batek erantzunik ez izateak. Apenas jarraitu nuen haren heriotzaren inguruko berririk. Nahi zuen eta egin zuen. Bejondeiola. Hizketan ikusten dut oraindik. Hain zentzudun. Eta orain hizketan entzuten ditut beste batzuk. Hain zentzu gutxiarekin. Bi pentsamendu printza: bat, telebistan agertzen den guztia ez da hutsala. Ez telebistan agertu hutsagatik, bederen. Bi, bizi zenean telebistan agertu zenean baino zeresan gehiago ematen ari da hil ondoren zineman berpiztu ondoren. Galdera: arteak

hausnarketarako ate gehiago zabaltzen dituelako ote? Amenabarren marketing sailekoek abildade aparta dutelako akaso? Edo helburu bakarra kontra airtzea dutenek edozein aitzakia dutelako ona kontra airtzeko?

- *Amuak* jarri ditu zeluloidean Koldo Almandozek. Era guztietakoak. Badira amu-psikologikoak, amu-sexualak, amu-tentsiodunak, amu-ikarazkoak eta baita amu-amuak ere. Beste bost laburrekin batera eskaini dituzte *Amuak* Zinemaldian. Kimuak, euskal film laburren bildumaren barruan. Eusko Jaurlaritzak euskal film laburrak munduan zehar paseatu eta erakusteko sortutako plataforma horren barruan. Almandoz bera bada nahikoa amu,

Ez da egia. Ez da egia egilea eta bere
obra bereizten ikasi dugunik. Loak
hartu ezinda, ezkerretara begira
egilea eta bere obra bereizi ezinak
direla sinistu dut. Bata besteari
lotuta doazela. Eta badirela egile
nazkagarriak, nazkagarriak izateagatik
merezi ez duen obra sortu dutenak.
Obrak merezi zezakeela ere
onartzeko prest, beti ere egilea
beste bat balu

aurretik laburretan ze arrantza klase egiteko gai den erakutsi duenagatik. Emanalditik irtendakoan bi pentsamendu printza eta galdera pareta: bat, amurik onena jarri diguna, *Amuak* da bildumako seietan erakargarriena. Bera da filmena eta bera da laburrena. Bi, euskal film laburrek, filmetik eta laburretik izatea nahikoa dute itxuraz, euskal proportzio txiki batekin, Kimuak programaren barruan sartzeko. Galdera pareta: Zinegile baten arbasoek euskal zonalde honetan etxebizitza izatea nahikoa proportzio al da zinegileak egiten duena zonalde honetan kokatua izateko? Eta, euskal zinemagintza zer den galdetzen hasi behar ote dugu gizaldi berria ume koxkortzen hasi den honetan?

- Zinemaldiari eskerrak eman beharko genizkioke sarien garrantziaz ematen digun lezioagatik. Sari bat da, gauza bat, lehendik ezereen faltarik ez-eta, guri faborea egiteagatik Donostian bueltaxka bat eman, bapo jan, hotel eroso batean gaua pasa, bizpahiru aldiz eskua jaso, galdera atseginen bat edo beste erantzun, kamara bati edo besteri irribarrerik zabalena eskaini eta hori guztia borondate on edo txarrarekin egiteagatik, bere katxearen araberako soldata kobratu ondoren, maletan etxera bueltan emango duzun zera pisudun bat, egunen batean akaso, paperek mahai gainetik ihes egin ez dezaten balioko dizuna, eta hautsak kentzeko orduan nahikoa lan emango dizuna. Pentsamendu printza: Donostia saria jasotzen dutenek ez dute seguruenik hautsik kendu beharrik izango. Galdera: edo bai? ■

TXANDAN
Igor Estankona

Esan barik doana

Arnasari eutsiz, idazle hasiberriak lehen pasartearen bukaera idatzi du: "Anbotoko Señorearen leizetik ez da inor inoiz bizirik itzuli". Esaldia arteza da, eraginkorra, ederra ere bai, otu zaio.

Ipuina ia prest dauka.

Egun batzuk geroago, Anjel Lertxundiren konpainia noblean delarik, zera irakurri dio: "Zergatik ez da zabaldu handik -Mariren leizetik- itzuli den gizaki bakar baten albisterik?".

Eta bere aurrean benetako leize ilun baten ahoa zabaldu izan balitzaio legez, zati batean ezin izan du lorik hartu. Galdera soil horrek gordetzen duen anbibalentzia ohartu da: ez da leizetik inor mundura itzuli, edo itzuli bada hain itzuli da eza-gutezin, non ez baitio inori ezer kontatu. Eta norbaiti kontatu izan balio ere, tabuak bide oso laburra egingo zukeen.

Hondoratzeko puntuan egon da, hitzen izugarrikeriak noragabetuta. Azkenean, gauaren uretan nahikoa tanta loarazle erori direnean, idazle hasiberriak amets egin du noizbait, nahikoa dakienean, bukatuko duela ipuina. ■

HIRUKO TXIKIAN
Joxe Mari Ostolaza

Ontziolak

Burdinazko eta zurezko egiturak hezur, portueta-ko arrapaletan bistarazten ohiuak gintuzten, arotzak, zurginak, elektrizistak, tintatzaileak, soldatzaileak andamiotan jarrita itsasontziak eraikitzen. Pasaia badiakoak genituen gertuenen, eta bertako langile andana lagun. Haien inguruan zenbait ofizio-ko tailerrak, ontziolen zerbitzurako. Ez ziren gutxi izan ezagututako grebak, goizero-ko langile batzarretik manifestazioan abiatzen zirenak besteon elkartasuna xede. Itsasontziak bukatzeke errail gainetan noiz uretaratuko zain, nagusiek bezeroen presioei aurre egin ezina zuten langileek indar, eta inguruaren elkartasuna denbora irabazteko sos. Eskariak urritzen hasi ziren bezain pronto abandonatu zituzten nagusiek ontziolak, hondorapenetan itsasontzietako soto-arratoiak legez, lehorretik lehorre ahal zuten guztia eramanda, salbatuta. Etxegintzan eta ardogintzan ezagutu dizkiegu gerokoak haietako ale batzuei. Oraingo grebalaria telebistan ikusi ditut, borrokan haserre. Sindikalista profesionalak ordezkatzeko dituzte eta kalma eskatzen denborale garaian. Ez diet aldeko ingururik ikusi, portuak utzi, zubietara etorri eta hiritarrak inkomodatzeko gaituzte beren protestatan, euren gurea ere bai bailitza. ■

Edorta Arana

EHUKO IRAKASLEA

Galga

Eusko Jaurlaritzari, aldundiei eta udalei bost axola zaizkie hedabide lokalak. Zelan bost, bat bera ere ez! Lehen pentsatzen nuen beraien "kontrol-pean" ez zeudelako ez zituztela babes-ten. Orain, iritiz aldatuta nago eta benetan sinisten dut axolagabekeria dela zergatia. Ez dituzte aintzakotzat hartzen. Ez daude kontra, kia, hori baino mingarriagoa den jarrera dute: berdin zaie zertan dabiltzan, zer dioten, zelako asmoak dituzten, bizirik ote diren kezka ez zaie burutik pasatzen.

Esandakoa, hemengo erakundeei ez zaizkie piperririk inporta ez aldizkariak, ezta irra- ti-telebista lokalak ere. Ume aroan gertatzen den bezala, "txikiekin" ez dute jolastu nahi. Hori bai, hedabide "handien" atzetik hor ibiltzen dira arreta-eske.

Medioekiko, eta bereziki emisio- eremu txikioekiko, miopia politiko honen adierazgarri dira erakundeen- gandik soma daitezkeen bi jarrera: kopia-politika hutsez aritzea eta estrategiaren eta taktikaren esangu- rak nahastea.

Hartu edozein adibide, prentsa idatzikoa zein irra- ti-telebistakoa, eta fija zaitez norainokoa den mimetikoa hemengo erakunde politiko eta berauen atzetik nagusi den alderdia- ren politika. Trantsizioa deiturikoa- ren garaian, egunkariak sortu zituz- ten beste batzuei "aurre egin" guran. Irra- ti-telebistagintza publikoan ere, eredu berri eta sustraia eduki beha- rrean TVEren bertsio eskasa eraiki zuten eta gero, telebistagintza pribatua etorri zenean, Tele 5en eta Ante- na 3ren audientzia datuekin egiten zuten amets. Besteñ joko-arauez legitimazioa bilatzen zuten, antza.

Inoiz, daukagun panorama media- tikoarekin kezkatu egin direnean, Vocento edo Prisa erraldoi mediatikoekin "adiskide- tu" gura izan dute, bi hauen administrazio kontseilukoen irribarrea eraginez.

Epe laburreko etekin soziala -elektoral gehienetan- eta inoiz bere etxean sartzen utziko ez dion hedabidearen faborea bilatzen dute gure erakunde publikoek, goikoek eta behekoek.

ALBERTO ELSOEGI

Herri zatitu honen erakundetzean osasu- na, hezkuntza, polizia eta akaso diru-bilke- tak hartu bide dira oinarri modura eta horie- tan aritu dira jo eta su. Baina kale egin dute estrategikoa den egituraketa mediatikoa eraikitzerakoan.

Giza mugimenduek eta euskararen alde- ko taldeek hartu izan dute epe luzeko lana- ren ardura eta horretan dihardute gaur egun ere. Erakundeek ez.

Eta orain, haize finaren hotsa zirudiena burrundara bihurtu da eta gainera etorri zai- gun tren geldiezin dela konturatu dira. Egunkari, irra- ti eta telebista kontsumoari, baina baita ere enpresa-egiturari eta jabetza- ri dagokionez, berezko jarduna galdu duen herri bat gara.

Zein desberdinak diren katala- nak. Telebistagintza lokalaren kasuan fijatzen bagara, hedabide lokalak herrigintzaren oinarri-oina- rrian jarri dituzte. Espainiako Esta- tuaren telebistagintza lokalaren legea onartu aurretik ere, tokian tokiko telebisten sarea egina zuten, irakaskuntza sistemarekin sintonian katalanez aritzen dena, ikus-entzu- nezko egitura enpresariala sortua dute eta lokalitasunaren definizioan informazio eta komunikazio tresna propioak izatea, berezko erreferen- tzialtasun kulturala eta historikoa eta edukiak markatu eta kuotak ezartzeko arautegia adostua dute.

Katalanek komunikazio lokala- ren inplikazio estrategikoaz ohartu ziren, aspaldi. Hemen, hausnarketa- rik gabe, boteprontoan, Madrildik datorren legeak izan ditzakeen zirri- kituak aprobetxatu behar direla diote eta, ausardia faltan, talde mediatiko erraldoiak haserretu ez daitezen lizentziak banatuko dituzte. Hau zureztat, hau nireztat.

Hori bai, populazio gutxiko eta publizita- te merkatu urriko eremuetan legeztatuko dute euskaraz aritzen den kanalen bat, barne produkzioa landuko duena eta gertutasuna- ren balio komunikatiboa zer den dakiena. Azken horiek irakurriko dituzte lerro hauek, agintariek ez. ■

Haize finaren hotsa zirudiena

burrundara bihurtu da

eta gainera

etorri zaigun tren geldiezin

dela konturatu dira.

Egunkari, irra- ti eta telebista

kontsumoari, baina baita ere

enpresa-egiturari

eta jabetzari dagokionez,

berezko jarduna

galdu duen herri bat gara

Antzerkia

Kanpingags taldeak
Por los pelos eraman
du agertokietara

- ▣ *Ezpalak*
- ▣ *Argitalpenak*
- ▣ *Sukaldean*

- ▣ *Denbora-pasak*
- ▣ *Ihesi*
- ▣ *Makina bat kontu*

Ingurumena

Transgenikoak 21
kilometroko erradioan
heda daitezke

ARGIA

erdiko kaiera

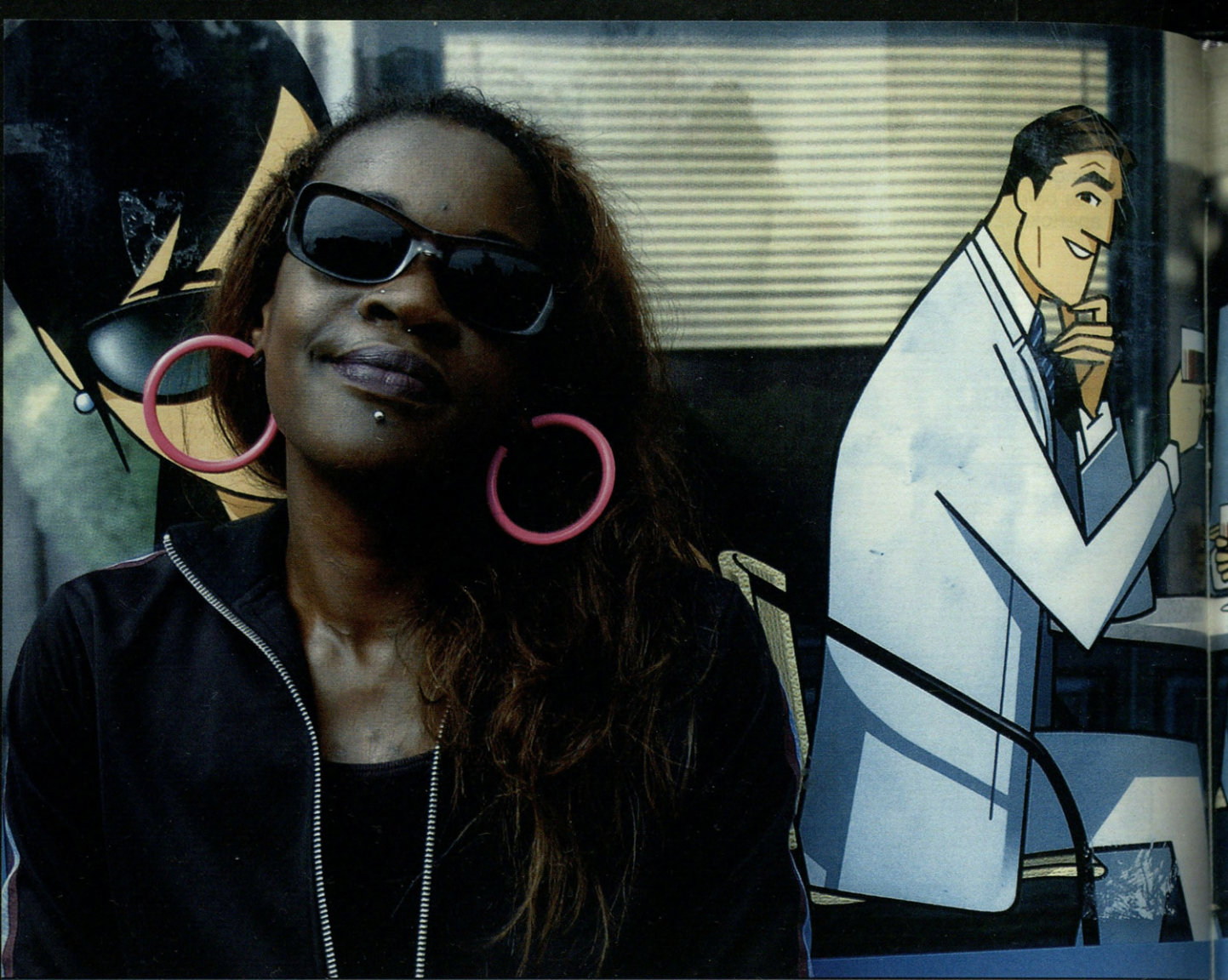
kultura eta aisia

Afrika

Afrika Bibang kantariak bere estreinako bakarkako diskoa argitaratu du orain gutxi. Hip-hop, soul eta r&b garaikidea da nagusi *Entzun* izeneko lanean. Guztia ongi uztartua eta musikari finez inguratua. Euskaraz lehen aldiz jorratzen den estiloa bada ere, era naturalean eta sinesgarritasun handiz entzuten da lan berria.

Bibang

Euskal musika beltza

Sustraiei jarra

JON GURRUTXAGA
Argazkiak: Iñigo Azkona

METAK DISKOETXEAREN Kontrakalea azpizigilua izan da euskal merkatuan aukera berri hau karrikaratzeaz arduratu dena. Kaki Arkarazo teknikari zutela Garate estudioetan grabatu da *Entzun*. Diskoa grabatzeko musikari profesionalaz eta hainbat kolaboratzailez inguratu da Afrika: Fermin Muguruza eta Kontrabandak scratch-ak, koroak eta haizeak grabatu zituzten eta Xabier Solanok trikitia, adibidez. Proiektuaren irudia eta arima kantari bizkaitarra bada ere, ondoan Ernesto Maestro eta Israel Monzoncillo izan ditu bai

konposizio eta bai programazio lanetan ere. Aspalditik ezagutzen dute elkar proiektuaren bizkarrezurra osatzen duten hiru musikariak eta azken emaitza hiruren arteko elkarlanaren fruitua izan da.

Korista izatetik solista izatera

Ekuatore Gineakoak dira Afrikaren gurasoak eta txikitatik entzun izan du musika beltza: musika afrikarra, soula, reggaea, jazz... Duela 11 bat urte hasi zuen bere musika ibilbidea eta hasieratik ahotsa izan da bere instrumentua. Lehenengo pausoetatik gaurdaino korista lanak egin ditu bizkaitarrak. Ke No Falte reggae taldean hasi zen eta gero hainbat urte egin zituen Etsaiak banda lekei-

tiarrarekin. Fermin Muguruzak ere bere ondoan nahi izan zuen eta *Brigadistak Sound System* lanetik aurrera etengabe kolaboratu du berarekin. Negu Gorriak taldeko kantari ohia izan zen, hain zuzen ere, Afrika bakarlan argitaratzera animatu zuena. Musikari getxotarrak ere bazuen bakarkako lan bat kaleratzeko gogoia, baina, nahiago izan du esperientzia hartu arte besteentzat lan egitea. "Batez ere presentzian igarri dut korista eta bakarlari lanaren arteko aldea: korista moduan atzean zaude eta nahi izanez gero erlaxa zaitezke; bakarlari moduan, aldiz, aurrean zaude eta momentu oro dena ematen egon behar duzu", diosku Afrikak.

Euskal merkatuan Afrikaren proiektua alternatiba berri bat bada ere, euskal jendea horrelako musika entzuten ohitua ez dagocela onartzen du bizkaitarrak: "Zerbait berria irteten den bakoitzean ni ikusten edo entzuten saiatzen naiz, baina hemen jendea pixka bat zerratuta dago eta beraz, zaila da merkaturatzea". Euskal Herrian musika gogor asko entzuten dela deritzo Afrikak eta musika jaialdietan hori agerian gelditzen dela uste du. Makro-kontzertuetan tokia badu ere, besteak beste Arantza Rock-en hartu zuen parte, bizkaitarrentzat estiloetan oinarritutako jaialdiak antolatu beharko lirateke. Horregatik, gaur egun jorratzen duen estiloa lantzen duten talde gehiago sortzea gustatuko litzaioke.

Euskara, ingelesa eta fang-a

Hamalau urte zituela ikasi zuen Afrikak euskara. Horrela, Ke No Falte reggae taldea utzi zuenez geroztik beti euskaraz edota ingelesez kantatu izan du. *Entzun*-en euskara da nagusi, ingelesak eta bere gurasoen ama hizkuntzak, fangak, ere tokia dute ordea. Bob Marley-ren *Them Belly Full (But we hungry)* kantaren moldaketa da disko osoan entzun daitekeen bertsio bakarra. Ingelesez abestua, Afrikak aspalditik du gogoko mito jamaikarraren kanta: "Mezua oso zuzena da, aberats eta behartsuen arteko ezberdintasunen inguruan dihardu eta argi nuen disko bat argitaratuz

gero kanta hori grabatuko nuela. Gainera, beti gustatu izan zaizkit Marley, Jimmy Cliff, Peter Tosh, Lee Perryren dub reggae...". Ekuatore Gineako fang izeneko hizkuntza, berriz, *Azala ilunagoa* kantan entzun dezakegu, bai abestiaren hasieran eta bai erdialdean ere. "Etorkizunean fang hizkuntzan kanta oso bat grabatzea gustatuko litzaidake, baita ingelesez ere. Eta frantsesez, zergatik ez! Niri musika gustatzen zait, eta mezua modu ezberdinetan igorri daiteke, euskaraz, brasileraz, italieraz...", dio Afrikak.

Zuzenekoa estudioko lanean entzuten denarekiko oso fidela dela onartzen du bizkaitarrak, bestalde, aurrerantzean zenbait aldaketa

egongo direla aurreratu digu. Eredu handietan zein toki txikietan aritu den arren, bizkaitarrak nahiago ditu leku txiki eta itxiak: "Giroa beroagoa da, jendea hurbilago dago eta dena errazago irteten zaizu, toki irekietan urduri jartzen naiz".

Bakarkako lehen lana, ordea, ez da Afrikak esku artean duen proiektu bakarra. Etsaiak taldea desagertu zenetik Rudo & Friends Sound System izeneko ekimenean murgildurik baita. Afrikaren esanetan "house eklektikoa" egiten du taldeak eta emanaldi dezente eskaintzen dituzte. Euskal Herrian jotzeaz gain, estatuko hainbat hiritan ere eskaini dituzte kontzertuak.

ETBko Kalera saioan

Afrika beti musika munduari loturik ezagutu dugu. Bestalde, joan zen denboraldian telebistarekin proba egin zuen Euskal Telebistako Kalera lehiaketa saioan parte hartuz. "Kasualitatez suertatu zitzaidan lana, Ibilaldiarako kanta grabatzen ari nintzela Zaramako Roberto Mosorekin egin nuen topo. ETBn lan egiten du berak eta saio berri baterako norbait ezberdina behar zuela komentatu zidan. Norbait ezberdina hemen Euskal Herrian... bada ni", diosku barre artean getxotarrak. Saioak momentuz ez du emisioan jarraituko aurtengo denboraldian. Beraz, taula gainean eta betidanik gustatu zaiona egiten ikusiko dugu Afrika: musika. ■

"Zerbait berria irteten den
bakoitzean ni ikusten edo
entzuten saiatzen naiz, baina
hemen jendea pixka bat zerratuta
dago eta beraz, zaila da merkaturatzea"

AFRIKA BIBANG

Ezkerretik
eskuinera, Asier
Hormaza, Joseba
Apaolaza eta
Ainhoa Aierbe.

ANTZERKIA

Publikoa Detektibe

Ile-apaindegi baten gainean bizi den musikaria nork hil duen erabaki behar du ikus-entzuleak Kanpingags taldearen antzezlan berrian. Barakaldo Antzokian irailaren 10ean estreinatu zuten gaztelaniazko bertsioa (*Por los pelos*) eta euskarazkoa, urriaren 17an eramango dute oholtza gainera, Arrasaten. Umore bizia eta intriga, nor baino nor dabilta lan honetan.

URLIA ANTZOKIRA SARTU eta butaka gorrian eseri da. Begi aurrean, eszenatokian, ile-apaindegi modernoa du, bere auzoan zabaldu berri dutenaren antzekoa. Musika bizi eta modakoa da entzungai, ile-apaintzailea telefonoz ari da berbetan, honen laguntzailer pinpirina, berriz, azazkalak konpontzen. Bezeroa sartu da eta ilea mozteko eskatu du. Geroago, beste bi bezero sartu dira: gizon misterioitsua eta emakume aberatsa.

**EIDER
GARAİKOETXEA**
Argazkiak: Iñigo Azkona

Ile-apaindegiko giro ona piano hotsak apurtu du. Goian bizi den Isabel Cernuda musikari famatua entseatzan omen dabil. Ez du luzaro egingo, baina. Handik gutxira, hilik aurkituko dute etxeko zoruan etzanda. Nork akabatu du, ordea?

Hiltzailea nor den asmatu behar dute ikus-entzuleek Kanpingags antzerki taldearen *Por los pelos* / *Ezetz lepoa jarri* lan berrian. Ez dute lan makala izango ordea,

Antzerkia sozializatzen

"Ikus-entzuleak ikuskizuna bere eskuetan dagoela sentitzen du, eta hala da. Ez dakigu zer galdetuko duen, nola eta noiz", laburbildu digu Asier Hormazak estreinatu berri duten lanari buruz. *Por los pelos*en publikoa da errege. Nola nahi ere, aktoreak ez dira ikus-entzuleen txotxongilo: "Lanak baditu barne-mekanismo batzuk eta horiei esker, antzezlanak ez da guk nahi dugun ildotik joaten. Hortaz, alde horretatik, nahiko seguru sentitzen gara", azaldu digu Hormazak. Dena den, erronka polita da aktoreentzat antzezlari hau: "Batzuetan inprobisatu beharra dago. Galderei eta ahalik eta hobekien erantzun behar diegu, ahalik eta umoretsuen", nabarmendu digu Joseba Apaolazak. Publikoak ere kinka larrian ikus dezake bere burua. Izan ere, "ikus-entzuleak aktore bilakatzen dira, azken batean norbaitek ahotso altxatzen duenean bere burua ari da nabarmentzen. Horrek guztiak sozializatu egiten du antzerkia", azaldu digu Apaolazak. Euskal Herriko publikoak, baina, nola erantzuten dio protagonista izatearen erronkari? Apaolazak berak erantzun dio galderari: "Hasiberriak gara, izango ditugu herriak edo zenbait toki parte hartze gutxiagorekin, izango ditugu gorabeherak. Baina ez dut uste hainbesteko alde dagoenik hemengo eta AEBetako edo Espainiako publikoaren artean".

taula gainean diren lau pertsonaiak direlako susmagarriak, laurak dute musikaria hiltzeko motiboren bat: Antonio Lujan ile-apaintzailea (Joseba Apaolaza), honen laguntzaile Alicia Garai (Ainhoa Aierbe), Mari Jose Zenarruzabeitia aberatsa (Itziar Lazkano gaztelarazko bertsioan eta Kontxu Odriozola euskarazkoan) eta Eduardo Lopez gizon misteriotsua (Asier Hormaza gaztelaniazkoan eta Jose Ramon Soroz euskarazkoan). Hilketa izan den lekura bertaratu diren Lasa ofizialordearen (Kiko Jauregi) eta komisarioaren (Patxi Barko eta Asier Hormaza) laguntzaile bilakatu da, beraz, ikus-entzulea.

"Antzezlanak oso berezia da; batez ere publikoak erabakitzen duelako ze bukaera ikusi nahi duen, hau da, ikuskizunaren amaiera ikus-entzulearen esku dago", nabarmendu digu Asier Hormaza aktoreak. Lanak badu beste berezitasun bat, Pere Plannella katalana du zuzendari. "Espainiar Estatuan egin zen lehen bertsioa berak zuzendu zuen eta horregatik jo genuen berarengana",

Obraren erdialdean, *Por los pelos*eko komisarioak aretotik ateratzeko gonbita egiten die ikusleei, hiltzaileaz hitz egiteko.

aipatu digu Asier Hormazak. "Berak inork baino hobeto ezagutzen du obra, bete-betean asmatu dugu. Gainera, lehendik ere berarekin lan eginda ginen, ezagutzen genuen. Nahiz eta katalana izan gugandik gertu egon da urte hauetan", nabarmendu du Apaolazak.

Les misérables baino ikusiago

Jatorrizko antzezlanak Paul Portner idazle eta psikologoarena da: *Shear madness*. Euskal Herrira iritsi aurretik, mundu osoko antzokietan izan da lana: 6.000.000 lagunek baino gehiagok ikusi dute, eta 10.000 emanalditik goiti taularatu dituzte. AEBetako *The Boston Globe* aldizkariak, esaterako, urteko komediarik onenaren saria eman zion. Espainiako Estatuan 1987an estreinatu zuen Tricicle talde katalanak. Antzezlanak Euskal Herrira ekartzea deliberatu du orain Kanpingags taldeak. *Por los pelos*ek horrenbesteko arrakasta izateak, errespetua baino, lasaitasuna ematen die Asier Hormaza eta Joseba Apaolaza aktoreei. "Bermea da, badakigu ez garena ezer asmatzen ari, badakigu oso etekin onak eman dituen eta asko ikusi den funtzioa dena, funtzionatzen duena alegia", esan digu Apaolazak.

Umorea eta intriga

Barakaldo Antzokian bederen, txalo zaparrada itzela jaso zuen lanak. Eta ez da harritzekoa, *Por los pelos* hagitz berezia delako. Hasi antzerki obra arrunt baten moduan hasten da, ikus-entzuleak ile-apaindegian jazotakoak jarraitzen ditu. Umore bizi eta gertua da nagusi aurreneko zati honetan (Karlos Zabalak egin du testuaren egokitzea, orain dela 15 urteko bertsio espainiarra zaharkitua eta urrun samar

geratu zelako). Antonio Lujan ile-apaintzaileak haragitzen du hobekien umore mikatz hori. "Ile-apaintzaile topikoa egokitu zait, hala zegoen jatorrizko testuan eta errespetatu egin dugu. Oso maritxua, oso zalapartatsua da Lujan", deskribatu digu pertsonaia jokatzan duen Joseba Apaolazak. Hilketa gertatu ondoren, laugarren pareta apurtu, eta ikus-entzuleei zuzentzen zaie ile-apaindegira joandako komisarioa: "Isabel Cernuda hemen zegoen norbait hil du, laguntza eskatzen dizuet ekintzen berreraikitzea egiteko, lekuko zuzenak izan baitzarete".

Ordura arte, lasai asko butakan jarrita zegoen urlia asaldatu egin da. Ez zuen hala-korik espero. Hasiera batean, arras lotsatuta badago ere, laster ekingo dio komisarioa laguntzeari: "Ez, ez. Eduardo Lopez ez zen, berak dioen bezala, kalera joan, komu-nera baizik". Berreraikitzea amaitu eta beste gonbita bat egiten die komisarioak bertaratuei: "Eten bat egingo dugu orain, kanpora atera eta galderak egin ahalko dizkidazue. Gero, hona itzuli eta galdeketa egingo diezue susmagarri". Komisarioak agindu bezala gertatzen dira ondorengoak. Zalantza guztiak argituta, hiltzailea nor den

Sosik gabe, baina aurrera

40 egun eskasetan prestatu dute Kanpingagsekoek *Por los pelos* antzezlan. "Oso epe motza da. Normalean, bi hilabetetik gora izaten dira", esan digu Apaolazak. Lanak berak dituen zailtasunak kontuan hartuta, are motzagoa da. Izan ere, testua moldatu eta euskaratu behar izan dute; hainbat amaiera daudenez, testu gehiago ikasi behar izan dute aktoreek eta gainera, proba moduan-edo publikoarekin entseatu dute bi lekutan. Hori guztia inongo diru-laguntzarik gabe egin dute. "Bigarren urtea da Eusko Jaurlaritzak dirua eman ez digula, datorren urtean ez dakigu Aragoiko Xuntari edo Errioxako Erkidegoari eskatu ala ez, ikusita Euskal Herrian ez daukagula inongo laguntzarik eta gure lanak interesik ez omen duela", kexatu da Asier Hormaza. Eta Apaolazak gaineratu: "Kezkatuta gaude, egia esan. Ez zaigu iruditzen zuzena denik".

zehazteko botaketa egiten da. Oraingoan, Lopez gizon misteriotsua da hiltzailea, beti ere publikoaren ustez. Hala antzeztu dute aktoreek. Hurrengo batean, ile-apaintzailea izan daiteke, edo honen laguntzailea edo Zenarruzabeitia andere aberatsa.

Errealismoa

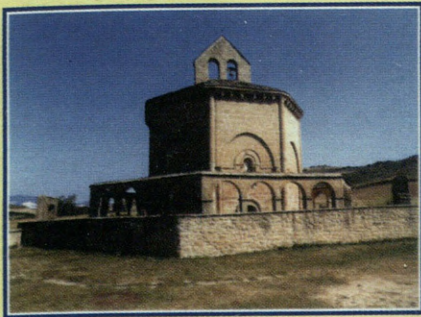
Harrigarria da antzezlanak duen ikus-entzulearekiko gertutasuna, fikzioa errealtate bihurtzen da istant batez. Butakan eserita dagoenak benetan sinesten du hilketa gertatu dela. Hori, hein batean, eszenografiari esker lortu dute Kanpingagsekoek. Jon Berrondo eszenografo ezagunak egin du lana. "Dena dago sinesgarritasun handiena lortzera bideratuta: bai pertsonaien aldetik, bai ikerketa nondik-norakoan aldetik (Ertzaintzaren laguntza izan dute), eta eszenografia... Erreala da, edozein ile-apaindegi horrelakoa da, edo hori bilatzen genuen, behintzat", esan digu Apaolazak.

Detektibe lanak egin nahi dituen edozeinek, beraz, badaki nora jo: antzokira. Datoren asteotan Getxon, Gernikan, Oiartzunen, Donostian, Azpeitian, Deban eta Zumaian ere aurkeztuko dute obra. ■

EUSKAL HERRIKO HISTORIA I

(Historiaurretik
Nafarroaren konkista arte)

EUSKAL HERRIKO HISTORIA (I) (Historiaurretik Nafarroaren konkista arte)

Liburu ernagarri honen hasieran, euskal Paleolitoa eta Neolitoa aztertzen dira cromagnonengandik artzain eta nekazarien etorrera arte (labarretako artea, trikuharriak, urtzi, auzolana, ...). Errömatarren konkista, euskalduna zen Akitaniaren historia, galtzadak eta hiriak, kristautasunaren zabalpena, ... agertuko dira gero ere; bisigodo, franko eta musulmanen inbasioekin batera (Orreaga, Eneko Haritza, bagaudak).

Laugarren kapituluak Euskal Herria Erdi Aroko Europan ikusteko lurraldearen antolaketa berria eta Iruñeko erresumatik Nafarroako erresumarako aldaketa agertuko dira. Antso III.a Nagusiaren erregealdia eta Araba, Bizkaia eta Gipuzkoaren lehen albisteak, baita Ipar Euskal Herria eta ingelesez eragina. Leonor Akitaniakoa edota Donemiliaga Kukulako berriak han ere izango ditugu.

Azkenean, Gaztelak burututako Nafarroako erresumaren konkista agertuko da. Eta Ahaide Nagusiak eta bando-gerrak, Lapurdi eta Zuberoa ingelesez eraginetik Frantsez koroaren menperaketarako igarobideak gain, Maria Urtubiakoa, Durango heretikoak, Joana Albretekoa, Amaiur eta oro har feudalismoa Euskal Herrian bertan irakurtzeko parada izango duzu irakurle.

GAIAK

ARGITALDARIA

EUSKAL HERRIKO HISTORIA II

(Aro Modernotik Gerra Zibila arte)

EUSKAL HERRIKO HISTORIA (II) (Aro Modernotik Gerra Zibila arte)

Bigarren zati honetan Aro Moderno eta euskal Foruak aztertzen dira. Orduko ekonomia eta Ipar Euskal Herriaren gain izandako Borboien zentralismoaren eragina. XVI-XVIII. mendeetako matxinadak, euskaldunen kaparetasuna eta berdintzaletasuna, Frantziako Iraultza Ipar Euskal Herrian, karlistadak, Nafarroako eta lege paktatua, Garat eta Fenizia berria edota baserriarren eta hiritarren arteko liskarrak garatuko dira, beste gai askorekin batera, 6. eta 7. kapituluetan.

Hurrengokoetan Industrializazioa hartzen da ikergai. Euskal industrializazio ereduak aztertzen dira eta ideologia berrien sorrera: sozialismoa eta euskal nazionalismoa. Gero Euskal Herriaren eta II. Errepublikaren erradiografia egiten da. Gerra zibila, karlismoa, Nafarroa eta estatutua, eta Euskal Herriaren zatiketa aztertzen dira. Eta, bukatzeko, Lehen Euskal Jaurilaritzaren sorrera, Santoñako kapitulazioa edota Jose Antonio Agirre eta Dolores Ibarruriren bezalako pertsonaia enblematikoak agertuko dira.

Euskal Herriari buruz bi ale eskuragarri eta ulergarritan argitaratzen den lehenetako historia bat zure esku irakurle. Bi liburuxka ezin hobeak, beraz, gure historiaz blai egiteko.

Jadanik salgai zure liburudendan!!!

Tel. / Faxe 943 47 13 04 • jiak@facilnet.es

Ezpalak

KATIXA GARATE

Kultur ikastaroak NUPen

OPAROA DA Nafarroako Unibertsitate Publikoak aurtengo ikasturterako prestatu duen kultur ikastaro sorta. Urteroko argazkigintza, pintura, antzerki, dantza, sukaldaritza eta zinema ikastaroei operari, euskarazko literaturari eta pop musikaren historiari buruzkoak gehituko zaizkie. *Opera oberta* ikastaroa programa esperimentalta da eta Espainiako Estatu eta nazioarteko 32 unibertsitatek abiatu dute.

Ikastaroaren baitan, Bartzelonako Liceu antzokian emango dituzten bost opera erretransmitituko dituzte unibertsitatean. Ikastaro haue-
tan parte hartzeko NUPeko langile, ikasle edo ikasle ohi izan behar da.

Gasteizko antzerki jaialdia abian

HOGETA LAU IKUSKIZUN jasoko ditu aurtien Gasteizko XXIX. Antzerki Jaialdiak, azaroaren 11 bitartean. Ia hilabete eta erdiz, Gasteizko Printzipal antzokiak estreinaldi eta emanaldi ugari eskainiko ditu. Ados teatroak *El Decamerón* aurkeztuko du, Ur antzerki taldeak *La tempestad*, eta Tanttakaren *Paradero desconocido* eta Taun Taunen *Galtzerdia* ez dira faltako. Els Joglarsen *El retablo de las maravillas*, Los Ulen talde andaluzaren *El mundo de los simples*, Telon-

Angel Uranga pintoreak *Zabaliken*: «Jendeak zerbait hautematen du margolana ikusten duenean, baina esanahi osoa deskodetzeko artistak bere hitzekin lagundu behar dio. Gisa horretan, jendeak ikusi eta ulertu egiten du kontatu nahi diotzuna».

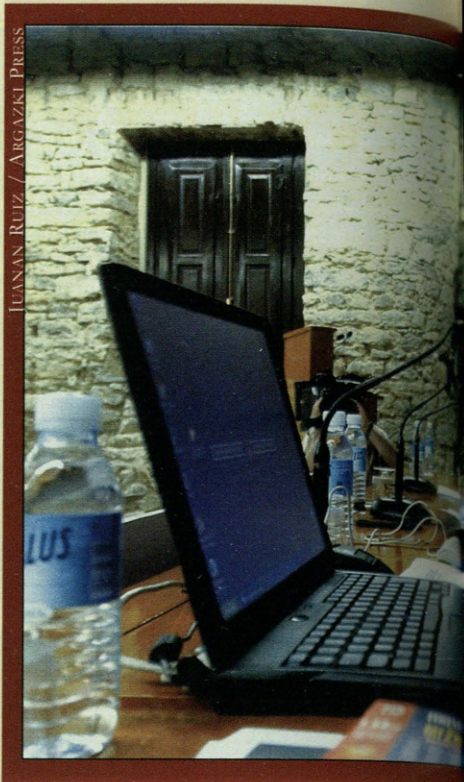
Txan magoak esanak *Berriari*: «Gizarteak berak baino gehiago, instituzioek baztertzen dute magia, nire ustez. Arte eszenikoetan oso motel egiten dute lan, eta horien barruan magia bazterrekoa da».

Sebastian Lizasok zera adierazi *zion Garari*: «Bertsoak asko ematen

du, baina asko ematen badiozu. Askok eman dit niri; toki eta jende ugari ezagutzeko aukera, besteak beste. Baina asko eman diot nik ere, asteburu asko, ordu asko... dedikazio handia izan da».

Miguel Zugazak zera zioen *El Diario Vascon*: «Euskadi museo esperientzien laborategi bihurtu da (...). Mundu guztiak du interesa Europako eskualde txiki honetan gertatzen ari denarekiko».

Pablo Maloren hitzok jaso zituen *Berriak*: «Zinemaren ez litzateke eskale baten moduan laguntza eskean ibili behar».

Juan Antonio Urbeltz^{ek} eta Santiago Yanizek *Euskal Herria eta Festa* liburua plazaratu dute Elkar argitaletxearen eskutik. Urbeltz arduratu da testuaz eta Yaniz liburuan agertzen diren irudiez. Bilboko Euskal Museok erakusketa zabaldu du liburuaren edukiekin.

Luis Peña Gantxegi^k Espainiako Arkitektoen Elkargoak banatzen duen Arkitekturen Urrezko Domina jaso du, bere ibilbide luze eta oparoaren errekonozimendu gisa.

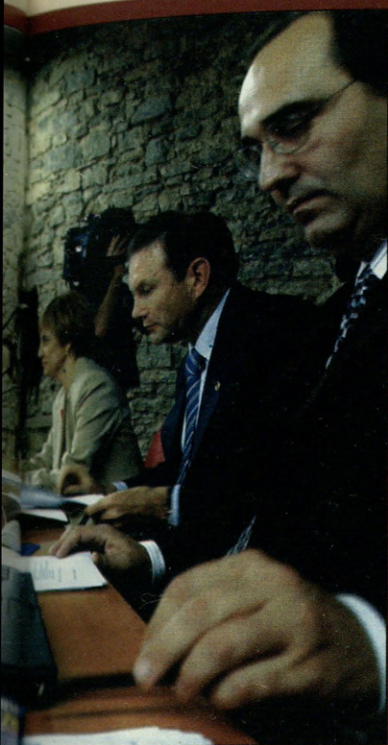
Edurne Elizondo^k Itoitz. *Porlanezko gezurra* argitaratu du Txalapartarekin. Hogei urteko borrokaren kronika osatu du kazetari beratarrek.

Mikel Markez kantautore erreteriarak zazpigarren diskoa kaleratu du: *Erabil nazazu*. Markezek autoekoizti duen lanak hainbat euskal poeta garaikideren poesiak musikaz jantzi ditu.

Filgi Claverie^k Seaskako lehendakaritza utzi du eta Biarritzko Maitaldiaren programazio arduraduna izango da aurrerantzean.

Tahures Zurdos talde nafarra desegin egin da. Ostegunean (irailak 30) emango du azken kontzertua Madrilén.

Kulturaren Euskal Plana aurkeztu zaio gizarteari

Hiru urtetan zehar landu den Kulturaren Euskal Plana Eusko Legebiltzarrera bidali du jada Eusko Jaurlaritzako Gobernu Batzordeak. Asteartean aurkeztu zen jende aurrean eta estrategikotzat jo zuen Jaurlaritzak. 2007 urtera arteko ekintzak finkatuta ditu eta 2015era bitarteko jarraibideak jasotzen ditu. Kultur ondarea, artearen sorkuntza eta adierazpena, eta kultur industria atalak biltzen dituen Plana gauzatzeko Kulturaren Euskal Behatokia sortuko eta Euskal Kulturaren Kontseilua eta Kontseiluko Batzorde Iraunkorra berregituratuko ditu Jaurlaritzak. Gobernu Batzordeak 2004rako ekintza zerrenda onartu du jada eta 1.335.430 euroko aurrekontua finkatu du horretarako. Besteak beste, lan hauek egingo ditu aurtun: kultura politikei buruzko nazioarteko biltzarra, literatura aldizkari baterako bideragarritasun azterketa eta euskarazko lanak itzultzeko diru laguntzak aztertzea. Ilusioa piztu du Planak, baina baita polemika ere. Planaren aplikazioak ere biak ekarriko ditu.

cillo Teatroren *Cuentame un cuento* eta beste hamabi lan ikusi ahal izango dira. Tamalez, bakarra euskaraz.

Mintegia puntako argazkilariekin Bilbon

ta, ikastaroa eskainiko du urriaren 4tik 8ra. Alex Majoli Magnun agenziako kideak argazkilaritza dokumentalean eta gerrakoan eskarmentu handia du eta urriaren 11tik 15era bere esperientzia partekatuko du Bilbo Arten, parte-hartzaileak argazkigintza narratibo pertsonalera hurbiltzearren.

Elektronikaren seigarren aldia

MUSIKA ELEKTRONIKOAK hartuko ditu urriaren 8tik 10era Donostia-ko Gasteszena aretoa, Okendo kultur etxea eta Arteleku. Seigarren aldiz egingo den jaialdi honek bertako (Donostiako Placida ye-ye eta Bilboko Begoña) nahiz Alemania, Erresuma Batua, Portugal edo AEBetako (Rhythm King and her friends, Heidi Mortenson) artistak gonbidatu ditu okasiorako. Gainera, larunbatean Donostia Elektronikoa lehiaketaren laugarren ediziooko irabazleek kontzertua eskainiko dute Okendon (Tüsuri, Punk in the Atic, Phoebus...).

KALEKO argazkilaritzan eta argazkilaritza narratiboan sakontzeko egokiera izango da urriaren 4tik 15era Bilbo Arten. Bruce Gildenek hogeitaz urte eman ditu New Yorkeko eta munduko hainbat hiritako kaleei erretratuak ateratzen eta Bilboko kaleak eta bilbotarrak abiapuntu hartu-

Portugaleteko Bizkaia Zubia, Alberto de Palaciok XIX. mendearen bukaeran diseinaturiko zubia, Unescoren Munduko Ondarearen zerrendan sartzeko hautagaia da. Eusko Jaurlaritzak eta Bizkaiko Aldundiak zerrenda horretarako proposatu zuten ekainean zubi esekia Santiagon (Galizia) eta Espainiako Kultura Ministerioko Ondare Historikoaren Kontseiluak onartu egin zuen. Unescok Bizkaia Zubia

zerrendan sartuko balu, hori litzateke Munduko Ondasunen zerrendako Euskal Herriko lehen eraikina. Zerrenda horretatik %3 bada bakarrik industri ondare eta Bizkaiko Zubia onartuz gero, ondare mota horren garrantzia nabarmenduko litzateke. Unescok aurki Ondare inmateria- laren zerrenda irekiko du eta Eusko Jaurlaritzak bertsolaritza eta euskal dantzak proposatuko ditu zerrenda horretarako hautagai gisa.

Bertso lurra berritzen. Ez da beti erraza izaten ohiturei eustea, eta batzuetan galdu egiten dira. Euskal Herriko Bertsozale Elkarteak hori saihe-tsiko du, Euskadiko Kutzarekin elkarlanean, abiatu duen Luberri programarekin. Urritik martxora bitarte, azken urteotan hainbat herritan galdu diren ohiko bertso saio ugari berreskuratuko ditu. Hogeita hamar bertso saio antolatuko dituzte eta horretarako, tokian tokiko bertsozaleak izango dituzte lagun.

Argitalpenak

PILAR IPARRAGIRRE

Manikien galeria

Mikel Zubeldia

EUSKALTZAINDIA, BBK

164 orrialde
10 euro

Txomin Agirre eleberri saria

Mikel Zubeldia donostiarraren *Manikien galeria* eleberriak irabazi zuen iaz Euskaltzaindiak eta BBK Fundazioak urtero antolatu ohi duten Txomin Agirre saria. Diktadore baten menpe urte askotan bizi izandako alegiazko estatu batean kokatu ditu egileak bere narrazioaren gertakizunak eta pertsonaiak: diktadore horren maitale izandako emakumea, bere bihotzeko kuttunari bizia kentzen diotenean katu bi, zakurra eta ume bat zaintzeko neskame gisa lanean hasi behar izaten duena; herioren bisita noiz izango beldurrez jota dabilen ferietako saltzailea; inork nola ez dakien moduan desagertu

zen twist kantari famatu bat eta bere biziko erreportajea egiteko irrikitan egon bai, baina horrelako aukerarik sekula ez duen kazetari tristea. ■

Nafar herri euskaldun baten isla

Jose Agustin Garziandia unanurak idatzitako liburua da Auspoa argitaletxeak eskaintzen digun *Garai bateko Unanuko oiturak eta olgak*, eta hain zuzen ere Nafarroako Ergoiena bailaran, euskararen muga-mugan, kokaturik dagoen Unanun egilea haur eta gazte zenean bizitzen ziren gorabeherak kontatzen dira, Unanuko euskara ederrean. Neska-mutikoen bihurrikeriak, katola eta momoxarroekin ospatzen zituzten inauteriak, gaztelaniaz baino irakasten ez zien eskola, haurren ahotan euskara besterik onartzen ez zuen apaiza eta hark irakatsitako dotrina, neguko gau hotzetan sutondoan bildurik entzundako ipuinak eta kantak; ogia eta sardin zaharrak jaten zituztenekoa, San Juan suak, San Migel aingerua eta San Donatoko ermita, Gabon gaua eta Urte Berria... ■

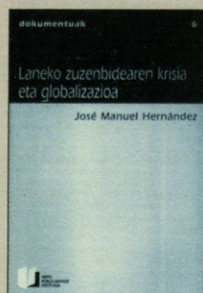

Garai bateko Unanuko oiturak eta olgak

Jose Agustin Garziandia

AUSPOA

231 orrialde
9 euro

Laneko zuzenbidearen krisia eta globalizazioa

José Manuel Hernández

MANU ROBLES-ARANGIZ INSTITUTUA

56 orrialde

Lan munduaren bilakaera azken hogeita bost urteetan

Manu Robles-Arangiz Institutuaren bidez kaleratu den *Laneko zuzenbidearen krisia eta globalizazioa* azterketan, frankismoaren amaieratik 2002. urtera arte lan araudiak eta lanari dagokion zuzenbideak España mailan izan duten bilakaera azaltzen du José Manuel Hernándezek, ondorioztatuz hogeita bost urte horiek behin-behineko-tasuna, langabezia eta bazterketa besterik ez dutela ekarri. 1976ko Lan Harremanen Legetik hasi, 1980ko Langileen Estatutua berrikusi, 1982ko enpleguari buruzko Akordio Nazionaletik 1992ko dekretutzarrerara emandako maldan beherako urratsak kontuan hartu, eta geroztikako lan-merkatu gero eta malguagoa deskribatzen du, besteak beste, José Manuel Hernándezek. ■

Maleta eta guzti dabilen oiloa

Mercè Arànega katalanak sortu eta Jose Antonio Sarasolak euskaratutako Txinatik etorria den oilo bitxiaren abenturek euskal haurren artean izan zuten arrakasta ikusita, munduan barrena bere maleta bereziarekin hara-hona dabilen oilo honi gertatutako istorio gehiago kaleratzea erabaki du Ibaizabal argitaletxeak. *Txit oilo bitxia Txinatik iritsia eta urtxintxak* liburuxkan, neka-neka eginda dago gure oilo hori eta pinu eder baten itzalean lo kuluxka bat egitea erabakitzen du. Berehala lokartzen da, baina baita esnatu ere, zuhaitzetik erortzen zaizkion zotzak eta pinu azalak ez baitiote lotan jarraitzen uzten. Nor ote da aldrebeskeria hura egiten ari zaiona? Bat-batean, animalia txiki, jostalari eta bizkor batzuek inguratu dute oilo panpoxa: urtxintxak dira! ■

Txit oilo bitxia Txinatik iritsia eta urtxintxak

Mercè Arànega

IBAIZABAL

30 orrialde
5,60 euro

Euskal Herriko Historia II

Batzuen artean

GAIAK

172 orrialde
17 euro

Aro Modernotik 36ko Gerrara

Gaiak argitaletxeak plazaratu duen *Euskal Herriko Historian*, Historiaurretik 36ko Gerra arteko gertaera garrantzitsuenak azaltzen dira, kapitulu bakoitzean gehitu dizkioten hainbat gai eztabaidagarriekin batera. Gure herriari bizitzea egokitu zaizkion gertaera gogoangarrien kontakizun hau bi liburutan banaturik dago. Bigarrengoak, Aro Modernotik 36ko Gerrara arte doanak Euskal Herriak XV. mende bukaeratik Frantziako Iraultza bitartean bizi zituenetatik hasi eta frankisten garai-penarekin amaia eman zitzaion 36ko Gerrara artekoak jasotzen ditu. Proposatzen diren gai eztabaidagarrien artean, hauxe bat: zergatik erabaki ote zuten EAJko buruzagiek Errepublikaren alde borrokatzea. I

Idazle Eskolak kaleratutako aldizkariaren lehen alea

Tere Irastortzak zuzentzen duen Idazle Eskolaren aldizkaria dugu *Luma berrien eleak*, idazle berrien narrazioak eta olerkiak jasotzeaz gainera, haien iritzi franko kaleratzen dituen kazeta. Bere lehen zenbakian, besteak beste, ondo idazteko egin beharrekoak gogoratzen dizkie Gotzon Garatek, Juan Luis Mugertzaren lumaren bidez, idazteko grina barruan piztuta daukaten guztiei, eta idazle gazteak aurre egin beharko dien mota askotako proxeneten berri eskaintzen du Alfredo Rodriguez Landak. I

Luma berrien eleak

Batzuen artean

IDAZLE ESKOLA

74 orrialde
3 euro

EDU ZELAIETA

“Mugaldea oso territorio emankorra izan daiteke”

Poema liburu tematikoa osatu duzu oraingoan. Zergatik?

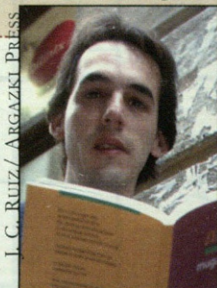
Mugak eta territorioak azaldu nahi nituen, bai. Ez doi-doi territorio geografikoez, baizik eta haratago joaten diren territorio horietaz mintzatzea. Gasteiztarra naiz ni, baina gero eta gehiago kostatzen zait nongoa naizen esatea, nafarra ere banai-zelako, eta liburuan hartu du horrek guztiak kolore, muga batean bizi naizelako azken finean, eta erabiltzen dudana euskararen bertan ere sumatzen delako hori, nagoen lekuaren arabera egiten baitut modu batean edo bestean, eta jakina, hori ere bada mugaldeko kontu temoso tematikoa.

Horrek guztiak erabaki zuen poemon edukia?

Oteizak erraten zuen hutsuneak bizia sortzen duela, eta niri hala iruditzen zait. Eta liburu hau, neurri batean, nire errealtateko bi hutsune betetzera heldu da: batetik, irakurle gisa aurkitu ez nuen hura eskuartean izan dut, eta bertze alde batetik hutsune pertsonalago bat osatu du, aita beratarra eta familia guztia ere hangoa baitut, eta zenbait konturengatik harremanak aspaldi puskatu ziren; orain bost bat urte erabaki nuen hara berriz itzultzea eta harremanak berreskuratzea. Bestalde, ez da kasualitatea ere gaur egungo nire bi jarduerak nagusiak mugaldeko dialektologiak tesia egiten egotea eta mugaldeko poesia idaztea izatea.

Zer da, bada, mugaldea zuretzat?

Nire ustez oso territorio emankorra izan daiteke, bai literaturan, eta baita modu pertsonalean aberasteko ere. Baina inork ez dezala pentsa nire liburuan kostunbrismoa aurkituko duenik.

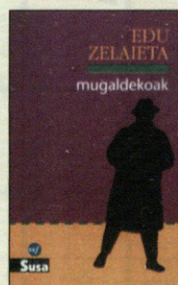

J. C. RUÍZ / ARGAZKI PRESS

Edu Zelaietaren bigarren olerki bilduma

Joseba Jaka IV. Literatur Beka eskuratu zuen Edu Zelaietak *Mugaldekoak* izenburuko

olerki bildumaren proiektuarekin, eta Euskalgintza Elkarlanean Fundazioak eta Susa argitaletxeak, koprodukzioan, kaleratua izan da bere bigarren poema liburu hau. Muga du olerkariak bertan ardatz —mugaldean bizi den jendea eta mugak zedarritzen dituzten lurraldeak— hiru atal nagusitan banatutako liburu honetan. *Mugaldean* du izenburu lehendabizikoa, eta mugaldekoen antzinako legea, karabieren baimenak erosi behar izaten zituzten haien isileko joan-etorriak, gaur egun muga igarotzen saiatu behar dutenen egoeraren latzak, muga guztietan egon ohi den kontrabandoa zein mugalariak gogora ekartzen ditu hor. *Urratuak* da bigarrena, errealtateak guri egi-

Mugaldekoak

Edu Zelaieta

EEF / SUSÁ

78 orrialde
10 euro

ten dizkigun urratuak eta guk hari eragiten dizkionak kontuan hartzen dituen atala. Mugak hausteko jaioak garelako aldarrikatzen du bertan olerkariak, sarritan hautsi ezin izaten baditugu ere. *Mugarri luzeak* dator gero, poeta bere barreneko munduari begira jartzen den atala, sententzietatik zein amodio eta desamodio sentimenduez blai dauden olerkiak eskainiz. ■

egileari galdezka

Denbora-pasak

LUMA

Hitz gezidunak

J. URBE / ARGAZKI PRESS

	Jateko gogoa	* DEITURA	Egur landua	Osagai	
	* IZENA				
		Minbera	Laborarien tresnak	Iridioa	Zalgurdiak
	Emazteen ezkontideak				
	Musika mota				
Arren!	Familia			Galioa	
Kezkatsua	Azala kendu			Kontsonantea	
				Jatorri atzizkia	
				Ligaren erdian	
Garra		Ipar., irten		Kontso. bikoitza	
Galdetzaile bat		Iodoa		Pozik	
		Igarobide		Iratze	
		Pinu mota		Barazki mota	
549		Emakume izena		Emakume izena	
Betetzero behartua		Atx!		Biziaren erdian	
					Bokala
					Bokala
Zuritzera behartuak					

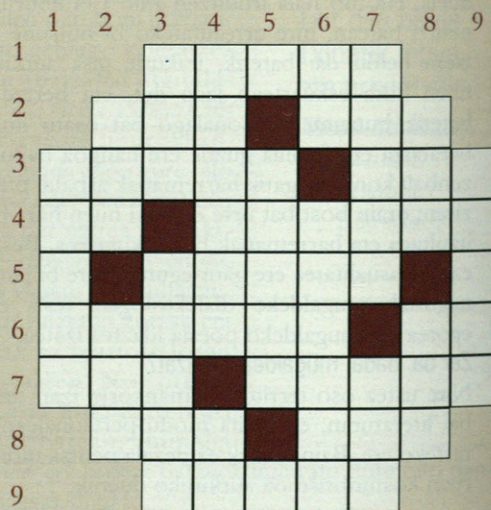
Hitz gurutzatuak

EZKER ESKUIN

1.- Asiako estatua, Himalaia aldean. 2.- Erregai mota. Garbikari mota. 3.- Klaseak. Gain. 4.- Aluminioaren ikur kimikoa. Doluminak. 5.- Kontsonantea. Haizea. Bokala. 6.- Beroa eman. Kontsonante bikoitza. 7.- Emakume izena. Senidea. 8.- Beldur. Du, hari. 9.- Baratzeta.

GOITIK BEHERA

1.- Landare mota. 2.- Futbol tanto. Niri. 3.- Bi ken bat. Auzi. 4.- Ohitura. Oinarrizko edari. 5.- Kontsonantea. Ukuilua. Kontsonantea. 6.- Zilarraren ikur kimikoa. Laztura kendu. 7.- Urtaro hotza. Gipuzkoako herria. 8.- Gaueroa. ... de Janeiro, Brasilgo hiri ezaguna. 9.- Dardara.

Ihesi

Euskal Herria ezagutuz

TESTUA ETA ARGAZKIAK:
ANDONI OTAMENDI
MIKEL ZARAUTZ

Zaraitzuko ibarra (Nafarroa)

Itzaltzuko bardoaren bila

Txoko zoragarriak ezagutu litezke inguru hauetan: erreasto galduak,
errota zaharrak eta zortea

izanez gero, Gartxoten gertakariren bat. Bizikletaz egindako goiz-pasa honetan, Orontze, Espartza eta Eiaurrieta herriak ezagutu ditugu. Zaraitzu ibarra osatzen duten beste seirak ezagutzeak ere, merezi du –Ezkaroze, Galoze, Gorza, Itzaltzu, Otsagabia eta Sartze–. Hogei kilometroko ibilbide hau oinez ere egiteko modukoa da. Hori bai, bizikletaz hiru ordu egin baditugu, oinez bost bat ordu beharko ditugu.

joatea, norbere baitan dago. Pista erraz honetan, aurrera goaz inguruak zokomiran. Baina bertako esaera batek dioen bezala: "Aintzineala mirigeten eztuena, gibleala erortzen". Tentuz ibili, beraz! Begiratu aurrera, atzera ez erortzekotan. Zazpigarren kilometroan, zubi bat igaro eta eskuinera hartuko dugu. Handik gutxira, aldapatxo bat irteten da gorantz. Guk behera hartuko dugu.

Ondoren egin beharreko pedal-kadak, errekatxoari jarraiki egingo ditugu. Pista estutu egin da, eta beti, eskuinera egingo dugu. Hori bai, norabide orokorra aurrera joatea izango da. Beraz, ez dezagun hartu asko aldatuko duen norabiderik. Tartean-tartean, bizikletatik jaitsiko gara, errekastoren bat pasa edo erreka zuloatik aurrera egiteko. Bidea oztopatu digun zaldiaren gainean erosoago joango ginateke, baina, guk, geurean jarraitu beharko dugu.

Bederatzigarren kilometroa egin da bideak 180 graduko norabidea hartuko du, erreka ondotik atera

eta, orain, bidean gora egingo dugu pixkanaka. Hamargarren kilometroa pasata, bidexka bat irteten da eskuinera Laurenze errota ikusi ahal izateko. Muzin egin behar ez zaion txoko polita.

Eskuinera hartu ondoren, hama-

Inkiszioaren bisitak

Ondoko argazkietan, Espartza herria. Bertan egiten omen ziren inguruko akelarrerik onenak. 1527. urte inguruan Inkiszioak sei bidaia egin zituen Nafarroako Pirinioetara; ondorioz, ehundik berrehun pertsonara bitartean auzipetu zituzten. Horietatik zorte handiena izan zutenei ondasunak bahitu zizkieten; izan ere, 40-60 pertsona urkatu eta erre zituzten. Inkisidorea 1527ko Errege egunean iritsi zen Zaraitzuko ibarrera, lagun talde handia zuela: bi eskoadra soldadu, eskoadrako bi kabu, idazkari bat eta haren laguntzailea, aguazil bat, Errege kontseiluko giltzari bat, kaperau bat, batxiler bat, bi borroero, bi neska sorgin gazte –sorginak diren ala ez antzemitako– eta hiru zerbitzari. Inkisidoreei –apezpiku ez nafarrak– guztiz arrotz egiten zitzairen bertako kultura. Beldurra oinarri zutela, kontraesanei eta ezinikusiei atera zieten etekina!

bigarren kilometroan, zubitxo bat pasa eta Eiaurrietako ur deposituetara iritsiko gara. Orain, bidea hormigoizkoa da. Etxalde batzuen ondotik pasa eta errepidera iritsiko gara. Herrirantz goaz, Eiaurrietara. Neke handirik ez badugu ere, herriko plazako iturritik ura edan, zerbait jan eta atsedean txiki bat hartu dugu.

Eiaurrietako aitonon semeak

Eiaurrieta (Jaurrieta) Abodi mendi zerraren magalean dago. 1469an Leonor printzesak eiaurrietarrei aitonon seme titulua eman omen zien. 300 biztanle ditu. Asteburuetan, hirian bizi diren bertako seme-alabak bisitan etortzen dira. Ume gehienek euskaraz ikasten badute ere, orain-

Orontzera bidean. Kaskoa janztea eta hamaiketako pisutsuegirik ez egitea hobe.

Ibilbidean aurkituko ditugun errekaetoetan egingo dugu jan-edana.

dik, nekez entzun daiteke euskara. Gaurko gazteen aitona-amonek, ume umetan galdu omen zuten. Sute batek guztiz kiskali zuen herria 1880an, eta geroztik teilak oholtxoek ordezkatu zituzten. Sutea zela eta kontzertu bat egin zen Donostian, herria berreraikitzeke, eta bertan hainbat artista ospetsuk hartu zuen parte, hala nola: Gayarre, Sarasate, Arrieta, Barbieri, Guelbenzu eta Zabaltzak.

Itxura ezin hobea du Eiaurrietak goitik begiratuta, etxe luzituak eta teilatu gorriak agerian dituela.

Helmuga, Orontze

Errepidea kutxa bateko ofizinarene ondotik abiatuta utziko dugu, eskuinera eginez. Ehun metrora, Marco etxearene ondoan, ezkerreara hartuko dugu. Hormigoizko pista harri-txin-tzar bihurtuko da, berehala.

Aldapatxoa izan!! Hamaiketako handiegiak ez digu mesederik egingo! Eskuinera irteten den bidexkak saiak jateko prestaturik dagoen ingurura eramango gintuzke. Gu aurrera goaz. Panel batera iritsiko gara. Beiegu mendira iristeko bidea eskuinekoa izanik, gu ezkerretara goaz. Laurrehun metro-

ra, langatxoa pasata, eskuinera egin dugu. Aurrera segiz gero bidea zelaiean amaitzen da. Beherantz goaz, baso batean sarturik. Segituan eskuinera hartu behar izango dugu. Beherantz goaz. Hala ere, bi kurba itxiren ondotik eskuak majo nekatuko zaizkigu galga edo frenoak estutu beharrez. Ur depositura iritsi baino lehen, eskuinetik, bide bat datorkigu. Kilometro batera eskuinera hartuko dugu, ia, jais-teko guztiak jaitsi ondoren.

Zaraitzu erreka iritsi baino lehen eskuinera hartu eta berehala, zubia igaro ondoren, Orontzen izango gara. ■

Abiatu baino lehen...

SARTU

Eguraldiak eragina du zure bizitzan. Toki jakozteko eguraldiaren berri zehatza izatea oso mesedegarri izan liteke zuretzat. Gure herriko informazio meteorologiko guztia aurkitzeko

www.euskalmet.net

euskalmet
euskal meteorologia agentzia

aurrerera doan herria

ELIZAKO JAKITZAILEAK GOBIERNO VASCO

Makina bat kontu

JOXERRA AIZPURUA

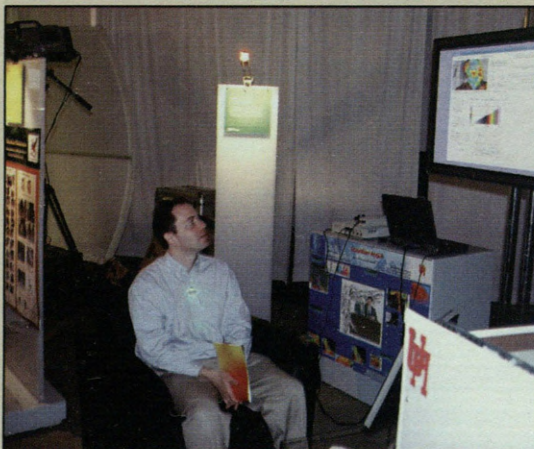
TEKNOLOGIA

Erizain birtuala

EGUNEN BATEAN ordenadoreak adieraziko digu noiz hartu behar dugun medikazio bat ala bestea, edo noiz joan behar dugun medikuarengana. Hauxe da Houston-eko unibertsitatean (AEB) jorratzen ari diren ikerketa baten helburua.

College of Natural Sciences and Mathematics-eko kide den Ioannis Pavlidis, ATHEMOS (Automatic Thermal Monitoring System) programaren diseinuaren arduraduna da. Programa honen bidez, osasunaren kontrol jarraitua egin nahi da gaixoaren gorputza

ATHEMOS programari esker, gorputza ukitu ere egin gabe osasuna kontrolatu ahal izango da, uneoro.

ukitu gabe. Besteak beste, odol-zirkulazioa, pultsua eta arnasketa erritmoa neurtzen ditu.

Sistemaren elementurik garrantzitsuenak irudi termikoen kamera bat da eta honek, programa informatiko konplexu bat duen ordenadore bati lotutako periferiko gisa funtzionatzen du. Aurpegitik ateratzen den beroan oinarrituz, hainbat informazio fisiologiko atera daiteke. Adibidez, antsietate-sintomak bero periorbitalak —begiaren inguruko odol-fluxuak sortzen duen beroak— adierazten du. ATHEMOS sistema, hasieran gaixotasun kronikoak dituztenen artean izan daiteke erabilgarriena, beraiek behar baitute gehien osasuna etengabe kontrolatzea. ■

Osasuna

JABIER AGIRRE

Eskola-adineko gazte askok kokaina kontsumitzen du

14 URTETIK 18RA bitarteko gazteen %3,1ek kokaina kontsumitzen dutela diote Espainiako Estatuan, ia ohituraz, eta beste %7,4ak aitortzen duenez, behin edo behin kontsumitu izan dute, Drogazaletasunaren Kontrako Laguntzarako Fundazioaren (FAD) zuzendari den Ignacio Calderon-ek adierazi bezala. Baina zifra horiek ikaragarriak izanik ere, adituarentzat gauzarik kezagarriena zera da: gazteen %37k ez diola inolako arriskurik ikusten droga hori inoiz hartzeari. Horregatik, FAD elkarteak aspaldiko iragarki bat berreskuratu du, jada 1992. urtean telebistan erabili izan zena, kokainaren kontsumoaren kontrako kanpainari ekiteko.

Dagoeneko Espainiako telebistako kate guztietan ikusteko aukera izan duzun ekimen honen mezua "Zentzuz jokatu, eta paso egin kokari" da, eta irudiak benetan zirrargarriak dira: gazte baten sudurzuloetatik zuzenean garunera sartzen den harra, hain zuzen ere. FADen arabera, iragarki hori oso ondo gogoratzen zuen hamabi urte geroago biztanleriaren %66ak.

Igaro berri dugun uda garaia oso arriskutsua da drogen kontsumorako. Aisia eta olgeta, oporrekin estu-estu lotuak daudenak, aitzakia ezin hobea izaten dira gazteenak drogak kontsumitzen hasteko. Ikasleen %37k ez dute ezagutzen

behin edo behin kokaina kontsumitzeak zer-nolako ondorioak ekar ditzakeen. Ezjakintasun horri aurre egiteko informazio egokia nonahi, baina batez ere gazteen artean, hedatzea ezinbestekoa da. FAD erakundeak badu informazioa eta orientazioa emateko telefono zerbitzu bat, eta uda partean jasotzen dituzte ia urte osoko deien erdiak, kokaina izanik, kezkarik handiena eragiten duen substantzia, heroina, kanabisa edo alkoholaren gainetik.

landareak

JAKOBA ERREKONDO

mandio@zerain.com

Belaunaldi berriak

UZTAREN ZORAMENAREKIN batera udan bete-bete hazi diren landareetatik hurrengo urterako landare berriak sortzeko sasoiaren amaiera dator. Bi era ditugu urte urte landareak etengabe ugaltzeko: hazia eta kimua. Bi aukerak antzekoak baino bai desberdinak! Haziak ereinez gero hazia hazi duen landare ama nor den badakigu, baina haren lorea emaltzera etorri zen polen alea barreiatu zuen aitaren berririk ez eta jaioko den landarea bien hibridoak izaki, nolakoa izango den ez dakigu: ama eza-gunaren antzekoa, ezkutuko aitaren antzekoa edo tipo berri-berri bat. Kimua erabiliz gero, ordea, nahasketa sexualik izan ez denez, kimua kendu diogun landarearen ezaugarri berdin-berdinak izango dituen landarea sortuko da, klon bat alegia. Kimua moztu eta adaxka gisa landatzean, kimuak eman dituen landare ama klonatzen ari gara.

Haziak baliatzea, fruituak heldu direnean bildu eta haziak kendu. Ereiteko bada aukera pareka: bildu ordurako erein edo jaso eta neguaren bukaeran lurrean sar. Negukoak aukeratuz gero bi eratara jaso daitezke: hare, legar edo hon-dar heze artean edo bere horretan; batera edo bestera, etxe barru berogietan sartu gabe kanpoan eduki haziak. Udaberrian ernetzeko neguko hotza jasana izan behar du bestela oraindik udazkenean dagoela pentsatu eta ez da ernetuko.

Kimuak adar muturrekoak bezala sustraietakoak balia daitezke. Lurpeko azken hauek loditutako zatiei kenduta-koak izan ohi dira: lirioak, kalak... Adar muturretakoak erabiltzera, sustraiak garatzea sustatzen duten hormonek asko lagunduko dute. Geranio, begonia eta kimuak urtsuak dituzten landareetan ez dira beharrezkoak, erraz itsasten baitira. Kimuak zurtuta dituzten landareetan, aldiz, itsaste hori zailxeagoa da. Hauetan kimua ebakitzera egindako zauria hormonatan busti eta sustrai berriak errazago haziko dira. Landatutako kimu hauek udazkenean itsasteko eta inolako adeirik ekarri gabe datorren neguan toki babesean eduki beharko dira. Udaberrian zain berriak goiz emango ditu eta konturatze-rako izerdi berriaz mardul lotsagabe adeigabe etorriko da belaunaldi berria.

Transgenikoak ustekabeaz zabaltzeko arriskua dago. Adibidez, irudi-ko graminea transgenikoak, 21 kilometrorara dagoen beste graminea bat polinizatu du.

INGURUMENA

Belar transgenikoen hedapena

GENETIKOKI eraldatutako graminearen polenak 21 kilometrorainoko bidaia egin dezake. Hori da behintzat AEBetako PNAS erakundearen ikerketak dioena. Hedapen hau da orain arte frogatutako zabalena eta horrek AEBetako golf-zelaietan belar transgenikoa landatzeko dagoen asmoa oztoka dezake.

Azterketa Oregonen egin da eta Ingurumenaren Babeserako Agentziakoa den Lidia Watrup-ek zuzendutako taldeak burutu du. Bertan frogatu dutenez, GM agrostidaren polenak 21 kilometrorara dagoen beste graminea bat polinizatu du eta beste hainbat espezie basati ere bai, 14 kilometroko erradioan.

Ikertzaileek azpimarratu dutenez, belar hau oso erraz ugaltzen da era asexualean eta hori izan daiteke lortutako diseminazio-errekorraren arrazoi nagusietako bat.

Monsanto eta Scotts enpresak izan dira Round Up herbizidarekiko erresistente den *Agrostis stolonifera* transgenikoa sortu dutenak, baina une honetan produktuaren merkaturatzea etenda dago AEBetako Nekazaritza Sailak azterketa osagarri bat eskatu baitu edozein erabaki hartu aurretik. Aldeko eta aurkakoen eztabaida hasi da jada, baina landare transgeniko batek hain hedadura zabala lortzea inork gutxi espero zuenez, transgenikoen inguruko eztabidak beste maila bat har dezake. **I**

Web, CD-ROM eta paper formatuetan soluzioak alor guztietan

Ikerketa

Erremintak

Soluzioak

Zerbitzuak

Adur SOFTWARE PRODUCTIONS

Adur Software Productions, S. Koop. (ASP)
Industrialdea 1, 20160 Lasarte-Oria
Tel: 943.37.18.49
e-mail: adur@adur.com

INFORMAZIOAREN UNIBERTSOA

Sukaldean

HASIER ETXEBERRIA

DAVID DE JORGE

sukaldean@free.fr

Arraingorri pastela

Osagaiak

- 2 perloi edo arraingorri eder, garbi eta ezkatari gabe
- 2 tipulin, pikatuak
- Porru baten zuria, pikatua
- 2 baratxuri ale
- Oliba olio
- Xorta bat brandy
- 6 koilarakada tomate saltsa
- Litro laurdena esnegain urtu
- 8 arrautza, joak
- Gatza eta piperbeltza

KAZOLA zabal batean, ur gazia isuri eta su ez-tian jarriko ditugu perloiak egosten, mamia hezurretatik erraz bereizten dela sumatu arte. Ura irakiten hasi eta 10 bat minutu beharko ditugu horretarako. Erre gabe maneatzeko moduan egotean papurtuko dugu arraina. Bere horretan eutsiko diogu azalari eta buruko mamia ere baliatuko dugu. Hezurak, katuarentzat. Kazola batean, su ez-ti-etzian jarriko ditugu tipulinak, porrua eta baratxuriak olio pixka batean gozatzeko. Barazkiak xamurtzean, 10 bat minuturen buruan, erantsiko dugu brandy. Murrizten utzi ondoan irauliko dugu tomate saltsa. Biraka nahasiko dugu ondoren guztia. Arrain papurtuaren txanda etorriko da gero: ongi nahasi eta berotasun horretan edukiko dugu, irakin gabe, ez lehortzeko.

Sutatik kanpora nahasiko ditugu arrautzak eta esne-

gaina. Gatza eta piperbeltza emango diegu ondoren. Aurrez maneaturiko jakiak erantsi eta nahasiko dugu guztia. Gatz-puntua zuzenduko dugu gero.

Molde handi bat edo bi txiki – "plum-cake" motakoa – hartu eta, gurin urtuaz igurtzi ondoren, ogi birrin-duaz hornituko ditugu barruko aldeak. Nahastura sartuko dugu ondoren. Bainu-marian edukiko ditugu moldeak 20-30 minutuan 180 gradotan, nahastura ongi mamitu arte. Labeko epea luzatuz gero, lehortuko zaigu pastela, eta mamitsu gelditu behar zaigu. Hori frogatzeko astindu txiki bat emango diegu moldeei labe barruan: ertzak tinko eta barrua dardarati agertu behar zaigu pastela. Hoztu eta gero, moldetik atera eta moztu egingo dugu pastela. Saltsa arrosan edo maionesan ongi bustirik jango dugu, ogi txigortuekin. ■

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Gizarte eta Erakunde Harremanetarako
Departamentua

Argitarapen honen edizioak laguntzaileak

kutxa

gizarte ekintza

Jose Luis Alvarez Enparantza

«Gazte jendeak ez du ezagutzen nondik gatozen»

Txillardegik gazteak izan ditu gogoan liburua osatzerakoan. Oraingo euskalgintza eta Euskal Herriaren egoera ez da gaur sortua, aspalditik dator, urteetan mamituz joan da, baina iruditu zitzaidan —eta uste dut iritzi hori zuzena dela— gazte jendeak ez duela ezagutzen nondik gatozen. Ez zaio egokitu, guri bezala, bere haragian bertan bizitzea, eta ez du ezagutzen. Orduan, pentsatu nuen egokia izango zela halako bilduma bat prestatzea, gaurko interesgarri izan daitezkeen gauza batzuk agertzeko.

1956-1983 urte arteko lanak bildu dituzu. Zergatik aukeratu duzu epe hori? Euskaraz hasi nintzen idazten Eganen 1954 edo 1955ean, oker ez

Euskararen alde makina bat lan egindakoa dugu. Sei nobela, hizkuntzari buruzko hamabi saio, eta hainbat historia libururen egile izateaz gain, auskalo zenbat artikulua argitaratu dituen hirurogeita hamabost urteko bizitza oparoan. Artikulu horietako batzuk bildu ditu liburu argitaratu berri honetan: *Euskararen aldeko borrokan. Euskalgintza eta euskalaritzako idazlan hautatuak. 1956-1983*. Bilketa horren arrazoiak eman dizkigu Txillardegik.

PILAR IPARRAGIRRE

banago; garai hartan Mitxelena eta Arrue ziren Eganen zuzendariak, eta haiek proposatuta hasi nintzen. Baina euskarari buruz bereziki idatzitako lehenengo artikulua 1956an

argitaratu nuen, Arantzazuko bilera horietako bat egin zenean. "Alferez de complemento español" delako bat nintzen orduan, Ferrol del Caudillon —soldadutzari esker ezagutu nuen nik Galizia, eta hori behintzat ez zait damutzen; beti esan izan dut nire bigarren aberria Galizia dela, eta bihotzez diot hori—. Bada, handik bidali nuen txosten bat,

euskararen egoeraz eta egin behar ziren gauzetaz, hain zuzen ere liburuan jasotzen den lehena.

Nolakoa zen egoera hura?

Garbizalekeria amorratua zegoen, eta gramatikari zegokionez, gauzak

"Barkatu, baina, gaur egun oso zaila da giro hartaz ondo jabetzea eta haren kontra egitea noraino izan zen zaila azaltzea. Zaila izan zuen Arestik ere, Bilbon..." TXILLARDEGI.

aldatzeko joera izugarria. Esate baterako, Nikolas Ormaetxea "Orixe"ri bere meza liburu ospetsua egin zuenean buruan sartu zitzaion pluralizantea kentzea, eta "gu hurbiltzen gatzazkizu" esan beharrean, "gu hurbiltzen gatzazu" zioen; gainera, "a" itsatsiak kendu zituen... Hori izan zen guk aurkitu genuen panorama, eta oso goitik zetorrenez planteamendua, horren kontra egitea oso zaila zen.

Nolanahi ere, *Euskararen aldeko borrokan* agertzen diren lanetan ondotxo ikus daitekeenez, zailtasunak zailtasun, egoerari aurre egiten jakin zenion zuk. Bai... Baina egiten nituen proposamenak ez ziren nireak, Mitxelenarenak baizik. Garai hartan Mitxelena-

rekin oso harreman handia neukan nik -gero etorri ziren haserreak-, eta Mitxelenari entzuten nizkion gauzak oso ondo bideratuak zeudela

**"Soldadutzari esker ezagutu nuen
Galizia, eta hori behintzat ez zait
damutzen; beti esan izan dut nire
bigarren aberria Galizia dela, eta
bihotzez diot hori"**

ikusiz, bada, bide horretatik jotzen nuen neuk ere.

Euskara eguneratu eta batzearen beharra aldarrikatuz, ez da hala?

Jakina. Ulertu behar da orduko egoera. Garai hartan oso modan zegoen

bakoitzak bere euskalkian idaztea, eta ez hori bakarrik: bizkaitarrak "j" eta guzti erabiltzen zuten, eta denak horrela. Niri ez zait sekula ahaztuko Haritschelhar-ek Euskaltzaindian bere sarrera hitzaldia egin zueneko. Orduan eskapatua nenbilen Iparraldean, eta Baigorriara joan nintzen ekitaldira; oso exhibizio polita izan zen: lehen-dabizi aurkezpena egin zen, zuberera ederrean, eta ondoren Haritschelhar-en erantzuna... behenafarreraz! Nirekiko nioen, nora goaz horrela? Euskaltzaindiaren ekintza nagusia, eta oraindik horretan gaude?

Brankako artikuluak ere jaso dituzu liburuan. Zer salatu zenuen horietan? Lau artikulu izan ziren. Orduko

beste moda bat zen euskara ez zela "ropaje del pensamiento" esatea. Bazen zioenik ere: "¿qué más da decir 'casa' o decir 'etxe'?". Apaiz bati entzun nion nik hori, ez dut esango izena, besterik gabe orduko mentalitatearen adibide gisa aipatzen dut. Beraz, oso inportantea zen hiz-

kuntzaren garrantzia funtsatzea. Garai hartan oso modan zegoen baita ere estrukturalismoa, eta bide hori jarraituz ezagutu nituen nik Saussure, Martinet, Cohen eta besteak, Bruselako liburutegi nazionallean. Lanetik atera eta hara joaten nintzen irakurtzera, egunero-egunero, eta horrela ezagutu nituen. Nolabait aurre egin behar zitzairen Euskal Herria hizkuntza

gabe eraiki zitekeela ziotenei, eta orduko gehiengo handi baten planteamendua hori zen. Izugarria! Hortaz, hizkuntzak eta herrikidetasunak kezkatzen ninduten ni, ea zer herrikidetasun lor zitekeen heren batek euskaraz hitz eginda -bakoitza bere euskalkian, baina euskaraz behintzat-, beste parte batek frantsesez eta beste parte batek espainieraz. Zer herrikidetasun eta zer demonio sor daiteke horrelako egoera batean? Gauzak horrela, nik *Brankan* aldarrikatzen nuen *Euskal Herrian euskaraz* baino ez zen.

Eta jende asko al zenuen aldeko?

Ez pentsa! Gogoratzen naiz guk hori esan eta EAJ-PNVko Bilbo-ko buruzagi famatu batek erantzun zigula: "¡Vosotros, los euzkadianos...!", "z" eta guzti!

Hizkuntza gizakiaren zerbitzurako zela ere defendatu beharra ikusi al zenuen?

Noski! Guk genion: hizkuntza batek ez badu balio komunikatzeko, hizkuntza hori baztertu behar da! Euskararen kontrako orduko joera salatzeke genion hori, entzuten zirenak gogorrek baitziren, erdaraz esanak gainera: "El euskera, una lengua que baja de los montes..."! Beren planteamendua ez zen inondik ere hirita-

rra, eta hain zuzen ere *Leturiaren egunkari ezketua* horregatik kokatu nuen Parisen, hirian. Barkatu, baina, gaur egun oso zaila da giro hartaz ondo jabetzea eta haren kontra egitea noraino izan zen zaila azaltzea. Zaila izan zuen Arestik ere, Bilbon... Euskaldun berria, gainera, ni

Hizkuntza nahasian

"Bazen zioneik ere: '¿Qué más da decir casa o etxe?'. Apaiz bati entzun nion nik hori, ez dut esango izena, besterik gabe orduko mentalitatearen adibide gisa aipatzen dut. Oso inportantea zen hizkuntzaren garrantzia funtsatzea".

RUBEN PLAZA

bezala, beste gauza askotan ezberdina baginen ere. Dena den, euskarari buruz geniona momentu hartan nahiko bonba izan zen.

Euskara zer den azaltzeko, berriz, gaztelaniara jo zenuen. Zergatik?

Gaztelaniazko lan luze hori Ediciones Vascas argitaletxeok proposatu zidaten, orduan prestatzen ari ziren *Historia del País Vasco* -zortzi tomotan agertu zen bilduman- sartzeko.

Frantsesezko artikulu bi ere jaso dituzu liburuan.

"Egiten nituen proposamenak ez ziren nireak, Mitxelenarenak baizik."

Garai hartan Mitxelenarekin oso harreman handia neukan (gero etorri ziren haserreak)"

Horiek idatzi nituen garaian Parisen, lizentziatura egiten ari nintzen. Arzoak nituen Pariser joateko, Frantziako poliziek Landetako hiriburutik ez mugitzeko agindua emana zidatelako eta paperik gabe nengoe-lako; beraz, karrerako azterketak eta nituenean Parisen, lagun zuberotar batzuen etxera joaten nintzen. Hala-

ko erraztasunak izan nituen nik ikas-teko ere, baina okerrago ibilia da beste asko, eta isildu egingo naiz. Gauza da, Sorbonan egin nuela nik nire lizentziatura, eta horregatik agertzen dira bi artikulu horiek frantsesez, batez ere sustratoen teoriak eta aipatzen direlako beraietan.

1964an, Iparraldeko zein Hegoaldeko zenbait idazle bildu zineten Baionan eta euskara batua sustatzeko asmoz erabaki edo gomen-dio batzuk hartu zenituzten. 1968an Euskaltzaindiak euskara batuaren inguruan hartu zituen erabakiak ez al ziren horiek berak izan?

Mitxelenak egin zuen euskara batuaren txosten famatu hartan idatzia ageri da: Baionako bidee-

tan ongi edo egokiro erabaki zutenaren bidetik... eta segitzen du. Beraz, ez da nire iritzia edo niri kartaz esan zidana, euskara batuaren txosten horretan idatzita dagoena baizik. Gero zerrenda luze bat dator, hitzak nola diren euskara batuaz eta abar azalduz, baina aurretik esana du Baionako bilerak oso egokiak izan zirela eta Mitxelenak berak aitortzen du haietan hartutako erabakiak oinarritzat hartu zituela. Gure pozerako, noski, baina hala da, historia da hori.

Inork gutxi jakingo duen historia, edo?

Jakina. Zer gertatzen da? Baionako erabakiak 1964an hartu ziren. Berrogei urte joan dira, aizu! Orduan, bada, hogeita hamar urteko batek, eta zer esanik ez gazteagoek, nondik jakingo dute hori? Erudizioz eta horrela? Jendeak oso gutxi daki, eh! Ni irakaslea izan naiz Unibertsitatean urte askotan eta badakit gure kultura maila momentu honetan

nola dagoen... Anekdotak txiki bat, niri gertatua: EGA egiten zenean, askotan izaten nintzen epaimahaian, baiezkoa edo ezezkoa emateko. Behin, galdera hau egiten zitzairen: "Zein mendetako idazlea zen Gabriel Aresti?". Erantzuna: "XVIII. mendeko egilea". Nik irakurri dut hori! Izugarria da! ■

Vocentok ere negozioa egin nahi du burtsan

Azken bost urteotan komunikabideak Espainiako Estatuko burtsan kotizatzen hasi dira eta, dirudienez, negozio ona da. Burtsan kotizatzen hasi den azken komunikabidea, oraingoz, Telecinco-Televisión da. Bertan parte hartze handia dauka Vocento talde euskal-madrildarrak, Correo Español eta ABC taldeez osatuak. Vocento ere burtsan sartzeko asmotan dabil eta horretarako une egokiaren zain dago.

DANIEL UDALAITZ

DUELA OSO GUTXI ARTE, burtsan kotizatzen zuten bakarrak banketxeak, siderurgiako enpresak, higiezin agentziak, mahastigintza eta ardogintzako enpresak eta abar ziren. Kazetaritzako enpresek ez zuten kotizatzen. Alabaina, zenbait komunikabide, batez ere telebista kateak eta egunkari oso garrantzitsuak, hasiak dira Espainiako estatuko burtsan kotizatzen. Badirudi negozio ona dela gainera. Oraingoz burtsan kotizatzen hasi den azken komunikazio enpresa –jadanik bosgarrena– Telecinco telebista katea da. Correo Español eta ABCk osatzen duen talde euskal-madrildarrak kate horren kapitalaren zati handi bat kontrolatzen du, %13 hain zuzen ere. Joan den ekainaren amaieran

sartu zen burtsan aipatutako komunikabidea. Eta ez da azkena izango, Vocento talde euskal-espainiarra ere burtsan sartzekotan baita. Vocento taldea eratu zenean, duela hiru urte, taldeko arduradunek adierazi zuten burtsan sartzeko asmoa zutela, baina horretarako une egokiaren zain daude. Agian urte honen bukaera baino lehen emango dute burtsarako jauzia.

Orain arte ondorengo komunikabideak sartu dira Espainiako estatuko burtsan: Sogecable 1999ko uztaillean hasi zen kotizatzen. Akzio bakoitzaren hasierako prezioa 23,5 eurokoa izan zen, eta artikulua hau egin zen unean 35,56 euro balio zuen akzio bakoitzak. PRISA, *El País*en argitaratzailea eta Sogecable-ren akzioduna 2000ko ekainean hasi zen kotizatzen. Gaur egun 14,39 eurotan kotizatzen da bere akzio

bakoitza. Recoletos taldea ere 2000. urtean sartu zen burtsan. Bere akzio bakoitza gaur 5,85 eurotan kotizatzen da. Azkenik, 2003. urtean Antena 3 telebista sartu zen burtsan Telefónica-ko akziodunen artean tituluak banatuz. Gaur egun 41,50 euro balio du bere akzio bakoitzak.

Berlusconi-aren Telecinco eta Vocento

Italiako lehen ministroa, Silvio Berlusconi, buru duen Telecinco telebista kate pribatuko administrazio kontseiluak aurtengo martxoaren 17an erabaki zuen 2004. urtea bukatu baino lehen konpainia burtsan sartzeari. Horretarako, konpainiaren kapitalaren %34,59ko balioa daukaten akzioak saltzeko eskaintza publikoa egin zuen. Akzio bakoitzaren hasierako prezioa 10,15 eurokoa izan

Correo Español-ABC taldea, zain

Correo Español eta Prensa Española -ABC-ren argitaratzailea- taldeak elkartuta sortu zen Vocento talde euskal-madrildarra izango da, zalan-tzarik gabe eta epe ez oso luzera, Espainiako estatuko burtsan kotizatzeko den hurrengo komunikazio taldea. Orain dela bi urte adierazi zuen burtsan kotizatzeko asmoa zuela, hain zuzen ere multimedia prentsan, eskualde mailakoan, ikus-entzunezko prentsa digitalean, teknologia berrietan, eta abarretan negozioak dituen komunikabide talde boteretsu hori eratu zen egunean bertan. Une egokienaren zain dago. Zalan-tzarik gabe Telecincok burtsan izaten duen bilakaera ikusi nahiko du, horren kapitalaren %13 kontrolatzen duenez interes ekonomiko handiak baitaizka bertan. Testuinguru horretan, Alejandro Echevarria Telecincoko buru eta Vocento-k administrazio kontseiluko kideak joan den ekainean honela erantzun zion Telecincok burtsan kotizatzen has-tearen inguruko galdera honi: "Vocento-k azarora arteko epea jarri al dio

bere buruari burtsan sartu ala ez erabakitzeko?" Honela erantzun zuen: "Aurten burtsan sartzen direnak zein diren ikusita eta finantzen merkatuko egoera orokorraren arabera hartuko ditu Vocentok bere erabakiak". Vocento taldeak Madrilen dauka egoitza soziala eta Bizkaian helbide fiskala. Bi familia ahaltsuk osatzen dute: ABC kontrolatzen zuen Luca de Tena familiak eta Correo Español taldea kontrolatzen zuen Ybarra familiak. Administrazio kontseiluan bi familietako kideak badaude ere, Ybarratarak dira une honetan Vocento taldea zuzenkiago kudeatzen ari direnak. Ez dugu ahaztu behar Prensa Españolako akzionistek kontrolatzen dutela talde berriaren %21,05 eta Correo Español-lekoek kontrolatzen dutela holding berriaren ia %79. Talde berriaren organigrama ikusi besterik ez dago: Guillermo Luca de Tena -ohorezko lehendakaria-, Santiago de Ybarra (lehendakaria), Jose Maria Bergareche -lehendakariorde exekutiboa eta kontseilari delegatua-, Nemesio Fer-

nandez Cuesta (lehendakariordea), Enrique de Ybarra (lehendakariordea), Alejandro Echevarria -lehendakariaren ondokoa-. Sei kideetatik, taldeko eguneroko lanean garrantzitsuenak diren lau kideak Correo Español talde-tik datoz. Vocento taldeak lehengo urtean hiru-koiztu egin zituen bere diru sarrera garbiak, eta 183,6 milioi euro lortu zituen (64,8 milioi euro lortu zituen 2002an). Grupo Vocentoren negozio kopuruak %3,6 egin zuen gora 2003an eta 647,8 milioi euro lortu zituen -2002an, berriz, 625 milioi euro-. Publizitatearen bidez lortutako diru sarrerari dagokienez, sektorean behe-rakada orokorra izan bazen ere, taldearen sarrerak %1 hazi ziren, eta aleen salmentatik etorritako diru sarrerak %2,7 egin zuten gora. Azkenik, funts propioak -horiek izaten dira enpresaren indar finantzarioa erakusten dutenak- 376,8 milioi eurora iritsi ziren -236,2 milioi eurokoak izan ziren 2002an-. Beraz, %59,6ko igoera izan zen hor ere.

zen. Beraz, konpainiak burtsan daukan kapitalizazioa 2.300 milioi euro-tik gorakoa da. Konpainia burtsan sartu zen egunean, ekainaren 24an, akzioen balioa %23 hazi zen. Hau da, akzio bakoitza 12,50 eurotan kotizatzeko hasi zen. Gaur egun duen helburu nagusia IBEX 35 burtsa indizean sartzea da, jadanik kotizatzen baitu Madril, Bartzelona, Valentzia eta Bilboko burtsetan. Erabaki hori aho batez hartu zuten konpainiaren lau akzionistek: Mediaset -akzioen %52 dauka-, Vocento taldea (%13), Dresdner Bank (%25) eta Ice Finance Holandako funtsak (%10). Ez Vocento taldeak eta ez Mediasetek, bieta-ko inork ez du telebista katean daukan parte hartzea murriztu nahi izan. Beraz, salgai jarritako %35eko kapitala Alemaniako Dresdner Bank-en eta Ice Finance-ren parte hartzeetatik dator.

Alejandro Echevarria da Telecincoko administrazio kontseiluaren buru. Echevarria garai batean Correo

Españoleko kontseilari delegatu eta Vocento taldeko kontseilukide izan zen. Hortaz, Vocento taldeak zeresan handia du Telecincok telebista katean. Ez da ahaztu behar lehen Correo Español eta orain Vocento taldea denak ABC-rekin batera, kapitalaren %25 kontrolatzen zuela. Mediaset taldeak, hau da, Berlusconi kontrolatzen duen erraldoi italiarrak, telebista

Jadanik bost dira Espainiako estatuko burtsan kotizatzen duten komunikabideak: Sogecable, PRISA, Recoletos Taldea, Antena 3 eta Telecincok

katean zeukan partehartzea handitzea lortu zuen 2003ko urtarrilean, Vocento taldearen kapitalaren %12 erosiz. Operazioa 276 milioi euro ingurukoa izan zen. Kopuru hori finantza inbertsio berriak egiteko erabili du talde euskal-espainiarrak. Operazio horren

bidez, Mediaset Telecincoren bazkide nagusi bilakatu zen.

Telebista pribatu errentagarriena

Telecincok da telebista kate pribatu errentagarriena. 2002. urtean 633 milioi euroko diru sarrera gordinak lortu zituen; kopururik handiena, 585,50 milioi, publizitateko fakturaziotik. Era berean, 85,8 milioi euroko etekin garbiak izan zituen -aurreko urtean 112,1 milioi eurokoak-. 1.160 langile ditu, eta 2003ko ekitaldia 122,6 milioi euroko etekin gordinarekin bukatu zuen. Aurreko ekitaldiarekin alderatuta, %42,7ko hazkundera izan zuen beraz. Publizitatearen bidez 633,5 milioi euroko diru sarrerak izan zituen lehengo urtean -2002ko ekitaldian baino %11,7 gehiago-. Telecincok 2004ko lehenengo hiruhilekoan lehengo urteko garai berean baino %105 emaitza hobeak lortu ditu zergen aurretik, izan ere 28,3 milioi eurotik 58,1era pasatu baita. ■

Bero-beroan

ETAren intentsitate txikiko jarduera. Irun eta Bujarueloko elektrizitate dorreetan jarri ditu azken lehergailuak ETAk, udan Kantabrian hasitako kanpainari segida emanez. Hilabeteetan jarduera armatua isilarazi ondoren, bistan da ETAk hor dagoela erakutsi nahi duela, euskal gizarteak une garrantzitsuak bizi dituen guztietan egin ohi duen bezala. Zalantza bere jardueraren intentsitatean dago, bere jarduera historikoa kontuan hartuta, agerikoa baita intentsitate txikian ari dela: gehiago ezin duelako edo garaio-tan komerzi ez delako? Horra hor airean geratzen den galdera eta etorkizunerako funtsezkoa dena.

Alberto Ansola eta euskal estatua. Alberto Ansola Arabako Diputazioko Ahalduen Nagusi izan zenak EAJ utzi du.

Komunikabideek jakinarazitakoaren arabera, jeltkideek daramaten norabide soberanista da aldegitte horren arrazoi nagusia. Ansolak 'Araba eta abertzaletasuna' titulupean, LARRUN aldizkariko (2000ko otsaila, 30. zenbakia) mahai-inguruan hartu zuen parte eta bertan euskal estatuaren defentsa sutsua egiten zuen, gaur egungo estatuen Europar herri baten garapen ekonomiko, kultural eta politikoa bermatzeko estatua izatea funtsezkoa zela adieraziz. Gaur egungo Europar, euskal estatuaren aldarrikapen sendoa egin zuen aipatutako mahai-inguruan, azken urteetan EAJ utzi duten beste pertsona esanguratsu batzuek ez bezala.

Espainiako justiziaren zigor desberdintasunak. Ezaguna da Espainiako Justizia Administrazioak ez duela berdin zigortzen, esate baterako, Murtziako gazte batek edo Iruñeko

RAUL BOGAIO / ARGAZKI PRESS

Abenduko geltokia tartean, hauteskundeak helmuga

Etengabeko hauteskunde giroa, hori da herritarraren baitan gero eta gehiago sustraizten ari den sentsazio astuna, eta iragan berri den Eusko Legebiltzarreko eztabaida orokorraren osoko bilkurak areagotu egin duena. Era batera ala bestera, eta bakoitzak bere arrazoiak dituela, denen buruan dira maiatzaren izango diren Eusko Legebiltzarrerako hauteskundeak. Ibarretxe lehendakariak eta hirukoak hori erakutsi zuten, eta PSE-EEk eta PPk berdin. Hirukoak ez du Sozialista Abertzaleen sostengurik bilatuko eta hauek ez dute Ibarretxe Plana ahalbidertuko. Hauteskundeak erabaki bezate, beraz. Tartean bi hilabete abendurako (planaren bozketa garaia), eta ondoren bost maiatzerako. Tarte horretan, gertatuko al da Jaurilaritzaren planaren zurrumbilo horri ihes egingo dion ezer? Ez dirudi. Edozein modutan ekimenik ez da falta: Nazio Etabaidagunea, PSE-EEren proposamena, ELAren kongresua... Hilabete interesgarri eta erabakigarriak, zalanztarik gabe.

Zer da...

"Ostiral beltza"

Burtsetan amiltzeren bat gertatzen denean, prentsak behin baino gehiagotan aipatzen du "beste ostiral beltz bat" gertatu dela Europako edo munduko burtsetan. Zer esan nahi dute horretan, edo zer izan zen benetan "ostiral beltz" hura eta zergatik gogora ekartzen da egun hura Burtsetan gainbehera ikusgarriren bat gertatzen denean? Ekonomia-aren historian ez dago "ostiral beltz" bakar bat. Bi "ostiral beltz" ezagutzen dira, bata Estatu Batuetan eta bestea Erresuma Batuan. Munduko bi zentro finantzario eta ekonomiko handienak eta garrantzitsuenak ziren XIX.

mendean. 1929ko urriaren 24an gertatu zenari "ostiral beltza" esan ohi bazaio ere, egun hura ez zen preseski ostiral beltza izan, ostegun beltza baizik. "Ostiral beltza" espresioarekin Estatu Batuetan 1869ko irailaren 24an gertatu zena gogoratu nahi da. Egund hartan, Altxortegiak eten egin zuen urrearen salmenta. Erresuma Batuan, ostiral beltza beste data batekin identifikatzen da: 1866ko maiatzaren 11koaren. Egund hartan, porrot egin zuen Londresko Overend and Gurney bankuak, eta haren kolapsoak ezin konta ahala arazo ekarri zizkien makina bat enpresari. Haie-tako askok kiebra jo zuten.

Daniel Udalaiz

Behatokiak I. Sinposioa antolatuko du azaroan

AZAROAREN 3AN ETA 4AN nazioarteko izac-ra izango duen I. Sinposioa antolatuko du Hizkuntz Eskubideen Behatokiak. Bertako zein nazioarteko adituek hizkuntz eskubi-deen eta hezkuntzaren arteko lotura azter-tuko dute bi egun horietan. Bestalde, Xabier Mendiguren Kontseiluko Idazkari Nagusiak jakinarazi du Behatokiak hemendik aurrera zuzendari berria izango duela. Kudeaketari buruzko irizpide desadostasuna dela-eta Juan Inazio Hartsuagaren kargua beteko du Paul Bilbao algotarrak. Bilbao Behatokia sortu zenez geroztik ari da bertan lanean eta orain arteko bi zuzendarien ondoan aritu da kudeatzaile lanetan.

KONTSEILUA

Paul Bilbao, Behatokiko zuzendari berria.

Seaskakoen asteburu beroa

SEASKAKO LANGILE, IRAKASLE ETA GURASOEK euskaraz duin irakas-teko baliabideak eskatzen jarraitzen dute eta joan den asteburuko mobilizazioez gain, aurrera begira ere, gelditzeko asmorik ez dute. Irailaren 23an, Jean Jacques Lasserre Kontseilu Nagusiko presiden-teak Kanboko ikastetxe batean egin zuen bisita baliatu zuten "Hitza hitz" izeneko pankarta haizatzeko. Larunbatean berri, Kanboko Xalbador ikastetxetik eta Ziburuko Larzabal kolegiotik 100dik gora auto atera ziren errepidera ilara galantak eraginez. Baionako Suprefeturaren aurrean geratu ziren. Igandean egun osorako festa antolatua zuten Seaskako kideek. Mila ekimen helburu bakarrerako: euskaraz irakasteko baliabide duinak lortzea.

Soziolinguistika Klusterrak liburua argitaratuko du

URRIAREN 14AN aurkeztuko du Klusterrak Ibon Usarralde eta Iñaki Martinez de Lunak prestatutako lana. Euskal Hizkuntza Komunitatearen Bizindar Etnolinguistikoa buruzko liburu honetan Gipuzkoako bost udalerritan oinarritutako ikerketa jasotzen da.

Janamari Malharini omenaldia

EUSKALTZALEEN BILTZARRAK egin zion omenaldia joan den larunbatean, 1912an Donapaleun jaio eta 2001ean hil zen Janamari Malharini. Euskararen eta euskal kulturaren aldeko ahalegina kristau federekin uztartu zituen. Horrela, katekesiko haurrekin hasi zen antzerki lanak prestatzen eta Mugerre eta Itsasuko gazteekin antzezlan asko egin zituen. Antzerkiaz gain, irakas-kuntzan, Herria astekarian, Gure Irratian eta Ohidurak dantza taldean aritu zen. Euskaltzaleen Biltzarrean ere aritu zen eta horiek, hain zuzen, eskai-ni diote omenaldia Janamariri.

BIDEGILEAK

Janamari Malharinek besteren artean antzezlan hauek taulara-tu zituen: Mutil berri, Sarako lorea eta Otsoak artaldean.

BAHEA Josep Lluís Carod Rovira ETArekin bildu izanak sekulako ekaitz politiko eta mediatikoa eragin zuen urte hasie-ran, eta horrek ERCko buruzagia Generalitateko gobernutik ateratzera behartu zuen. Carod Rovirak politikoki deabruaren pare jokatu izanaz gain, delitu larria egin zuela saldu zitzaion Espainiako iritziz publikoari. Espainiako Auzitegi Gorenak, ordea, bilera horre-tan parte hartzean buruzagi katalanak ez zuela inongo delituri egin erabaki berri du, AVT eta beste erakunde batzuek jarritako salaketari buruz ebaz-tean. AVTk helegitea jarriko duela irra-garri du.

Beatriz Fernandez bere senarra bisita-tzera joan zen hilaren 18an Pariseko Fresneseko espetxera. Bisita egin ondo-ren poliziak atxilotuta eraman zuen, senarrari sartutako arropa poltsan estu-pefazianteak sartu izanaren akusazio-pean. 48 ordu polizia-etxean eduki eta tratatu eta miaketa umiliagarria jasan ondoren aske utzi zuten, poliziak, egin beharreko analisiak egin ondoren, poltsan zegoen hauts zuria pastelak egite-ko legamia zela jakin ondoren.

♦ batek diruzain automatiko bat erre izana. Beste delitu mota askotan ere oso desberdinak dira zigorrak. Nafarroako epaileek oraintsu atera-tako zenbait ebazpenetan ikus dai-tekeenez. 2000ko ekainean, Guardia Zibil talde batek Bittor Iriarte Lizarrako EHko zinegotzia jipoitu zuen lurrean, guardia zibilak Gaztetxearen aldeko mobilizazio baten aurka oldartu eta zinegotzia bitartekaritza lanak egitera hurbil-du zitzaizenean. Gora-behera eta epaiketa zenbaiten ondoren, Lizarrako epaitegiak 180 euroko zigorra jarri die hiru guardia zibili eta kalte-ordain gisa bakoitzak 250 euro eman beharko dio Iriarteri. Beste auzi batean, Iruñeko Auzitegiko epaile batek 360 euroko zigorra jarri die, duela bi urte Atarrabiako UPNko zinegotzi bati arrautzak eta ketchup bota izana frogatutzat eman ondoren.

Franko berriak estreinatuko ditugu... Mendebaldeko Afrikan

Mendebaldeko Afrikako milioika herritar aztoratuta dabilta: urtea bukatu baino lehen billete berrien truke aldatu behar dituzte beren frankoak-liberak. Paper zaharrak bezala, berriak ere Parisen inprimatu dituzte. Frantziak Afrikan duen garrantzia hobeto ulertzen da horrela, eta neokolonialismoaren teknikak ere bai.

BENIN, BURKINA FASO, Boli Kosta, Ginea Bissau, Mali, Niger, Senegal eta Togoko herritarrek eguneroko buruhausteez gain beste kezka bat gehiago dute irailaren 15etik: urtea bukatu baino lehen beren franko zaharrak aldatu egin behar dituzte. Europarrok diru aldaketa masibo bat zer den probatu berria dugu, egin ziren kanpainak guztiak eta gero oraindik euroarekin lasai mugitzera ez baikara iritsi. Baina ez dugu horregatik ikusi, Afrikako albiste honi garrantzi handiegirik eman diotenik gure komunikabide nagusietan. Batzuk Vilaweb egunkari digital katalana irakurrita enteratu gara.

Europar Batasuneko gainerako txanponak bezala, duela lau urte urtu zuen euroak Frantziako libera. Baina Frantziari lotutako beste libera batek, CFA frankoak, bizirik segitu du Afrikan. Frantziaren kolonia eremuetan sortutako hamalau herrialdek osatzen dute gaur CFA frankoaren eremua. FCFA siglek politikoki zuzenagoak dirudite beren esanahiak baino: Franc des Colonies Francaises d'Afrique.

1959an sortu zituzten CFA frankoa eta horiek kudeatzen dituzten banku zentralak: Erdialdeko Afrikakoak (BCEAC) Kamerun, Afrika Erdiko Errepublika, Kongo-Brazzaville, Gabon, Ekuatore Ginea eta Txad biltzen ditu. Mendebaldeko Afrikako bankuaren (CDEAO) mende daude Benin, Burkina Faso, Boli Kosta, Ginea Bissau, Mali, Niger, Senegal eta Togoko herritarrek, eta hauek dira diru aldaketa

derrigor egin beharra daukatenak. Gainera, Komore Irlak ere -Madagaskar inguruan- CFA frankoaren eremuan daude sartuta.

Frantziako Bankuak bere web gunean esplikatzen duenez, "banku zentral horiek 'operazioetarako' deitzen den kontu bat daukate irekia Frantziako Altxor Publikoaren liburuetan, eta honek bermatzen du beren monetaren bihurtgarritasuna. CFA eta Komoreetako frankoak 1999ko urtarrilaren 1a arte Frantziako frankoari egon dira lotuta. Euroa onartuz geroztik, CFA eta Komoreetako frankoen euskarria Europako moneta da, eta honek ez du eraginik eskualdeko moneta mailako elkarlanean". Gaur euro batek 655,957 FCFA balio du.

Frantziak ematen die herrialde horietako txanponei bermea, eta ordaintan banku zentral horiek beren erre-serben %65a Frantziako Altxor Publikoan eduki behar dute. Frantziako Bankuan banku afrikar nagusi horiek ipinita dituzten diruek, normala denez, etekinak ematen dituzte, eta egoera bereziren batean onartuko omen litzazieke kontu horiek zorretan egotea ere. Afrikako saltsa guztietan Frantzia nola sartuta dagoen galdetzen duenak, dirutza horietan duke erantzun argia.

Debaluazioaren beldurrez

Mendebaldeko Afrikako bankuak herritarrei sakeletatik atera nahi dizkien billeteak nahiko berriak dira, 1992ko serieetakoak. Garai horretako

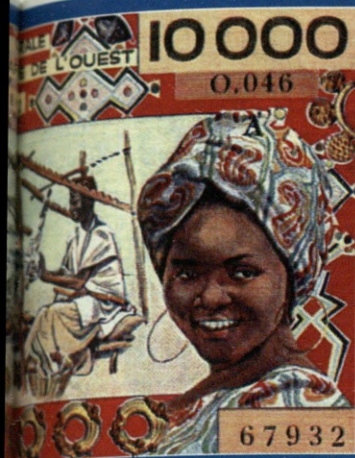

10.000, 5.000, 2.500, 1.000 eta 500 CFA liberatako billeteek beren balioa galduko dute abendu honen 31n. Baina afrikar asko ari dira galdezka, ea zergatik aldatu behar dituzten kalean ikus daitezkeen billete guztien erdiak, paper horiek oraindik hamabi urte baino gehiago ez badituzte.

Agintariek zenbait arrazoi eman dizkiete. Batetik, billete faltsu asko omen dago zirkulazioan. Bestetik, lapurreta handiak ere gertatu direla azken urteotan; Abidjango banku zentraletik adibidez 2002an 2.000 milioi CFA libera eraman zituzten; eta Bouaké-n egin zuten beste atrako handi bat Boli Kostako errebeldeek. Beraz, diru zikina garbitzeko ahaleginarekin lotuta justifikatzen da nagusiki truke operazioa.

Diru aldaketa honetan zirkulaziotik 600.000 milioi billete aterako dutela zioen berrikitan *Le Monde* egunkari paristarrek, eta horien ordainetarako beharko diren billete berriak -faltsutzen zailagoak izango omen direnak- Frantziatik kontainerretan ekarri dituztela Afrikako bankuetaraino. "Operazioa 40 milioi euro kostatuko da, eta horren gakoa Boli Kosta dago. Moneta aldaketak hemen lortu nahi du diru zikin oso politikoa desegitea". Eta diru zikinak erreakzionatzeko denborarik izan ez dezan, aldaketarako hiru hilabete eta erdiko epe murrizta eman dute.

Lurrikara baten eragina omen du operazio honek Afrikako herrialde horietan. Baina ez da izango CFA liberak afrikarrei eman dien lehenengo buruhaustea. Duela hamar urte, 1994an, bere balioaren erdiraino jai-

10.000 liberako billeteak dira irudietakoak. Paper polit hauekin ezingo duzu kafea ordaindu 'Urruñan, baina Boli Kostan 15,24 euro balio dute. Frankofoniaren indarra eta Afrikan Frantziak duen ahalmena erakusteko, ikur hoberik ezin asmatu.

tsiarazi zuten moneta hori. %50eko debaluazio bat egiteko erabakia, orduko lehen ministro frantsesa zen Edouard Balladur-ek eta diruaz okupatzen diren nazioarteko erakundeek hartu zuten. Gu ez ginen asko enteratu European, baina goizetik gauera beren txanponen balioa erdira jaitsita ikusi zuten Erdialde-Mendebaldeko Afrika-ko herritarrek zerbait esango zuten egun hartan. Joan den uztailera *Le Monde Diplomatique* hilabetekarian salatzen zenez, oraindik nozitzen dituzte afrikarrek debaluazio haren kalteak.

Dakarren (Senegal) ekonomilari den Demba Moussa Dembélé-k deskribatu zuen egoera: "Frankoaren zonaldeko hamalau herrialdeetatik, hamaika daude eremurik atzeratuena zerrendan, eta beren biztanleen %90a eguneko bi dolar baino gutxiagorekin bizi da. Orain dela hamar urte, herritar horiei guztiei esan zitzairen debaluazioarekin beren egoera hobetu egingo zela. Baina gero egitan, beren eroste ahalmena arras txikitua ikusi zuten, debaluazioa-

gatik eta harekin batera martxan jarri ziren neurriengatik. Munduko Bankuak eta Nazioarteko Moneta Fondok aldaketa baliatu baitzuten beren liberalizazio eta pribatizazio politikak zabaltzeko".

Duela hamar urteko debaluazio basatiaren ondorioz, Demba Moussak dioenez, frankoa darabilten afrikarren kanpo zorra asko handitu zen, eta Munduko Bankua bihurtu zen hementxo herrialde askoren hartzekodun nagusia, Frantzia kolonizatzaileari berari aurrea hartuz. "1995etik aurrera Estatuaren ahalmena ere ahuldu egin da, beren sinesgarritasuna eta legimitatea bezala. (...) Hau da frankoaren zonaldeko herri askok jasan dituzten estatu kolpe eta leherketa politiko eta sozial larrien esplikazioa. Begibistakoa da, adibidez, debaluazioaren eragin negatiboak garrantzia izan duela 1999tik Boli Kostan bizi den desestabilizazioan,

kakao eta kafearen liberalizazioarekin batera".

Trauma latz baten arrastoak utzi zituen 1994ko debaluazioak CFA frankoa erabiltzen duten afrikarren artean. Eta 2000.ean euroa martxan jarriko zela eta debaluazio berri baten zurrumurruak hedatu zirenean, panikoa nagusitu omen zen herritarren artean, agintariak jendea lasaitzen saiatu arren.

Oraingo billete aldaketa berriari ere susmo txarra hartzen zaio hemen. Congo Page guneak hala bukatu du albisteak: "Moneta Batasuneko zortzi herrialde daude operazioan sartuta, eta tartean errebeldeen mende dagoen Boli Kosta zatia. Izugarritzko lana izango da. Horregatik ditugu zalantzak operazio honen motiboez". ■

<http://www.argia.com/nethurbil>
helbidean, gai honi buruzko informazio gehiago eta Interneteko loturak.

K A L I T A T E A

Produkturik
onenak,
MultiOpticasen

Aukerarik
zabalena
betaurreko graduatu,
ukipen-lente,
audiofono eta
eguzkitako
betaurrekoetan.

ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS
ZERBITZU OPTIKOETAN 1a
Hernani, 4 - DONOSTIA

Jon Alonso

Itzulpenaren auzia

Bere euskarazko lanak gazteleraz edo frantsesaz jarri dituen edozein idazlek –gero eta gehiago, zorionez–, badaki zertaz ari naizen: proba gogorra gertatzen da, denek ezagutzen baitugu, gutxi-asko, sakon eta zuzen agian ez baina bai gertutik, helburu-hizkuntza. "Ezagutu" bakarrik ez; gehienek horietako hizkuntza batean jaso dugu gure presakuntza literario gehiena.

Adibide sinple eta erraz batez saiaturiko naiz. Demagun euskal idazleak, bere testuan, hamaika aldiz idatzi duela "kontua da neska etorri zela" bezalako esaldi arrunt bat. Nola itzuli behar da "kontua da" hori? Demagun itzultzaileak esaldia guztiz kolokiala dela irizten diola, eta "*La cosa es que la chica vino*" itzultzen duela. Ez dut uste inork bainarik jar dezakeenik. Arazoak gero datoz, testua irakurritakoan; zeren, itzultzaileak "*la cosa es que*" itzuli badu "*kontua da*" agertzen den bakoitzean, irakurketa gehienak erdaraz egin dituen idazleari testua eskuetatik eroriko baitzaio luze gabe. Eta orduan hasi beharko du testua nolabait birmoldatzen, zuzentzen. Eta, "*la cosa es que*" ez ezik, idatzi beharko du, "*la cuestión es que*", "*sucedío que*", "*la clave*", "*el asunto*"... edo/eta beste hainbat. Adibide erraz bat esan dut. Gauza korapilotsuagoa izaten da, baina bide honetatik doa, ez gutxitan.

Orduan itzultzaileak, batzuetan, asaldatzen dira eta hauxe aurpegiratzten diote idazleari: "aizu, zuk ez duzu euskaraz hori idatzi". Eta partez arrazoia dute. Partez. Zeren idazleok baitakigu gure irakurle hala ere gutxi horientzat oso eroso dela "kontua da" bezalako formula erraz hori; funtzionala da, ez du trabarik sortzen, irakurketa errazten du. Jakin ere badakigu bestelako formulak ere erabil genitzakeela: "aferra da", "gertatu zena izan zen", "kontua da ezen"... edo/eta beste hainbat. Baina, jakina, "aferra" erabiliz gero gure irakurle hala ere gutxi horiei –giputz edo bizkaitarrak, gehienak–, hitza trabatuko zaie, arrotz sentituko dute; "gertatu zena izan zen" motako bat erabiliz gero laster

ALBERTO ELSOEGI

akusatuko gaitu norbaitek kalkoak erabiltzeaz eta erdararen morroi izateaz; "ezen" bezalako partikula inofentsibo bat sartuz gero, pedanteak izateaz... eta abar.

Gure erdarazko itzulpenak, askotan, jatorrizko testuaren gainetik daudela esan liteke, beharbada; baina gure euskal irakurleak –gutxi, alabaina– agian konturatzten ez badira ere, askoz ere irakurle konpetenteagoak dira erdaraz, haiek ere, euskaraz baino. Euskal irakurle arruntak –eta urriak– aise onar dezake –baita esan ere!– "*sentía un dolor en el espacio intercostal que interesaba el aparato gástrico*" bat, esaterako; baina saiatu, saiatu hori bera euskaraz idazten, eta liburua aurpegira botako dizu.

Gauzak honela, euskal idazleak lau bide hauetako bat hartzen du bere lan bat erdarara pasatu behar duenean: a) erdal itzulpenaz ez arduratzea, gaztelania edo frantsesa ez baleki bezala, itzultzailearen esku utzirik erantzukizun guztia; b) testua berrirakurri, orraztu eta zuzentzea, erdararen maila literarioa kontuan harturik baina beren obra, funtsean, errespetatuz; c) liburua berridaztea, esaldiak, paragrafoak eta are kapituluak kenduz edo gaineratuz; d) zuzenean erdaraz idazten hastea.

Nire iritzirako, a) sailekoen itzulpenak gehienetan penagarri gertatzen dira pareko erdarazko jatorrizko batekin alderatuz gero –eta ez, edo ez beti, itzultzailearen erruz–; b) sailekoen buruko eta sabeleko min dezente ematen diete bai itzultzaileari baita egileari ere; c) bidetik doazenenak –alegia, liburua bi aldiz idazten dutenenak– ez dira itzulpenak, bertsioak baizik, ez dute itzulpen izenik merezi eta are debekatuta egon beharko luke itzulpentzat pasatu nahi izatea ere; d) bidetik abiatzen direnek men egiten dute hizkuntza nagusiaren aurrean.

Kolore guztietako adibideak daude. Interesgarria litzateke horri buruzko eztabaidarik edukitzea. Eztabaidak luze jo lezake; izan ere, egia da Greenwich ez dela meridiano bakarra, baina egia da, baita ere, gu bete-betean harrapatzen gaituena dela. ■

Kolore guztietako

adibideak daude.

Interesgarria litzateke

horri buruzko

eztabaidarik

edukitzea.

Eztabaidak

luze jo lezake;

izan ere, egia da

Greenwich ez dela

meridiano bakarra,

baina egia da,

baita ere,

gu bete-betean

harrapatzen gaituena dela

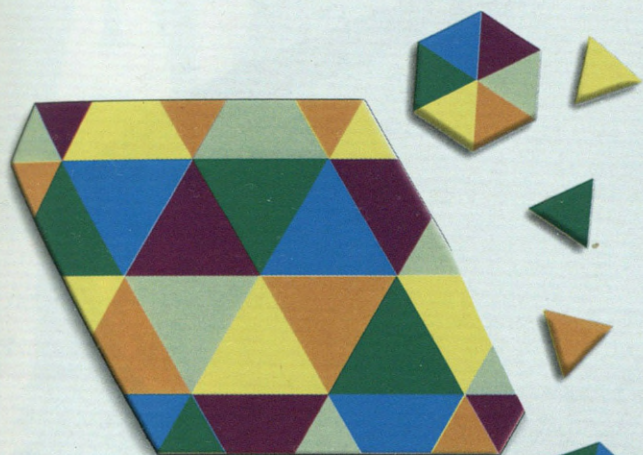
Egiozu aurre
MOKOGORRIren
erronkari

Ausartzen al zara?

kontzentrazioa,
ikusmena eta
trebetasuna
garatzeko puzzleak

**6 urtetik
gorakoentzat**

Forma eta koloreetan oinarritutako puzzleak!

Puzzle bat **9€**

Bi puzzleak **16€**

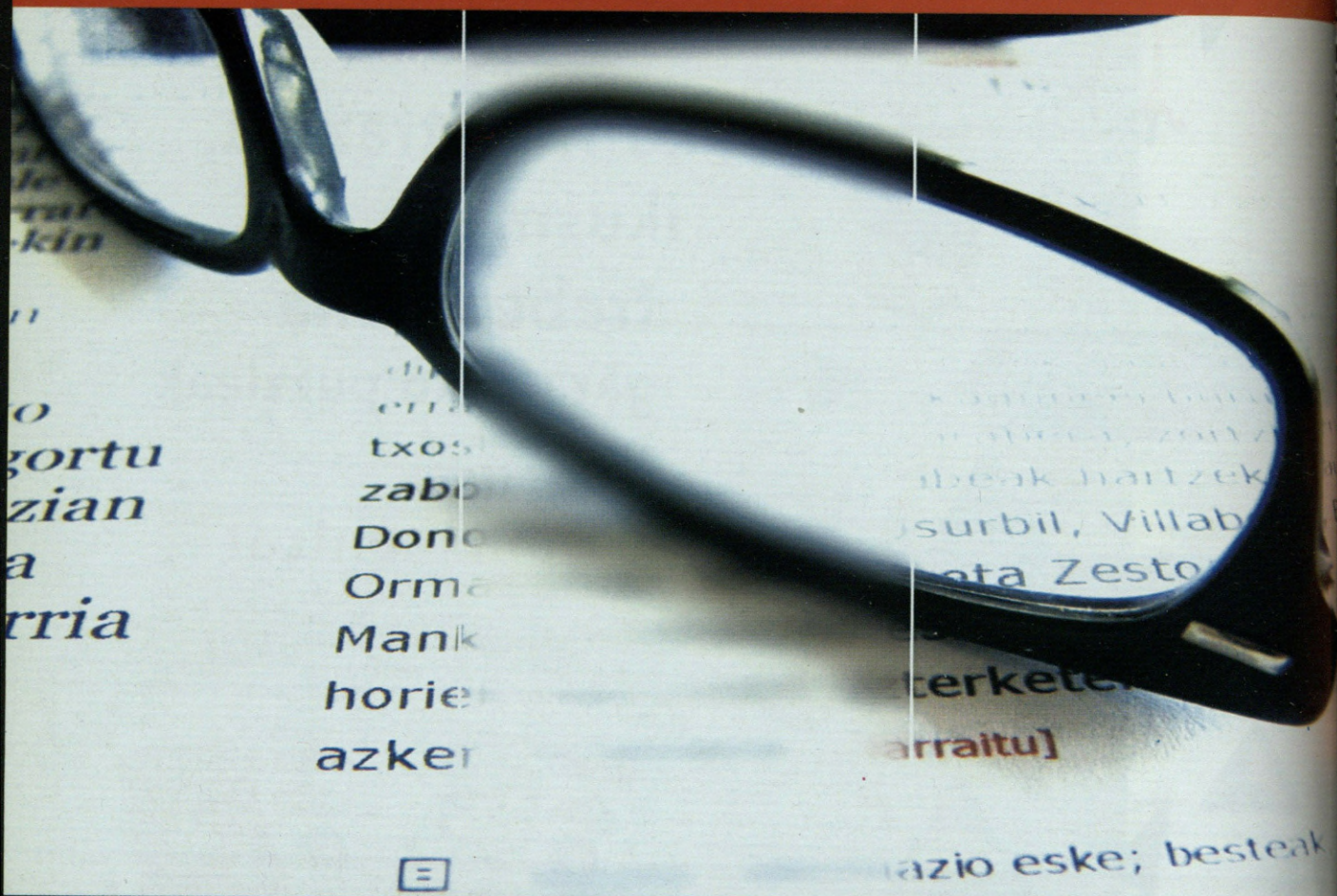
eskaerak

943 37 15 75 • denda@argia.com
Ohiko salmenta puntuetan

euskarazko kazetaritzaren I. kongresua

| 2004ko azaroaren 9tik 12ra |
| euskalduna jauregian |
| bilbo | www.ehu.es/kongresua

Lataile eta babesleak:

Babesleak:

Laguntzaileak:

